

Filozofická fakulta Karlovy univerzity

Ústav českých dějin

ŽENY POSLEDNÍCH PÁNŮ Z HRADCE

diplomová práce

Autor diplomové práce:

Kristýna Michalová

Vedoucí diplomové práce:

Prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vykonala samostatně a v seznamu pramenů a literatury uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Praze, dne 25. dubna 2007

Poděkování

Děkuji touto cestou panu Prof. PhDr. Jaroslavovi Čechurovi, DrSc. za odborné vedení a pomoc při vypracování této diplomové práce.

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. SVĚT UROZENÝCH ŽEN V DOBĚ RENESANCE A BAROKA.....	11
2.1 PŘEDSTAVY O ŽENÁCH S OHLEDEM NA ŽENSKÉ PRÁVO.....	12
2.2 ZÁSADNÍ MEZNÍKY V ŽIVOTĚ RANĚ NOVOVĚKÝCH ARISTOKRATEK.....	16
2.2.1 Dětství a mládí aristokratky.....	17
2.2.2 Svatba – konec mládí, vstup do dospělosti	19
2.2.3 Manželka a matka.....	22
2.2.4 Vdovství – cesta ke svobodě, nebo ztráta postavení?.....	26
3. PÁNI Z HRADCE	29
4. ANNA HRADECKÁ Z ROŽMBERKA	34
4.1 ANNA HRADECKÁ V PRAMENECH A LITERATUŘE.....	34
4.2 STARŠÍ SESTROU VILÉMA Z ROŽMBERKA A PETRA VOKA Z ROŽMBERKA.....	36
4.2.1 Původ Anny Hradecké z Rožmberka.....	36
4.2.2 Dětství a mládí Anny Hradecké z Rožmberka	38
4.3 MANŽELKOU JÁCHYMA Z HRADCE , LÉTA 1546-1565.....	40
4.3.1 Svatba Anny Hradecké z Rožmberka.....	40
4.3.2 Rodinný život Anny Hradecké z Rožmberka.....	43
4.3.3 Každodenní činnosti hradecké paní	49
4.4 HRADECKOU PANÍ V LETECH 1565-1580	54
4.4.2 Panování Adama II. z Hradce a život v ústraní.....	59
5. KATEŘINA HRADECKÁ Z MONTFORTU.....	61
5.1 KATEŘINA HRADECKÁ Z MONTFORTU OČIMA HISTORIKŮ.....	61
5.2 PŮVOD KATEŘINY HRADECKÉ Z MONTFORTU.....	63
5.3 MANŽELKOU ADAMA II. Z HRADCE.....	64
5.3.1 Svatba.....	64
5.3.2 Rodinný život	67
5.3.3 Kateřina Hradecká z Montfortu jako zámecká paní	70
5.3.4 Každodenní život Kateřiny Hradecké z Montfortu.....	74
5.4 VDOVA KATEŘINA HRADECKÁ Z MONTFORTU (LÉTA 1596-1631)	77
5.4.1 Pohřeb Adama II. z Hradce	77
5.4.2 Panování Jáchyma Oldřicha z Hradce	78
5.4.3 Panování Lucie Otýlie Slavatové z Hradce.....	84
6. LUCIE OTÝLIE SLAVATOVÁ Z HRADCE	85
6.1 LUCIE OTÝLIE V HISTORICKÉ LITERATUŘE	85
6.2 DĚDIČKOU PÁNŮ Z HRADCE.....	87
6.3 OD PÁNŮ Z HRADCE KE SLAVATŮM	93
6.3.1 Rodinný život	93
6.3.2 Povinnosti a každodenní život nové zámecké paní v letech 1604-1618.....	99
6.3.3 Lucie Otýlie v letech stavovského povstání a v pobělohorské době.....	105
7. ZÁVĚR.....	114
8. RESUME.....	120
9. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	122
10. SEZNAM ZKRATEK.....	136
11. SEZNAM PŘÍLOH.....	137
12. PŘÍLOHY	139

1. ÚVOD

Jak je již z názvu patrné, práce svým obsahem spadá do kategorie tzv. dějin ženy. Problém je ovšem s vymezením této kategorie. Pojem dějiny ženy bývá velmi často chybně zaměňován s pojmem gender studies či gender history a steně tak i obráceně pojem gender history bývá často chápán a omezován pouze na dějiny ženy. Pojem gender se k nám dostal na počátku devadesátých let a lze ho vysvětlit jako *společensky utvářené postoje a modely chování, které spočívají v dichotomickém dělení na mužské a ženské*.¹ To znamená, že lidem jako členům lidské společnosti jsou přidělovány určité společenské role podle pohlaví a také se od nich v závislosti na jejich pohlaví očekává určitý způsob chování. Gender history tedy nesouvisí pouze s ženami a nenahrazuje dějiny ženy, ale hledá odpovědi na otázky týkající se vztahů mezi oběma pohlavími a také rolí žen a mužů v historickém vývoji.²

Úzké propojení a časté zaměňování genderu s dějinami ženy je způsobeno tím, že gender jako pojem se poprvé objevil v ženském prostředí a doprovázel feministické myšlení a hnutí žen nejprve v šedesátých letech v Severní Americe a v západní Evropě a od devadesátých letech zažívá obrovský boom v celé Evropě. Dodnes patří dějiny ženy i gender history k velice oblíbeným a lze říci až módním tématům světové historiografie. Dokladem zájmu o toto téma jsou na počátku devadesátých let vyšlé monumentální pětisvazkové Dějiny žen západního civilizačního okruhu, které zahrnují období od antiky až po současnost.³

---

¹ Ratajová, J., Dějiny ženy a koncept genderu v české historiografii, Kuděj 1-2, 2005, s.159.

² Více k pojmu gender Tamtéž, s. 159-173; Lenderová, M., K hříchu i k motlitbě. Žena v minulém století, Praha 1999, s. 5-6; Wiesner, M. E., Women and gender in early modern Europe, Cambridge 1993, s. 1-8.

³ Duby, G. – Perrot, M. (edd.), Histoire des Femmes en Occident, I-V, Paris 1991-1992; V německém překladu vyšly pod názvem Geschichte der Frauen I-V, Frankfurt am Main 1993-1995, Anglicky pod názvem A history of women in the West I-V, Cambridge – London 1992-1994; Více srovnej Horská, P., Ženy v evropských dějinách, DaS 16, 1994, s. 4-9.

Do českého prostředí gender history pronikla na počátku devadesátých let a spolu s dějinami každodennosti a dějinami mentalit představovala nový způsob přístupu k historické látce a jejímu zpracování. Navíc zde mohla navázat na domácí tradici žensky vymezených dějin z počátku dvacátého století. Kořeny tohoto zájmu sahaly ještě o století zpět a vycházely z emancipačního hnutí žen a vlasteneckých snah konce devatenáctého století, které vyústily v poměrně bohatou ediční činnost. Především to byla práce Františka Dvorského *Staré písemné památky žen a dcer českých*⁴ a dále samostatně vydaná korespondence Kateřiny Žerotínové z Valdštejna.⁵ Vybrané ukázky rodinné korespondence vydal ve svých Hradech také August Sedláček⁶ a dopisy Silvie Černínové s manželem Heřmanem Černínem vydal na počátku dvacátého století František Tischer.⁷ O něco mladší je edice korespondence Zuzany Černínové s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic, kterou vydal Zdeněk Kalista.⁸ K těmto edičním pracím je ještě nutné přiřadit pozdější práci Anny Skýbové z poloviny osmdesátých let, která vydala dopisy Perchty z Rožmberka.⁹

Na tuto ediční činnost pak v první polovině dvacátého století navázaly jednotlivé práce o dějinách žen, které je možné rozdělit do dvou základních skupin, na osudy tzv. velkých žen a dějiny žen jako širokého proudu kulturních dějin.¹⁰ Mimo tohoto zařazení pak stojí velmi významná a u nás z hlediska dějin žen ojedinělá právně-historická práce Anděly Kozákové o postavení ženy v českém zemském právu.¹¹

Asi nejtradičnějším přístupem k dějinám žen bylo hledání oněch „velkých žen,“ které se dokázaly uplatnit a ovlivnit „velké

---

⁴ Dvorský, F. (ed.), *Staré písemné památky žen a dcer českých*, Praha 1869.

⁵ Dvorský, F. (ed.), *Listy paní Kateřiny z Žerotína rozené z Valdštejna I-II*, Praha 1894-1895.

⁶ Sedláček, A. (ed.), *Hrady, zámky a tvrze Království českého I-XV*, Praha 1882-1927.

⁷ Tischer, F. (ed.), *Dopisy Sylvie hrab. Černínové, rozené Caretto-Millesimovy s chotěm jejím Heřmanem hrab. Černínem z Chudenic z let 1635-1651*, VKČSN 1908, s. 1-108.

⁸ Kalista, Z. (ed.), *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1941.

⁹ Skýbová, A. (ed.), *Listy Bílé paní rožmberské*, Praha 1985.

¹⁰ Srovnej Ratajová, J., *Dějiny ženy*, s. 159-173.

¹¹ Kozáková, A., *Právní postavení ženy v českém právu zemském*, Praha 1926.

mužské dějiny.“ Základní dílo patřící do této skupiny vydal na počátku čtyřicátých let Karel Stloukal a podílela se na něm řada tehdejších předních historiků.¹² Královny, kněžny a velké ženy české zahrnují období od středověku až po dvacáté století a z období raného novověku tu vyšly biografické portréty např. Marie Habsburské a Anny Jagellonské, Kateřiny Rožmberské z Ludanic, Marie Magdalény Trčkové nebo Polyxeny z Lobkovic. O velké úspěšnosti celé práce svědčí i nové vydání péčí Jaroslava Čechury v devadesátých letech.¹³ Ve stejné době jako Stloukalova práce vyšel také sborník Česká žena v dějinách národa, kde je sice žena pojmána obecněji podle jednotlivých období a témat, stále ale převažuje hledání výrazných žen.¹⁴ Další velmi úspěšnou prací, která se dočkala několika vydání jsou Ženy české renesance z pera Josefa Janáčka.¹⁵ Na základě osudů jednotlivých významných žen tu Josef Janáček představil různé možné kategorie, kde se mohly raně novověké ženy uplatnit a realizovat. O oblíbenosti biografického zpracování osudů významných žen svědčí i práce z počátku devadesátých let Josefa Macka o ženách Vladislava Jagellonského¹⁶ a Ženy a milenky českých králů, na kterých se podíleli Jaroslav Čechura, Milan Hlavačka a Eduard Maur.¹⁷

Do druhé skupiny prací, které na příkladu „anonymní vzorové ženy“ pojmávají dějiny ženy jako součást kulturních dějin a kde se uplatňuje mimo jiné také sociologický a etnologický přístup, patří čtyřsvazkové Dějiny ženy Stanislava Kostky Neumana.¹⁸ Především jako obhajoba české reformace pak vyznívají dvě práce Anny Císařové-Kolářové, které se na základě dobových traktátů zaměřují na problematiku rodinného života, vnímání sexuality, výchovy dětí a

---

¹² Stloukal, K. (ed.), Královny, kněžny a velké ženy české, Praha 1940.

¹³ Čechura, J. (ed.), Královny a kněžny české, Praha 1996.

¹⁴ Bednaříková–Turnwaldová, R. a kol., Česká žena v dějinách národa. Sborník prací uspořádaný péčí Ústředí žen při radě české, Praha 1940.

¹⁵ Janáček, J., Ženy české renesance, Praha 1976 (1987 a 1997).

¹⁶ Macek, J., Tři ženy krále Vladislava, Praha 1991.

¹⁷ Čechura, J. - Hlavačka, M. – Maur, E., Ženy a milenky českých králů, Praha 1994 (1995, 1996, 1997, 1998, 2000).

¹⁸ Neuman, S. K., Dějiny ženy. Populární kapitoly sociologické, etnologické a kulturně-historické I-IV, Praha 1931-32 (ve slovenském překladu v Bratislavě 1970-71 a znovu česky v jednom svazku roce 1996).

podobně.¹⁹ Z novějších prací je nutné zmínit knihu Mileny Lenderové, která ale svým časovým záběrem nespadá do období raného novověku,²⁰ a stejně tak práci na pomezí každodennosti a historické demografie Pavly Horské, která se zabývá dějinami emancipace a feminismu.²¹

Velký zájem historiků vzbuzují také dějiny rodiny. O úloze manželství v jednotlivých epochách a v různých částech světa popularizačním způsobem pojednává kniha *Manželství a rodina v minulosti*.²² Dále je to práce Pavly Horské, Jana Kučery, Eduarda Maura a Milana Stloukala²³ a práce *Rodina našich předků*,²⁴ kde se autoři snaží prostřednictvím studia dějin rodiny lépe poznat demografické chování lidí a upřesnit postavení jednotlivce ve společnosti. Rodinný život šlechty a zároveň edice vybrané rodinné korespondence pánů z Hradce je tématem studie Václava Bůžka a Josefa Hrdličky.²⁵

Z prací z posledních let týkajících se dějin ženy je nutné ještě zmínit sborník příspěvků k dějinám ženy od středověku po devatenácté století s názvem *Eva nejen v ráji*²⁶ a studii Jaroslava Čechury o Anně Saloméne Harantové-Černínové jako úspěšné finančnici své doby,²⁷ při jejímž psaní se autor záměrně vyhnul použití jakéhokoliv obecného schématu či modelu a důsledně vycházel pouze z dochovaných pramenů. Na závěr uvedeného základního přehledu o dějinách ženy v české historiografii nesmí zůstat opomenuty vydané paměti Alžběty Lidmily z Lisova²⁸ a edice

---

¹⁹ Císařová-Kolářová, A., *Žena v hnutí husitském*, Praha 1915; Táž, *Žena v jednotě bratrské*, Praha 1942.

²⁰ Lenderová, M., *K hříchu i k motlitbě*.

²¹ Horská, P., *Naše prababičky feministky*, Praha 1999.

²² Klabouch, J., *Manželství a rodina v minulosti*, Praha 1962.

²³ Horská, P. – Kučera, M. – Maur, E. – Stloukal, M., *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, Praha 1990.

²⁴ Horský, J. – Seligová, M., *Rodina našich předků*, Praha 1996.

²⁵ Bůžek, V. – Hrdlička, J., *Rodinný život posledních pánů z Hradce ve světle jejich korespondence*, in: *Poslední pání z Hradce*, *Opera historica* 6, 1998, s. 145-271.

²⁶ Lenderová, M. a kol., *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002.

²⁷ Čechura, J., *Žena a peníze ve zlomových časech: Anna Saloména Harantová-Černínová*, *Časopis Národního muzea – řada historická* 174, 2005, č. 3-4, s. 150-190.

²⁸ Ratajová, J. (ed.), *Alžběta Lidmila z Lisova. Rodinné paměti*, Praha 2002.

španělské korespondence Polyxeny z Lobkovic a Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic.²⁹

Svým pojetím a biografickým zpracováním by tato práce spadala spíše do první kategorie dějin ženy, jen s tím rozdílem, že cílem nebylo hledat významné ženy raného novověku, ale zajímat se o osudy manželek významných mužů raného novověku. Práce se tedy zabývá osudy třech manželek posledních tří pánů z Hradce, kteří byli příslušníky jednoho z nejvýznamnějších českých rodů raného novověku. Svým vymezením by tedy práce neměla být chápána jen jako příspěvek k dějinám žen, ale také jako příspěvek k poznání dějin pánů z Hradce. Poslední páni z Hradce se v nedávných letech dočkali velkého zájmu historiků.³⁰ Pozornost byla věnována různým aspektům života tohoto významného šlechtického rodu, ale osudy manželek těchto pánů byly vždy zmiňovány jen v souvislosti s dějinami rodiny, oblékání, stolování nebo fungování šlechtického dvora, ale nikdy se nestaly tématem samostatné práce.

Diplomová práce se tedy zabývá osudy Anny Hradecké z Rožmberka, Kateřiny Hradecké z Montfortu a Lucie Otýlie Slavatové z Hradce. Vzhledem k rozsahu diplomové práce byla pozornost soustředěna jen na manželky pánů Jáchyma z Hradce, Adama II. z Hradce a pokračovatele pánů z Hradce Viléma Slavaty, jakožto předních šlechticů Českého království a stranou zájmu musely zůstat ženy telčského pána a politika v Markrabství moravském Zachariáše z Hradce.

Celá práce je kvůli přehlednosti členěna do několika kapitol. První kapitola nazvaná Svět urozených žen v době renesance a baroka je úvodem do problematiky každodenního života šlechticů. Důraz byl kladen na zásadní životní mezníky, které jak zde řada autorů ukazuje, byly rozhodující v životě každé ženy v raném novověku a určovaly směr jejich dalších životních osudů.

---

²⁹ Marek, P. (ed.), Svědectví o ztrátě starého světa, České Budějovice 2006.

³⁰ Za všechny práce je třeba zmínit knihu Bůžek, V. - Hrdlička, J. a kol Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce, Praha 1997 a sborník Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, který mimo jiné obsahuje článek shrnující všechny dosavadní práce věnující se dějinám posledních pánů z Hradce. Hrdlička, J., Poslední páni z Hradce v pramenech a literatuře, s. 33-60.

Vzhledem k tomu, že se práce zajímá o manželky posledních pánů z Hradce, bylo naprosto nezbytné do ní zařadit také kapitolu věnující se stručně dějinám tohoto rodu.

Následující tři kapitoly pojmenované po hlavních hrdinkách jsou věnovány životním osudům šlechticů a manželek významných aristokratů a jejich možnostem uplatnění a seberealizace v čistě mužském světě raného novověku. Velká pozornost byla věnována rodinnému životu, protože právě to bylo místo, kde podle dobových představ měly ženy najít smysl a naplnění svého života. Vedle toho bylo také velmi důležité poznat každodenní běžné aktivity hradeckých šlechticů, neboť jen tak bylo možné proniknout k jejich myšlenkovému světu a oblasti zájmů, kde se také mohly realizovat.

S ohledem na to, že na základě pouhých tří konkrétních případů není možné vytvořit model, který by platil vždy, jsou sice v závěru zdůrazněny některé aspekty života raně novověkých žen, ovšem bez snahy o všeobecně platné zobecnění. Cílem celé práce tedy bylo blíže poznat životní osudy třech šlechticů a přispět tak nejen k poznání života žen v raném novověku, ale také přinést nové poznatky přispívající ke komplexnějšímu pohledu na rod pánů z Hradce.

Hlavním zdrojem informací k této práci byl bohatý pramenný materiál, který obsahují fondy Rodinný archiv pánů z Hradce a Rodinný archiv Slavatů uložené v jindřichohradecké pobočce Státního oblastního archivu v Třeboni. Informace hospodářského charakteru nabízí fond Velkostatek Jindřichův Hradec uložený tamtéž. Cenným zdrojem informací byly také Březanovy Životy posledních Rožmberků.³¹ Konkrétní literatura zabývající se životem té které šlechtičny je uvedena přímo v kapitole věnující se osudům této šlechtičny, neboť obraz přežívající v povědomí čtenářů, který o nich vytvořila historická literatura, je nedílnou součástí jejich „druhého života“ a stále zásadně ovlivňuje pohled na ně.

---

³¹ Pánek, J. (ed.), Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I-II, Praha 1985.

2. SVĚT UROZENÝCH ŽEN V DOBĚ RENESANCE A BAROKA

Jaký byl svět raně novověkých šlechticů a aristokratek?¹ Jaké místo ve společnosti zaujímaly a jakou roli jim přisuzoval „mužský svět“ raného novověku? A je vůbec možné mluvit o „světě žen“ odděleně od „světa mužů“?

Odpověď na tyto otázky přináší studium dochované rodinné korespondence, svatebních smluv a testamentů.² Velmi cenným zdrojem informací jsou také dochované deníky a paměti.³ Vedle těchto stěžejních pramenů ale nelze opomenout ani bohatý účetní materiál evidující šlechtické příjmy a vydání.⁴ Přiblížit hodnotovou orientaci a mentalitu tehdejších lidí mohou také různá naučení a rady potomkům o tom, jak se chovat a čeho se v životě vyvarovat.⁵ Stranou zájmu by neměl zůstat ani rozbor malovaných portrétů, které nám poskytují informace o tehdejší ideální ženské kráse

---

¹ K vymezení pojmu aristokracie Mařa, P., Svět české aristokracie (1500-1700), Praha 2004, s. 11-17.

² Studium těchto pramenů se zabývá Bastl, B., Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit, Wien-Köln-Weimar 2000. Přehled jejích dalších prací Bůžek, V., Nové příspěvky Beatrix Bastlové o šlechticích ve dvorské společnosti raného novověku, FHB 19, 1998, s. 193-199; Edice rodinné korespondence např. Bůžek, V. - Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 145-271; Dvorský, F. (ed.), Listy paní Kateřiny z Žerotína; Týž, (ed.), Staré písemné památky; Kalista, Z. (ed.), Korespondence Zuzany Černínové z Harasova; Tischer, F. (ed.), Dopisy Sylvie hrab. Černínové, s. 1-108; Marek, K. (ed.), Svědectví o ztrátě starého světa; Edice testamentů české šlechty Král, P. (ed.), Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550-1650, České Budějovice 2002.

³ Využití deníků a pamětí ke studiu každodenního života v raném novověku Mařa, P., Nejstarší české a moravské deníky (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny), FHB 18, 1997, s. 99-120; Dále např. Ratajová, J. (ed.), Alžběta Lidmila z Lisova; Koldinská, M., Svět Adama mladšího z Valdštejna optikou jeho deníků (Příspěvek ke každodennosti a mentalitě renesančního aristokrata), FHB 18, 1997, s. 121-142; Pánek, J. (ed.), Paměti českého šlechtice z poloviny 16. století. „Sarmacie“ Jana Zajíce z Házmburka, FHB 14, 1990, s. 17-92.

⁴ Soupisy šlechtických vydání využila např. Marková, M., Móda na dvoř pánů z Hradce, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 319-348.

⁵ Např. Vrťátko, A. J. (ed.), Ludvíka z Pernštýna naučení rodičům, jak od nich zvednu býti sobě žádá, ČČM 38, 1864, s. 63-81, 178-186; Nověji Tichá, Z. (ed.), Spisování slavného frejře, Praha 1978, s. 123-129; Zíbrt, Č. (ed.), Navedení mladistvého věku ku poctivým mravům. Hrstka staročeských rad a návodů, Praha 1912; Čelakovský, J. (ed.), Naučení p. Albrechta Rendla z Oušavy synům dané, ČČH 8, 1902, s. 68-70.

a kráse obecně, informace o odívání, módě a věcech denní potřeby, ale také třeba o nazírání na různé etapy života.⁶

2.1 PŘEDSTAVY O ŽENÁCH S OHLEDEM NA ŽENSKÉ PRÁVO

Obraz o ženě a jejím sociálním, právním a kulturním postavení v raně novověké společnosti byl zásadním způsobem ovlivněn křesťanstvím s jeho židovskými a antickými kořeny. Podřízenost ženy muži byla odvozována z Bible, neboť Eva byla stvořena z Adamova žebra, aby mu dělala společnost, a navíc podle středověkých křesťanských a židovských teologů byly ženy kvůli Evině prvotnímu hříchu odpovědny za všechny hříchy ve světě. Ideálem středověkých teologů tak byla pohlavní zdrženlivost a celibát a manželství se mělo omezit jen na plození dětí. Jako protiklad ke špatné a hříšné ženě ztělesněné postavou Evy byla stavěna a uctívána panna Marie, matka Ježíše Krista. Oproti teologickému vnímání ženy byl obraz ženy vzniklý v souvislosti s rozvojem rytířské milostné kultury a oslavou ženy o mnoho příznivější.⁷

Ovšem až humanismus byl ochoten přiznat ženě určitou rovnost s mužem, a to v rovině duchovní, nikoliv však už v rovině politické. Objevily se i argumenty obhajující vzdělání ženy.⁸ Renesanční obrat od nadpozemského světa k pozemskému životu vytvořil také nový ideál krásy inspirující se antickou. Došlo k rehabilitaci pozemské lásky a znovuobjevení nahoty a tělesné krásy. Středověký ideál skromné, jemné, líbezné ženy s úzkými boky se změnil ve prospěch hýřivé a bujné krásy zdůrazňující fyzické

---

⁶ Hufton, O., *Frauenleben. Eine europäische Geschichte 1500-1800*, Frankfurt am Main 1998, s. 45-93; Jako významný pramen k poznání dětství v raně novověké společnosti může posloužit např. dvojportrét tříletého Jáchyma z Hradce a rok a půl starého Zachariáše z Hradce od Jakoba Seiseneggera z roku 1529 na zámku v Jindřichově Hradci a Červené Lhotě, nebo portrét malého Albrechta z Fürstenberka od Juana Pantoja de la Cruz na zámku Neláhozeves.

⁷ Wiesner, E. M., *Women and gender*, s. 9-14; Srovnej Neumann, S.K., *Dejiny ženy. Populárne sociologické, etnologické a kultúrno-historické kapitoly. III. Žena stredoveká a renesančná*, Bratislava 1971, s. 7-32.

⁸ Tamtéž, s. 15-21.

odlišnosti ženy od muže. Široké boky, plná ňadra, dlouhý úzký krk, světlá pleť, blond vlasy a červené rty a líčka, taková byla renesanční žena.⁹

Náboženská reformace zcela odmítla katolický celibát. Duchovně a morálně nejlepším stavem, ve kterém měli lidé žít, bylo manželství, které se stalo světskou záležitostí a bylo uzavíráno bez přítomnosti kněze pouze se souhlasem rodičů snoubenců. Manželství mělo být pro ženu nejvyšším a nejdůležitějším povoláním. Jejím úkolem bylo starat se o domácnost a o děti. Nově jí také byla přiznána role vychovatelky v oblasti duchovní a náboženské, neboť v této rovině si byla s mužem rovna a pomocí své víry mohla být spasena. Ve všech ostatních oblastech však zůstávala nadále podřízena muži.

Potridentské katolictví naopak zdůrazňovalo doktrínu, že nejlepší život vede zbožný katolík v celibátu a v cudnosti. Přesto však katolická církev usilovala o vrchní dozor nad manželstvím. Pokud si žena zvolila život v manželství, musel se svatební obřad odehrát za přítomnosti svědků a v kostele. Ideální manželka pak měla být velmi zbožná, tichá a v podřízeném postavení vůči svému muži.¹⁰ Intenzivně projevovaná zbožnost se u českých katolických aristokratek přelomu 16. a 17. století odrazila také v oblibě typické španělské módy, která byla v případě ženských šatů velmi asexuální. Ženské šaty byly většinou v tmavých barvách a zakrývaly celé tělo kromě obličeje a rukou od zápěstí dolů. Těsný živůtek, rozměrné okruží, vyztužená sukně a převážně tmavé barvy měly signalizovat nedobytnost a ctnost svých nositelek.¹¹

Tyto převážně náboženské představy o ženách se také odráží v právním potvrzení postavení ženy ve společnosti. Pohled na ženu byl dán její společenskou rolí rodičky a matky. Proto také vdaná žena

---

⁹ Duby, G.- Perrot, M.(ed.), *Geschichte der Frauen III. Frühe Neuzeit*, s. 70-79; Neuman, S.K., *Dejiny ženy*, s. 55-67.

¹⁰ Wunder, H., „Er ist die Sonn, sie ist der Mond.“ *Frauen in der Frühen Neuzeit*, München 1992, s. 57-78; Wiesner, E. M., *Women and gender*, s. 21-25.

¹¹ Kybalová, L., *Dějiny odívání. Renesance (15. a 16. století)*, Praha 1996, s. 96-134; Petráň, J., *Dějiny hmotné kultury II/2. Kultura každodenního života od 16 do 18. století*, Praha 1999, s. 866; Koldinská, M., *Každodennost renesančního kavalíra*, Praha a Litomyšl, 2004, s. 118.

stála na pomyslném žebříčku společenské hierarchie výše než žena svobodná. Zůstat svobodnou bylo ctihodné pouze tehdy, pokud to bylo spojeno se vstupem do kláštera. Jak již bylo výše řečeno, humanismus sice ženě přiznal rovnost s mužem v duchovní oblasti, právně však zůstávala nadále podřízena muži, a to bez ohledu na to, zda to byla prostá žena nebo urozená aristokratka. Míra této podřízenosti se ale lišila v závislosti na jednotlivých regionech a sociálním a společenském postavení ženy.¹²

V českém zemském právu na rozdíl od německého nebo římského práva nesouvisela podřízenost ženy přímo s pohlavím, ale s hospodářskou podřízeností hlavě rodiny a měnila se v závislosti na životních etapách, ve kterých se zrovna žena nacházela. Nedospělá dívka stála vždy pod poručnictvím otce, popřípadě bratra nebo poručníka. V praxi to znamenalo, že sama nemohla veřejně vystupovat a volně disponovat s majetkem a bez vůle svého zástupce se nesměla vdát. Pokud se dívka provdala, přešlo toto poručnictví na jejího manžela. Jedinou možností, jak se žena stala skutečně svobodnou a nezávislou se všemi důsledky plynoucími z jejích rozhodnutí, byl vdovský stav. Jako vdova se vymanila z moci otce, poručníka i manžela. V takovém případě požívala rovnocenných práv jako muž, mohla volně disponovat se svým majetkem, uzavírat smlouvy a sama se mohla stát poručnicí.¹³

Pokud se žena neprovdala, zůstávala většinou v domácnosti u některého z bratů, který se o ni musel postarat. Právní postavení dospělé neprovdané ženy bylo obdobné jako u vdovy.¹⁴

Obecně se však kladl důraz na to, aby se žena provdala, neboť vdaná žena stála na pomyslném společenském žebříčku výše než všechny ženy svobodné a manželství mělo být místo, kde mohla a také měla nalézt své uplatnění a realizaci. Usnesením moravského sněmu z roku 1620 se dokonce nařizovalo, že vdané ženy mají sedět na čestnějším místě než neprovdané. Velkou roli však samozřejmě

---

¹² Wiesner, E. M., Women and gender, s. 30-35; Wunder, H., „Er ist die Sonn,“ s. 243-251.

¹³ Kozáková, A., Právní postavení ženy, s. 3-17, 39-42; Kapras, J., Manželské právo majetkové dle českého práva zemského, VKČSN 1908, s. 14-18.

¹⁴ Tamtéž, s. 17-18; Kapras, J., Manželské právo, s. 15-16.

také hrály ekonomické a hospodářské výhody plynoucí z výhodného sňatku. Společenský vzestup ženy se důsledně odvíjel od postavení manžela. Ač takováto manželství nebyla příliš častá, získala neurozená ale bohatá žena sňatkem s pánem či rytířem šlechtický stav. Obráceně to však neplatilo.¹⁵

Majetkově právní vztah dcery ke své mateřské rodině v oblasti dědictví byl ošetřen věnem, které dívka dostala při svatbě, popřípadě při vstupu do kláštera. Věno byl majetkový nárok ženy vůči své rodině jako odškodnění na dědickém právu. Sňatkem se totiž žena vylučovala z dosavadní rodiny a ztrácela i jakýkoliv majetkový nárok vůči ní, a proto jí byla vyplácena náhrada – věno, které mělo zajistit určitý životní standart nevěsty. Toto „*vybytí, odbytí*“ dcery se většinou dělo vyplacením určité finanční částky. Její výše však nebyla nikde pevně stanovena a odvíjela se od možností a společenského postavení rodiny.¹⁶ Výše věna nevěsty hrála také zásadní roli při výběru budoucího partnera. Každé společenské postavení si žádalo odpovídající výši věna, a tak částka, kterou nevěsta při sňatku dostala, byla současně demonstrací majetkového a sociálního postavení rodiny. A jen dostatečná výše věna dávala šanci na dobrý sňatek. Problém mohl nastat v rodinách, kde bylo více žen. Každá z dcer měla totiž nárok na vyplacení stejného věna a pokud měly všechny uzavřít sňatek odpovídající jejich postavení, mohlo to vést k finančnímu vyčerpání rodiny. Proto bývalo časté, že se provdala třeba jen jedna nebo dvě dcery a ostatní, než aby se provdaly „pod svou úroveň“, odešly do kláštera, kde stačilo i menší věno na uhrazení vstupních poplatků. Sňatková politika takovýchto urozených rodin se tedy řídila počtem dcer na vdávání, společenskou prestiží a úrovní rodiny.¹⁷

Důležitým právním úkonem zajišťujícím ženě její postavení v roli manželky a také postavení v případě smrti manžela byly

---

¹⁵Tamtéž, s. 16-17.

¹⁶ Tamtéž, s. 19-24 ; Kapras, J., Manželské právo, s. 17-25; Srovnej Bastl, B., Tugend, Liebe, Ehre, s. 25-33.

¹⁷ Bastl, B., Tugend, Liebe, Ehre, s. 50-53; Hufton, O., Frauenleben, s. 99-101; Duby, G.,-Perrot, M. (ed.), Geschichte der Frauen III, s. 40.

svatební smlouvy,¹⁸ které byly uzavírány písemně nebo ústně za přítomnosti svědků před uzavřením samotného sňatku. Manželská smlouva fungovala jako právní podklad uzavření sňatku a při jejím nedodržení mohlo být splnění jednotlivých bodů vymáháno soudně. Manželské smlouvy stanovovaly peníze, nemovitosti a jiné hodnoty, které snoubenci do manželství přinášeli, to znamená, že zde byla stanovena výše věna a také „obvňení“,¹⁹ které mělo manželce zajistit důstojnou existenci v případě smrti manžela. V průběhu manželství bývalo „obvňení“ pojištěno nějakou zástavní držbou, žena s ní ale nemohla sama disponovat. Tuto držbu nebo sumu peněz vyplývající z jejího vyplacení získala manželka až po smrti manžela. Vedle toho jí ještě náležely její osobní věci, šaty a klenoty, ale pokud manžel neurčil v závěti jinak, neměla na nic jiného právní nárok.²⁰

2.2 ZÁSADNÍ MEZNÍKY V ŽIVOTĚ RANĚ NOVOVĚKÝCH ARISTOKRATEK

Celý život vysoce urozené aristokratky, měšťanky nebo prosté venkovanky se v raném novověku odehrával v několika uzavřených etapách, které ohraničovalo pro život ženy několik zásadních

---

¹⁸ Tamtéž, s. 34-48; Srovnej Táž, Macht der Emotionen? Refugien der Intimität? Die Erhaltung des Names und die Ordnung der aristokratischen Familie, in: Aristokratické dvory a rezidence v raném novověku, Opera historica 7, 1999, s. 502-507; van Dülmen, R., Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století). 1. Dům a jeho lidé, Praha 1999, s. 145-146.

¹⁹ V českém zemském právu obvňení sloužilo k tomu, aby zabránilo situaci, kdy by se žena po smrti manžela ocitla zcela bez prostředků, neboť zemské právo neposkytovalo ženě dostatečnou ochranu v případě vdovství. Výše obvňení byla stanovena takto „*Jest věno sumy peněz o třetinu výš nebo tolikéž, což o panně nebo vdově jmenováno jest dskami, listem, rujojměmi, nebo vznesením manželce od muže nebo od přítele jeho nebo od kohožkoliv na dědictví jistém dostatečné ujištění*“. Tato „třetina“ ale nebyla ve skutečnosti prostou třetinou, ale jednalo se o dva a půl násobnou výši věna, u vdovy dvojnásobný obnos věna. Více Kozáková, A., Právní postavení ženy, s. 24-39; Kapras, J., Manželské právo, s. 29-47. V německých pramenech se také vyskytuje termín „Widerlage“ nebo „Morgengabe“, což české zemské právo neznalo. V zásadě se ale jednalo o obdobu obvňení. Srovnej Bastl, B., Tugend, Liebe, Ehre, s. 64-75; Táž, Macht der Emotionen?, s. 509-512.

²⁰ Tamtéž, s. 52-53; Kapras, J., Manželské právo, s. 54-60, 66-75.

životních mezníků, jako bylo manželství, narození potomka a smrt.²¹ Většina těchto významných událostí v životě raně novověkého člověka měla vysoce ritualizovanou podobu.²² Všechny oslavy a ceremoniály spojené s životními mezníky se řídily pevně stanoveným vzorem, který bylo naprosto nezbytné dodržet. Tím, že jedinec naplňoval určité očekávané chování, stával se součástí širšího společenství, které se pomocí těchto rituálů samo vymezovalo. Ritualizovaným chováním se tak jedinec hlásil k příslušnosti k určité společenské vrstvě.

2.2.1 Dětství a mládí aristokratky

Tato první životní etapa mladé dámy začínala narozením a končila vstupem do manželství. O dětství mladé šlechtičny toho historikové ví mnohem méně než o výchově šlechtických chlapců.²³ Obecně lze říci, že dětství v raném novověku se z pohledu dnešní doby zdá být mnohem kratším obdobím, neboť děti byly už velmi brzy vnímány jako malí dospělí, jak o tom svědčí portréty šlechtických dětí.²⁴ V prvních letech života byli chlapci společně s dívkami v péči ženské části dvora. Po dosažení věku kolem šesti let pak do výchovy vstoupil také mužský element v podobě soukromého učitele či místní školy²⁵ a kolem dvanáctého roku života se výchova podle pohlaví rozdělila zcela. Chlapci opouštěli rodinná

---

²¹ Bastl, B., Mezi mocí a bezmocí. Úvahy o každodenním životě šlechtičen v raném novověku, *DaS* 16, 1994, s. 24-26.

²² K termínu rituálů Bůžek, V. – Hrdlička, J. a kol., *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha a Litomyšl 2002, s. 266-270; Literatura k „přechodovým rituálům“ života raně novověkého člověka Král, P., *Křtiny, svatby a pohřby k vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, in: *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, *Opera historica* 10, 2003, s. 439-440.

²³ Významná práce o dětství a výchově šlechtických dětí Pánek, J., *Rožmberští sirotci na jindřichohradeckém a českokrumlovském zámku (K otázce výchovy české renesanční aristokracie)*, *Jindřichohradecký vlastivědný sborník* 1, 1989, s. 1-20; Např. o dětství Petra Voka Týž, *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, Praha 1996, s. 30-41.

²⁴ Srovnej poznámka č. 6.

²⁵ O úloze šlechtických zámeckých škol Koldinská, M., *Šlechtické školy v předbělohorských Čechách*, in: Bobková, L. (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století*, Ústí nad Labem 1992, s. 217-222; Martínek, J., *Humanistická škola na Hasištejně*, *AUC-HUCP* 21, 1981, s. 23-67.

sídla, vydávali se na studie,²⁶ kavalírské cesty²⁷ či za pážecí službou k panovnickému dvoru.²⁸

Oproti chlapcům byla výchova dívek více spojena s domácím prostředím a s fraucimorem²⁹ jejich matky. Obklopeny ostatními ženskými příslušnicemi rodu se zde připravovaly na své budoucí postavení vzorné a ctnostné manželky. Dívky se zde učily některým domácím pracím, hlavně šití a vyšívání. Získávaly také návody, jak vést a spravovat domácnost. Neméně důležitá byla výuka společenského chování. O tom, jak důležité bylo dbát na správné způsoby, svědčí rady dívkám z poloviny 16. století „...*Nic nečiň rukotrzně, ruce slož, jimi nepachtuj, nohami též nepachtuj, měj ruce neupatlané, nehty pěkně obřezané...Jísti a ústa daleko otvírati jest nemravnost a jazyk z úst vyplazovati neslušnost...*“³⁰ Čtení a psaní bylo pro šlechtičny samozřejmostí a ovládat několik jazyků bylo pro ty nejurozenější dámy také nutností.³¹

Bývalo také zvykem posílat dívky na vychování do jiných šlechtických rodin k příbuzným nebo kmotrům.³² Pro některé z nich znamenal fraucimor pouze jakousi přechodnou dobu než budou mít vlastní domácnost, chudší dívky ze zemanských rodin zde však získaly nejvyšší společenské postavení, jakého mohly dosáhnout.

---

²⁶ Pánek, J., Čeští cestovatelé v renesanční Evropě (Cestování jako činitel kulturní a politické integrace), ČČH 88, 1990, zejména s. 668-670; Černá, M. L., Studenti ze zemí českých na universitě v Orléansu a na některých jiných francouzských universitách ČČH 40, 1934, s. 347-362, 548-564; Kalista, Z., Češi v Sieně 1574-1646, ČČH 33, 1927, s. 117-127.

²⁷ Hojda, Z., „Kavalírské cesty“ v 17. století a zájem české šlechty o Itálii, in: Itálie, Čechy a střední Evropa, Praha 1986, s. 216-239; Kroupa, J., Dietrichsteinové v polovině 17. století a model tzv. kavalírské cesty, in: Historická Olomouc a její současné problémy 4, 1983, s. 109-117.

²⁸ K výchově a vzdělání chlapců srovnej Petráň, J., Dějiny hmotné kultury II/1, s. 189-199; Bůžek, V. – Hrdlička, J. a kol., Věk urozených, s. 283-303; Mařa, P., Svět české aristokracie, s. 301-327; Koldinská, M., Každodennost renesančního aristokrata, s. 45-51; O způsobu výchovy mladého aristokrata také vypovídá Vrt'átko, A. J.(ed.), Ludvíka z Pernštýna naučení, zejména s. 71-73; Srovnej Tichá, Z.(ed.), Naučení Ludvíka z Pernštýna, s. 123-129;

²⁹ O úloze fraucimoru Janáček, J., Ženy české renesance, Praha 1976, s. 93-102.

³⁰ Příklad mravů pro šlechtěné panny a děvečky, kteréž někdy vzácné paměti Adam starší Šturm z Hranic dcerkám svým sepsal a vydal, in: Zíbrt, Č. (ed.), Navedení mladistvého věku ku poctivým mravům, s. 34-35.

³¹ Více o vzdělání žen v raném novověku Wiesner, E. M., Women and gender, s. 118-131; Wunder, H., „Er ist die Sonn,“ s. 205-215; Duby, G.- Perrot, M. (ed.), Geschichte der Frauen III, s. 119-150.

³² Srovnej např. Wunder, H., „Er ist die Sonn,“ s. 41.

Ty nejurozenější a nejbohatší dívky čekal život dvorních dam u některého z panovnických dvorů.³³ Bylo to prostředí, kde se velmi dbalo na způsoby, výchovu a také vnější vzhled a oděv mladých aristek. Dívky se zde seznamovaly pro ně se zcela novým, bohatým, kosmopolitním společenským a kulturním životem, což jim mimo jiné dávalo velkou naději na výhodný sňatek.³⁴

2.2.2 Svatba – konec mládí, vstup do dospělosti

Jedním z důležitých okamžiků vedoucích k dospělosti a k sňatku byla pohlavní zralost dívky, již znakem byla první menstruace.³⁵ Dívky dosáhly tzv. mladistvého věku, který trval až do uzavření sňatku. Délka tohoto období se ale u jednotlivých dívek lišila v závislosti na politických, materiálních a sociálních podmínkách, které ovlivňovaly sňatkovou politiku.³⁶

Pohlavní zralost byla velmi důležitá především u vysoké aristokracie a panovnických dvorů, kde se dívky často vdávaly velmi mladé.³⁷ Průměrný sňatkový věk u dívek byl kolem 24 let, ale toto číslo bylo ovlivněno především materiálními faktory, které ovlivňovaly vyplacení věna a celkovou sňatkovou politikou rodiny. Dívky se tak mohly vdávat v 16 letech, ale také mnohem později.³⁸ Průměrný sňatkový věk u českých aristek byl 22 let a u mužů 27 let.³⁹ Tato čísla byla také ovlivněna tím, kolikátý sňatek v životě jedince to byl, protože tři, čtyři manželství za sebou nebyla nic neobvyklého. Při

---

³³ O panovnických dvorech např. Reisenleitner, M., Habsburgische Höfe in der Frühen Neuzeit. Entwicklungslinien und Forschungsprobleme, in: Aristokratické dvory a rezidence v raném novověku, Opera historica 7, 1999, s. 97-114; Bůžek, V.- Král, P. (ed.), Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740), OH 10, 2003, zejména s. 153-354; Hausenblasová, J. (ed.), Der Hof Kaiser Rudolfs II. Eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576-1612, Praha 2002; Mat'á, P., Svět české aristokracie, s. 264-439.

³⁴ Bastl, B., Das Österreichische Frauenzimmer. Zur Rolle der Frau im höfischen Fest und Hofleben 15. bis 17. Jahrhundert, in: Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku, Opera historica 8, 2000, s. 79-105; Srovnej Táž, Hofdamen und Höflinge zur Zeit Kaiser Leopolds I. Zur Geschichte eines vergessenen Berufsstandes, in: Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750), Opera historica 5, 1996, s. 187-265.

³⁵ Vnímání menstruace v raném novověku Wiesner, E. M., Women and gender, s. 44-45; Bastl, B., Tugend, Liebe, Ehre, s. 435-443.

³⁶ Wunder, H., „Er ist die Sonn“, s. 42-46.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Van Dülmen, R., Kultura a každodenní život, s. 137-139; Srovnej Duby, G.- Perrot, M. (ed.), Geschichte der Frauen III, s. 39-40.

³⁹ Petráň, J., Dějiny hmotné kultury II/1, s. 199.

uzavírání manželství nehrál věk v žádném případě rozhodující roli. Proto manželství, kde byl velký věkový rozdíl manželů, nebyla žádnou zvláštností. Příkladem takového sňatku může být Polyxena z Rožmberka, později z Lobkovic, rozená z Pernštejna, která si ve svých dvaceti letech vzala dvaapadesátiletého Viléma z Rožmberka, pro něhož to bylo už čtvrté manželství.⁴⁰

Uzavření sňatku a výběr partnera nebyl rozhodně soukromou událostí. Byla to záležitost, kde hlavní roli hrály ekonomické, rodové, politické, mocenské, náboženské a také prestižní faktory. Přestože byl souhlas ženy se sňatkem nezbytný, stávala se dívka často předmětem majetkových a politických kalkulací svého otce nebo poručníka.

Hlavním úkolem manželství bylo zplodit dědice, a tak zachovat kontinuitu rodu. Prostřednictvím sňatků byly uzavírány různé rodové aliance a navazovány vztahy, které sloužily k potvrzení a udržení společenského postavení a prestiže, nebo mohly sloužit k řešení vzájemných konfliktů. Neméně důležitou roli při plánování sňatku hrála majetková rovina. Sňatek s bohatou ženou byl v raném novověku nejspodnější cestou ke zbohatnutí. Do výběru partnera se také promítala náboženská otázka a nelze opomenout ani vůli panovníka. Výjimkou nebyly ani sňatky mezi příbuznými, k jejichž povolení bylo ale nutné získat papežský dispens. Úspěšná sňatková strategie byla klíčová pro společenský vzestup nebo udržení stávajících sociálních pozic.⁴¹

Při uzavírání sňatku byly rozhodující praktické pohnutky a ne vzájemná náklonnost či citové vzplanutí. Manželská láska byla

---

⁴⁰ O Polyxeně z Lobkovic Janáček, J., *Ženy české renesance*, s. 23-39, 76-92; Ryantová, M., Polyxena z Lobkovic, in: Lenderová, M. a kol., *Eva nejen v ráji*, s. 67-103; Táž, Polyxena z Lobkovic, rozená z Pernštejna a její hospodářská činnost, in: Vorel, P. (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 105-114; Stloukal, K. (ed.), *Královny, kněžny a velké ženy české*, s. 264-272.

⁴¹ Srovnej Bastl, B., *Tugend, Liebe, Ehre*, s. 152-165; Táž, *Mezi mocí a bezmocí*, s. 25-25; Vorel, P., *Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie*, in: *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, *Opera historica* 8, 2000, s. 191-206; Hufton, O., *Frauenleben*, s. 93-103, 147-175; Maťa, P., *Svět české aristokracie*, s. 605-640; Bůžel, V.-Hrdlička, J. a kol., *Věk urozených*, s. 306-316; Wiesner, E. M., *Women and gender*, s. 56-63; Wunder, H., „Er ist die Sonn,“ s. 80-82.

především určitou závaznou formou chování plynoucí z uzavření sňatku. Láska mezi manželi měla stát na vzájemné solidaritě, pomoci a podpoře a ne na proměnlivých citech a vášni, která potlačuje rozum.⁴² Neznamená to ale, že by se mezi manželi nemohl v průběhu jejich společného života objevit hluboký vzájemný cit.⁴³ Ludvík z Pernštýna ve svém naučení píše o své budoucí manželce „...*O boží milost abychom nejvíce stáli a v manželství časnú lásku k sobě znali, bychom pak čtvrt léta neviděli jeden druhého, abychom nebyli k sobě srdce jiného...*“⁴⁴

Více než fyzická krása byla pro manželství pozitivně hodnocena krása duševní. Ludvík z Pernštýna žádá otce „...*urozenú a ctnú manželku že mi optáš, učenic to pro lásku, kterouž ke mně máš. Byť pak bohatá i příliš krásná nebyla, jediné modrosti a ctnosti ať jest milá, pána boha milující a svú poctivost...*“⁴⁵ Krása ženy měla spočívat především v jejích morálních hodnotách a ctnostech a fyzický vzhled byl až druhořadý.⁴⁶

Samotné svatbě předcházela nezbytný proces dvoření a námluv podle závazných a generacemi dodržovaných pravidel. Iniciativa k uzavření sňatku vždy vycházela od muže, nebo jeho rodiny a příbuzných. Aby se muž mohl o ženu ucházet, potřeboval jak souhlas dívky, tak i jejího otce nebo poručníka. Budoucí manželé se většinou seznámili při některé z četných společenských událostí, jako byly bankety, křtiny, svatby, pohřby nebo divadelní představení. Pokud se iniciativa vycházející z mužovy strany setkala s pozitivní odezvou, následovalo období oficiálního dvoření, kdy muž nevěstu pravidelně navštěvoval v jejím sídle a zahrnoval ji cennými dary. Poté následoval výpros nevěsty a zasnuby doprovázené slavnostní hostinou. Vrcholem dvoření a námluv byl svatební obřad, kterému předcházela právní akt uzavření svatebních smluv.⁴⁷ V průběhu

---

⁴² O lásce manželské, vášnivé, romantické a přátelské van Dülmen, R., Kultura a každodenní život, s. 177-179.

⁴³ O úloze emocí v raném novověku Bastl, B., Macht der Emotionen?, zejména s. 512-528.

⁴⁴ Vrťátko, A. J.(ed.), Ludvíka z Pernštýna naučení, s. 75;

⁴⁵ Tamtéž, s. 74.

⁴⁶ Srovnej Janáček, J., Ženy české renesance, s. 7-22.

⁴⁷ Srovnej s. 15-16.

15. a 16. století bylo uzavření manželství ještě zcela světskou záležitostí, ale snaha církve, vrcholící tridentským koncilem, prosadit vliv na tuto oblast lidského života postupně slavila úspěch, a tak se uzavírání manželství postupně stalo výlučně církevní záležitostí. Po obřadu následovalo velkolepé svatební veselí v domě nevěsty, které zpravidla trvalo tři dny. Uspořádat velkolepou hostinu bylo otázkou cti a prestiže. Završením celého svatebního veselí byl „přínos“ nevěsty do sídla jejího manžela, a tudíž jejího nového domova.⁴⁸ Vhodný termín pro svatební veselí se vybíral s ohledem na církevní rok a na kalendář zemědělských prací. Vhodné měsíce byly leden a únor, květen a červenec a říjen a listopad. V žádném případě se nesměla svatba konat v adventu a v postním období.⁴⁹

2.2.3 Manželka a matka

Sňatkem vstupovala žena do nové životní etapy, kde měla po boku manžela dosáhnout společenského uplatnění a naplnění své životní role matky a manželky. Její postavení v aristokratické společnosti bylo dáno jejím vztahem k manželovi, který byl hlavou celé aristokratické rodiny,⁵⁰ a manželka i děti se vůči němu nacházely v závislém postavení.⁵¹

Pouze manželství bylo místem, kde byla za účelem stvoření potomka legalizována sexualita. Předmanželský sex byl v případě ženy zcela nepřipustný. Morálně zavrženíhodný byl i v případě muže, nicméně bývalo běžné, že muž získal své první sexuální zkušenosti už před svatbou při svých kavalírských cestách.⁵² Žena však musela vstupovat do manželství jako panna a pokud tomu tak nebylo, mohlo

---

⁴⁸ Více Bůžel, V.- Hrdlička, J. a kol., Věk urozených, s. 316-330; Mařa, P., Rituál zasnub v deníku renesančního kavalíra, *ĎaS* 18, 1996, s. 11-15; Vorel, P., Aristokratické svatby, s. 191-206; Týž, Pernštejnská svatba v Prostějově roku 1550, *ČMM* 114, 1995, s. 139-162; Ledvinka, V., Šlechtická svatba v Praze roku 1579. K charakteru aristokratických slavností české renesance, *Documenta Pragensia* 12, 1995, s. 105-113, van Dülmen, R., *Kultura a každodenní život*, s. 137-162.

⁴⁹ Van Dülmen, R., *Kultura a každodenní život*, s. 153-155.

⁵⁰ K pojmu rodina Mařa, P., *Svět české aristokracie*, s. 535-542; Bastl, B., *Macht der Emotionen?*, s. 495-496.

⁵¹ Srovnej s. 14-15.

⁵² Srovnej poznámka č. 26 a 27.

to pro ni mít závažné následky.⁵³ Příkladem takové nešťastnice byla Eliška Kateřina Smiřická, která udržovala sexuální poměr s místním kovářem. Celá záležitost byla choulostivá a její rodině velmi nepříjemná, a proto byla Eliška Kateřina více než deset let držena v přísném domácím vězení.⁵⁴

Účelem manželství bylo zplodit potomka, a proto se velmi netrpělivě očekávalo manželčino těhotenství. Ne vždy se však situace vyvíjela podle přání manželů. Jedním z důvodů nemožnosti otěhotnět byla tzv. mladická neplodnost⁵⁵ u dívek pod dvacet let. Plodnost byla obecně považována za boží dar, a pokud se ženě nedařilo přijít do jiného stavu, bylo to chápáno jako její vina. Existovaly různé rady a postupy, které měly pomoci ženě otěhotnět. Věřilo se např. v zázračnou moc sochy mladé panny Marie, pomoci měly také některé byliny nebo koupele. Obecně se doporučovalo po pohlavním styku zůstat minimálně půl hodiny v klidu ležet.⁵⁶ Přestože neplodnost byla vnímána pouze jako záležitost ženy, svůj podíl vinny na ní mohli mít i muži. Velkou hrozbou pro tehdejší muže byla tzv. „uherská nemoc“,⁵⁷ neboli syfilis. Nakažený muž mohl přenést nemoc na ženu a zapříčinit tak její neplodnost.

Pokud se ženě podařilo přijít do jiného stavu, bylo těhotenství vnímáno s rozporuplnými pocity. Na jedné straně to byla touha po dítěti, na druhé straně ale obava z možných komplikací, případně i smrti ženy. Nebylo tedy neobvyklé, že ženy před porodem uzavíraly testamenty.⁵⁸ Sám porod byl výhradně ženskou záležitostí. Účastnily se ho příbuzné, starší zkušené ženy a porodní báby. Porodní místnost bývala zařízena podle místních zvyklostí, byl zde připraven dostatek látky, voda a víno nebo polévka na posílení rodičky. I přes

---

⁵³ Petráň, J., Dějiny hmotné kultury II/1, s. 204-206; Srovnej van Dülmen, R., Kultura a každodennost, s. 192-196. DUBY, G.- Perrot, M.(ed.), Geschichte der Frauen III, s. 79-84; Wiesner, E. M., Women and gender, s. 46-52.

⁵⁴ Francek, J., Eliška Kateřina Smiřická a příběh její lásky, Východočeský sborník historický 3, 1993, s. 273-298.

⁵⁵ Wunder, H., „Er ist die Sonn“, s. 49.

⁵⁶ Bastl, B., Tugend, Liebe, Ehre,, s. 431-452; Hufton, O., Frauenleben, s. 248-251.

⁵⁷ O „uherské nemoci“ srovnej Stloukal, K., Konec rodu pánů z Hradce, JHS 33, 1964, s. 121-130.

⁵⁸ Bastl, B., Tugend, Liebe, Ehre, s. 434.

veškerou snahu nebylo v moci porodních bab průběh porodu nějak ovlivnit. Hrozba smrti dítěte nebo i matky byla velmi vysoká, a to jak u prostých vrstev, tak i v urozených rodinách.⁵⁹ Nejkritičtější období bývalo krátce po porodu, kdy umíralo asi sto dětí z tisíce a jednoho roku se jich nedožilo dalších čtyři sta. Patnáctých narozenin se tak dožila sotva polovina živě narozených dětí.⁶⁰

Zpět do manželského lože a společenského života se žena vracela až po šestinedělí, které bylo spojováno s řadou rituálů a pověr. Toto období žena zůstávala v posteli pro šestinedělky v porodní místnosti, kterou nesměla opustit.⁶¹

Ihned po porodu byly dětem najímány kojné. Hlavním důvodem byla víra, že pohlavní styk by měl negativní vliv na kvalitu mateřského mléka. Kojení se tak vlastně stávalo přirozenou antikoncepční metodou v raném novověku.⁶² Protože však bylo snahou raně novověkého urozeného páru zplodit co nejvíce dětí, byly v těchto rodinách zaměstnávány pečlivě vybrané kojné.

Po porodu následoval výběr jména dítěte a křtiny. V každém rodu bývalo nějaké tradiční jméno, které se po generace opakovalo, nebo se dítě pojmenovávalo po blízkých příbuzných. Oblíbené bylo také pojmenovávat děti podle jednotlivých svatých. Nebylo ani neobvyklé, že dítě dostávalo jméno svého staršího zemřelého sourozence.⁶³ Křtiny byly událostí významem srovnatelnou se svatbou či pohřbem. Konaly se většinou tři dny po porodu, ale pokud hrozilo nebezpečí, že novorozenec zemře, směla ho pokřtít i porodní bába. Křtem se dítě stávalo křesťanem a získalo šanci na spasení. Důležitou úlohu při křtinách sehrávali kmotři, kteří měli přebrat zodpovědnost za duchovní vývoj dítěte. Volba kmotrů byla vysoce prestižní záležitostí, a tak v urozených rodinách nebylo výjimkou, že

---

⁵⁹ Více Tamtéz, s. 453-463, van Dülmen, R., Kultura a každodennost, s. 84-88; Wiesner, E., M., Women and gender, s. 63-71; Bůžek, V.- Hrdlička, J. a kol., Věk urozených, s. 271-277.

⁶⁰ Petráň, J., Dějiny hmotné kultury II/1, s. 189; Srovnej Wunder, H., „Er ist die Sonn,“s. 34-35.

⁶¹ Srovnej poznámka č. 59.

⁶² Bastl, B., Mezi mocí a bezmocí, s. 25; Srovnej Wiesner, E. M., Women and gender, s. 72

⁶³ Van Dülmen, R., Kultura a každodennost, s. 89-90; Srovnej na příkladu pánů z Hradce a z Rožmberka Bůžek, V. – Hrdlička, J. a kol., Dvory velmožů, s. 73-74.

se kmotrem dětí stával v zastoupení samotný panovník nebo jeho manželka.⁶⁴

Prakticky neustálé těhotenství bylo samozřejmou součástí života aristokratky. Rozením dětí a péčí o ně a o domácnost plnila žena svou hlavní společenskou úlohu.

Mezi historiky i laickou veřejností se často traduje názor, že raně novověký člověk byl k dětem lhostejný. Mezi rodiči a dětmi se nevytvářelo pevnější pouto, protože děti byly už od narození v péči kojných a chův. Tento názor ale není vůbec oprávněný. V osobní korespondenci a v deníkových zápisech je dochována řada příkladů toho, jak se rodiče strachují o dítě, nebo truchlí nad jeho smrtí.⁶⁵ Děti často dostávaly různé amulety, které je měly ochránit před vším zlým. Velmi bolestnou ztrátou pro rodiče byla především smrt již staršího potomka, obzvláště pokud se měl stát dědicem. Z dnešního pohledu se nám může zdát postoj rodičů k dětem poněkud chladný, ale není to oprávněné. Tehdejší vztah k dětem byl ovlivněn především častou přítomností smrti v rodině, která neumožňovala vytvořit hlubší citové pouto mezi rodičem a dítětem. Rozhodně však není na místě mluvit o lhostejnosti.⁶⁶

Přestože podle představ muže mělo být hlavní životní náplní ženy rození dětí, péče o ně a dohlížení na ženskou část domácnosti, v praxi ženy mohly získat širší prostor ke své realizaci. Velmi dobře se uplatňovaly např. při správě panství nebo peněz.⁶⁷ Již předbělohorské období nastartovalo trend určité emancipace aristokratek, který pokračoval i v pobělohorských staletích.⁶⁸ Petr Maťa se domnívá, že hlavní vliv na rozrušování tradičního patriarchálního uspořádání rodiny⁶⁹ měly sňatky s cizinkami a

---

⁶⁴ Srovnej např. Bastl, B., Tugend, Liebe, Ehre, s. 476-504; Bůžek, V. – Hrdlička, J. a kol., Věk urozených, s. 277-283.

⁶⁵ Srovnej dále v kapitole o Anně Hradecké z Rožmberka

⁶⁶ O prožívání emocí v rodině Bastl, B., Macht der Emocionen?, zejména s. 521-527; Táž, Tugend, Liebe, Ehre, s. 504-523.

⁶⁷ Příkladem velmi úspěšné finančnice byla Anna Saloména Harantová-Černínová Čechura, J., Žena a peníze v zlomových časech, s. 150-190;

⁶⁸ Srovnej na příkladu životních osudů různých šlechticů Janáček, J., Ženy české renesance.

⁶⁹ K pojmu patriarchální domácnost van Dülmen, R., Kultura a každodennost, s. 41-57.

dvorské prostředí.⁷⁰ Šlechtičny přicházející do země z jiného socio-kulturního prostředí se odmítaly přizpůsobit místním zvyklostem, což často ovšem vedlo k rodinným rozepřím a skandálům, jako u Adama Pavla Slavaty a Marie Markéty z Eggenberka, jejichž sňatek byl nakonec anulován.⁷¹ Druhým faktorem byl vzrůstající vliv dvora a častý pobyt aristokratických rodin v centrech země,⁷² což aristokratky osvobozovalo z často velmi svazujícího prostředí venkovského sídla.

2.2.4 Vdovství – cesta ke svobodě, nebo ztráta postavení?

Třetím klíčovým okamžikem v životě šlechtičny byla smrt manžela, která znamenala naprostý obrat v dosavadním životě.⁷³ Vdovský stav sice ženě teoreticky umožňoval stát se svou vlastní paní,⁷⁴ současně však tato nová situace vnášela do stávajícího společenského a hospodářského postavení ženy řadu nejistot. Pro další osud ženy byla velmi důležitá manželova závěť a manželská smlouva, kde bylo stanoveno, co má vdově v případě smrti manžela připadnout.⁷⁵ Obecně lze říci, že čím výše v pomyslném žebříčku žena stála, tím větší byla její šance na zachování stávající sociální úrovně.⁷⁶

V ideálním případě se žena po smrti manžela stala poručnicí svých nedospělých dětí, což jí dávalo možnost zcela svobodně se rozhodovat a z pozice správkyně panství se plně realizovat a uplatnit své schopnosti. Příkladem této „šťastnější“ aristokratky může být Anna Hradecká z Rožmberka, která se tři roky jako poručnice a pak ještě dalších šest let místo svého syna Adama II. úspěšně starala o jindřichohradecké panství. Zmenšit zadlužení celého dominia se jí

---

⁷⁰ Mařa, P., Svět české aristokracie, s. 552-564.

⁷¹ Tamtéž, s. 556-557; Bůžek, V. – Hrdlička, J. a kol., Věk urozených, s. 334-336.

⁷² Srovnej Mařa, P., Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem, in: Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, Opera historica 7, 1999, s. 139-161.

⁷³ Bastl, B., Mezi mocí a bezmocí, s. 26.

⁷⁴ Srovnej s. 14.

⁷⁵ Srovnej s. 16.

⁷⁶ Více o vdovském stavu aristokratek Duby, G. – Perrot, M. (ed.), Geschichte der Frauen III, s. 55-58; Hufton, O., Frauenleben, zejména s. 307-327; Wiesner, E. M., Women and gender, s. 73-78; Wunder, H., „Er ist die Sonn,“ s. 180-188.

sice nepovedlo, ale svým šetrným hospodařením dokázala zabránit dalšímu zadlužování.⁷⁷ Asi nejznámějším příkladem „úspěšné“ vdovy byla Polyxena z Rožmberka, rozená z Pernštejna, pozdější manželka Zdeňka Popela z Lobkovic, která po smrti svého manžela Viléma z Rožmberka žila v Roudnici nad Labem a proslula nejen jako úspěšná správkyně hospodářství, ale také jako žena s obrovským rozhledem a vlivem v zemi.⁷⁸

Vzhledem k tomu, že postavení ženy ve společnosti se odvíjelo od postavení jejího manžela, znamenala pro ženu jeho smrt ve velké většině případů ztrátu dosavadního hospodářského a politického vlivu. Šlechtičny byly často nuceny vést dlouhé boje, aby získaly alespoň to, na co měly podle svatebních smluv nárok. Příkladem tohoto může být spor vdovy po Zachariášovi z Hradce Anny Hradecké ze Šlejnic a jejího synovce Adama II. z Hradce, který nerespektoval přání svého zemřelého strýce a na základě rodové smlouvy a z pozice nejvyššího kancléře se zmocnil majetku, který měl připadnout vdově a její dceři. Ty se nakonec musely smířit pouze s finanční náhradou.⁷⁹

Za nejlepší řešení vzniklé situace se považoval nový sňatek. Čím mladší vdova byla, tím větší byla její šance na nové manželství. Mladé vdovy bývaly především z manželství se starším mužem. Obecně však v prvních letech manželství umíraly více ženy v důsledku nešťastných porodů, a tak bylo více vdovců. Muži se ale po smrti manželky většinou rychle ženily znovu a nebylo výjimkou i několik manželství za sebou. Vyloučené však nebyly ani sňatky, kdy si mladý muž kvůli penězům vzal starší vdovu.⁸⁰

Z předešlého textu je zřejmé, že smrt byla poměrně častou součástí života raně novověkých lidí bez ohledu na jejich společenské a sociální postavení. I přes lepší materiální zázemí

---

⁷⁷ Srovnej dále v kapitole o Anně Hradecké z Rožmberka.

⁷⁸ Srovnej poznámka č. 40.

⁷⁹ Ledvinka, V., Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách (Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560-1596), Praha 1985, s. 56, 132, 146-153; Edice závěti Zachariáše z Hradce Král, P. (ed.), Pohřby posledních pánů z Hradce, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 477-499;

⁸⁰ Viz poznámka č. 76.

a kvalitnější stravu byla porodní úmrtnost u aristokratek obdobně vysoká jako u neurozených žen. Snaha o zajištění dědice vedla k častému těhotenství a tím k velkému oslabení organismu těchto žen. Stejně tak různá zranění a nemoci se urozeným lidem nevyhýbaly.⁸¹

Smrt a umírání bylo v raném novověku chápáno jinak než dnes. Bez ohledu na to, zda byl člověk katolík nebo protestant, smrt nebyla vnímána jako absolutní konec, ale pouze jako uzavření životní pouti, po které následuje cesta ke spasení a věčnému životu. Stejně jako svatba a narození měl i okamžik smrti a pohřeb vysoce ritualizovanou podobu. Za „dobrou“ smrt se považovalo prožít poslední hodinku v přítomnosti rodiny popřípadě nejbližších přátel a duchovního. Je zřejmé, že poslední okamžiky života u příslušníků různých konfesí byly v zásadě stejné, umírající se ve svých myšlenkách obracel k Bohu. Jakékoliv narušení těchto principů bylo vnímáno velmi negativně. Po smrti jedince následovaly přípravy na smuteční obřad, jejichž vyvrcholením byl pohřební průvod, který byl provázen řadou symbolických gest a jehož uspořádání odráželo hierarchické rozvrstvení společnosti. Místo ženy ve smutečním průvodu bylo až na konci, čímž měla být vyjádřena role ženy ve veřejném životě. Celá pohřební slavnost vrcholila v kostele. I výběr místa posledního odpočinku byl velmi důležitý, neboť pohřebiště nejen reprezentovalo zemřelého, ale mělo také usnadnit cestu k věčnému životu.⁸²

---

⁸¹ Pro studium četnosti porodů a úmrtnosti a rodiny obecně je velmi užitečné využít demografický přístup. Srovnej Horský, J.- Seligová, M., *Rodina našich předků*.

⁸² Více k dějinám smrti a jejím proměnám v dějinách Ariès, P., *Dějiny smrti*. 1. Doba ležících, 2. Zdivočelá smrt, Praha 2000; van Dülmen, R., *Kultura a každodennost*, s. 207-236; Král, P., *Pohřby posledních pánů z Hradce*, s. 401-512; Týž, *Pohřební slavnosti jako prostředek a místo politické komunikace předbělohorské šlechtické společnosti*, in: *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, *Opera historica* 8, 2000, s. 315-332; Týž, *Mezi životem a smrtí*; Koldinská, M., *Každodennost renesančního kavalíra*, s. 175-192; Bůžek, V. – Hrdlička, J. a kol., *Dvory velmožů*, s. 185-194; Sládek, M., *Poznámky k problematice českých pohřebních kázání 16. a 17. století*, in: *Česká literatura doby baroka. Sborník příspěvků k české literatuře 17. a 18. století*, *Literární archiv* 27, 1994, s. 191-221.

3. PÁNI Z HRADCE

Páni z Hradce patřili zhruba čtyři století k nejvýznamnějším starým českým panským rodům,¹ které se pohybovaly v blízkém okolí panovníka a prostřednictvím výkonu královských úřadů a podporou jednotlivých kandidátů usilujících o panovnický stolec rozšiřovaly svůj majetek a posilovaly moc a vliv v zemi. Přestože páni z Hradce patřili vždy k významným panským rodům, z hlediska mocenského, kulturního a hospodářského zažívali svůj největší rozkvět v období panování posledních čtyř mužských příslušníků tohoto rodu, Adama I. z Hradce, Jáchyma z Hradce, Adama II. z Hradce a Jáchyma Oldřicha z Hradce.²

Původ pánů z Hradce sahá hluboko do středověku a je spojen s mocným rodem Vítkovů, kteří zhruba od druhé poloviny 12. století ovládali území jižních Čech, přilehlé jihozápadní Moravy a Horního Rakouska.³ Prapředkem tohoto mocného rodu byl královský stolník, kladský a prácheňský kastelán Vítek I. z Prčice.⁴ Jeho čtyři synové dokázali dokonale využít častých rozporů přemyslovských knížat

---

¹ Více k jednotlivým starým panským rodům srovnej např. Sedláček, A., *Hrady I-XV*; Novotný, V., *České dějiny I.4. Rozmach české moci za Přemysla Otakara II. (1253-1271)*, Praha 1937, s. 426-461; Macek, J., *Česká středověká šlechta. Soubor studií*, Praha 1996; Plaček, M., *Rod erbu zubří hlavy do počátku 15. století (Pokus o genealogii moravského rodu)*, ČMM 114, 1995, s. 117-134; Teplý, J., *Pernštejnové ve 13.-14. století*, Pardubice 1996; Urban, J., *Lichtenburkové. Jejich postavení v českých dějinách doby předhusitské*, Praha 1992; Vaniček, V., *Šlechta a český stát za vlády Přemyslovců (K formování ideologie české šlechty od 11. do počátku 14. století)*, FHB 12, 1988, s. 65-107; Velímský, T., *Hrabišci Všebor a Kojata a počátky vrcholně středověkého Mostu*, ČČH 90, 1992, s. 321-334; Vorel, P., *Páni z Pernštejna. Českomoravský rod v zrcadle staletí*, Pardubice 1993; Týž (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995; Žemlička, J., *K počátkům a rozrodu Hrabišiců*, FHB 13, 1990, s. 7-41; Honc, J., *Populační vývoj šesti generací 125 českých panských rodů v letech 1502-1794*, *Historická demografie* 3, 1969, s. 20-51.

² Podrobné shrnutí pramenů a literatury k období posledních pánů z Hradce Hrdlička, J., *Poslední páni z Hradce v pramenech a literatuře*, s. 33-62; Voves, P., *Sociálně-kulturní pohled na pány z Hradce v raném novověku* (Diplomová práce z roku 1998 uložena v knihovně FF UK).

³ Vaniček, V., *Vítkovci a český stát v letech 1169-1278*, ČsČH 29, 1981, s. 89-110; Týž, *Vzestup rodu Vítkovců v letech 1169-1269*, FHB 1, 1979, s. 93-108.

⁴ Vítek I. patřil ve druhé polovině 12. století mezi čelné příslušníky přemyslovské družiny. Přídomek z Prčice získal po svém původním sídle na Sedlčansku a za své oddané služby Přemyslovcům byl vedle úředních hodností odměněn také rozsáhlým pozemkovým majetkem. Zemřel v roce 1194.

a získat tak rozsáhlá lesnatá území jihu Čech.⁵ Zakladatelem pánů z Hradce se ve 13. století podle známé erbovní pověsti tzv. dělení růží,⁶ kterou na konci 16. století zaznamenal rožmberský kronikář Václav Březan,⁷ stal nejstarší z Vítkových synů Jindřich. Podle pověsti „...*Pan Vítek, rod svůj chtěv dlouhověčně v svornosti zachovati, pateru růží mezi pět synů svých, čtyřem řádně z manželského lůže poslym, nejstaršímu Jindřichovi zlatú a v modrém poli, po něm druhýmu Vilémovi bílú v černém poli, třetímu Smilovi modrú v zlatém poli a čtvrtýho, Voka jménem, při růži přirozené červené v bílém poli zanechav (z nichž pátý Sezima, byv z neoddávané, černú růži obdržel) rozdělil. A podle štítů těch rozdílných růží též panství rozdílná, prvnímu novovdovské neb hradecké, druhýmu landštejnské a třeboňské, třetímu strážské a bystřické, čtvrtýmu rožmberské a krumlovské a pátýmu ouštěcké, připadla. A tudy rod pánův s růžemi rozdílnými původ svůj vzal, totiž pánův z Rožmberka, z Hradce, z Landštejna, z Stráže a Ouštěckých, z nichž jeden každý svá starodávní sídla a panství měl.*⁸ Sám Jindřich z Hradce je v pramenech poprvé zmiňován v roce 1205 jako člen družiny krále Přemysla Otakara I., kde působil jako jídlonoš, číšník a později dvorní maršálek a často se objevoval na listinách mezi svědky krále. Podle něj také získal hrádek Hradec název Jindřichův Hradec.⁹

Jeho potomci pokračovali se započatou výstavbou hradu, měst a vesnic a stejně jako příbuzní páni z Rožmberka se aktivně podíleli na životě u dvora, kde zastávali některý z postů předních zemských úředníků. Výhodnou sňatkovou politikou také upevňovali své vztahy s řadou významných rakouských rodů a na svém území

---

⁵ Srovnej poznámka č. 3.

⁶ Wagner, T. - Mareš, F., O původu Vítkovů, ČČH 25, 1919, s. 213-235.

⁷ Palacký, F. (ed.), Rosenberské kroniky krátký a sumovní výtah, sepsaný na konci léta 1609 v Třeboni od Václava Březana, posledního archiváře Rosenberského, ČČM 2, 1828, s. 39-88; Nověji Kubínová, A. (ed.), Rožmberské kroniky krátký a sumovní výtah, JHS 57, 1988, s. 83-91, 131-137, 198-207; JHS 58, 1989, s. 20-28, 81-87, 143-154, 193-209; JHS 59, 1990, s. 28-43, 81-96, 105-164. Ikonografické ztvárnění známé pověsti se nachází na obrazech na zámku v Českém Krumlově, Jindřichově Hradci a Telči.

⁸ Kubínová, A. (ed.), Rožmberské kroniky, s. 84. Srovnej Pánek, J. (ed.), Václav Březan. Životy posledních Rožmberků I-II, Praha 1985, s. 642-646.

⁹ Teplý, F., Dějiny města Jindřichova Hradce I/1, Jindřichův Hradec 1927, s. 49-54.

hojně podporovali řád německých rytířů. Ve třináctém století se Jindřichův Hradec ocitl na prahu mohutného stavebního a ekonomického rozvoje a stal se jediným správním a obchodním centrem v oblasti. Růst majetku a moci pánů z Hradce pokračoval i v následujícím období, a tak v polovině 14. století za panování Oldřicha III. vlastnili páni z Hradce Hradec, Sedlčany, Deštnou, Žirovnici, Počátky, Strmilov, Kunžak a na Moravě Telč, Slavonice, Jeníkov, Dačice a Studenou.¹⁰

V době husitských válek byl pánem na Jindřichově Hradci Menhart z Hradce, blízký přítel Oldřicha II. z Rožmberka.¹¹ Na rozdíl od Rožmberka Menhart sice nevystupoval jako okázalý katolík a spíše se přikláněl k mírnému utrakvistu, přesto se ani hradeckému panství války nevyhnuly. Jeho snahou bylo opět obnovit královskou a především panskou moc, a proto se přidal na stranu Zikmunda Lucemburského, což mu vyneslo post karlštejnského purkrabí a nejvyššího purkrabí pražského hradu a po dobu nepřítomnosti krále v zemi byl často ustavován správcem země. V době mezivládí po smrti Albrechta Habsburského patřil k předním činitelům v zemi. Po dobytí Prahy Jiříkem z Poděbrad v září roku 1448 byl Menhart uvězněn v Poděbradech a krátce po svém propuštění zemřel. Menhartův syn Oldřich pak na straně Oldřicha Rožmberského a tzv. strakonické jednoty bojoval proti Jiříkovi z Poděbrad, což ho však finančně zcela vyčerpalo.¹²

Po Menhartově smrti se proto páni z Hradce skoro na třicet let zcela stáhli z vysoké politiky, a to až do doby Jindřicha IV. z Hradce. Ačkoliv sám vystupoval jako rozhodný katolík a na svém panství pronásledoval kališníky, stal se svým čtvrtým sňatkem s Annou

---

¹⁰ Jirásko, L., K dějinám Jindřichova Hradce v předhusitského období, JHS 47, 1978, s. 77-96; Více o vztahu vrchnosti k rezidenčnímu městu a zájem o hospodářskou situaci Teplý, F. Dějiny I/1, s. 54-159; Muk, J., Jak se poněmčoval Jindřichův Hradec, Jindřichův Hradec 1933, s. 7-16; K stavebním proměnám jindřichohradeckého hradu Novák, J., Zámek jindřichohradecký, Jindřichův Hradec 1905, s. 7-41.

¹¹ Srovnej dále v kapitole o Anně Rožmberské z Hradce, s. 37.

¹² Teplý, F., Dějiny I/1, s. 159-222; Více k situaci v zemi a bojům o moc v období vlády Zikmunda Lucemburského, Albrechta Habsburského a Jiříka z Poděbrad Kavka, F., Zlatý věk Růží, Praha 1993, s. 24-28; kol. autorů, Přehled dějin Československa I/1, Praha 1980, s. 480-497; Urbánek, R., Věk poděbradský 1-4 (České dějiny III, 1-4), Praha 1915-1962.

z Múnsterberka manželem vnučky krále Jiřího. Byl nejvyšším komorníkem a na sklonku života i nejvyšším purkrabím a vystupoval jako mluvčí krále Vladislava na budínském sněmu, kde Vladislav získal uherskou korunu. Jindřich IV. z Hradce zemřel roku 1507 nešťastnou náhodou na honu.¹³

Počínaje Jindřichem IV. z Hradce všichni mužští členové tohoto rodu až do roku 1604, kdy rod vymřel po meči, zastávali nejvyšší zemské funkce a pohybovali se v čele celé šlechtické obce. Syn Jindřicha IV. Adam I. z Hradce se ujal otcovského dědictví roku 1511. Na počátku kariéry mu byl velkým pomocníkem jeho tchán a současně nejvýznamnější muž jagellonské doby Zdeňek Lev z Rožmitálu,¹⁴ se kterým se však později rozešel a ve sporu o rožmberské dědictví se přiklonil na stranu svého švagra Jindřicha Rožmberka.¹⁵ Od roku 1522 až do své smrti byl kancléřem krále Ludvíka a po bitvě u Moháče se stal hlavním mluvčím habsburské kandidatury.¹⁶ Král Ferdinand Habsburský si byl vědom Adamových zásluh a prokazoval mu zato svou přízeň. Při korunovaci Ferdinanda ve svatovítské katedrále nesl Adam zlaté jablko a při závěrečných oslavách věnoval král hned druhý tanec manželce Adama I. Anně Hradecké z Rožmitálu.¹⁷ Nástupem Habsburků na český trůn vzrostl velmi význam Jindřichova Hradce, který se stal průjezdním místem při cestě z Prahy do Vídně, a proto také Adam zahájil rozsáhlou přestavbu rodového sídla.¹⁸ V Hradci však příliš nepobýval, neboť jeho povinnosti ho vázaly k pobytu v Praze a častým cestám, což

---

¹³ Cori, J. N., Jindřich IV. z Hradce. Nástin životopisný. Z německého originálu Jana Nepomuka Coriho vydal František Tischer, Jindřichův Hradec 1894; Teplý, F., Dějiny I/2, s. 5–158; Kavka, F., Zlatý věk Růží, s. 33–34.

¹⁴ Více k pánům z Rožmitálu a Zdeňku Lvu z Rožmitálu Holý, V., Rozklad rodového majetku Švihovských z Rýzemberka a pánů z Rožmitálu (Příspěvek k poznání vývoje feudální koncentrace pozemkového majetku v jihozápadních Čechách), in: Minulostí Plzně a Plzeňska 3, 1960, s. 45-79; Kavka, Zlatý věk Růží, s. 44-48; Rezek, A., Příspěvky k dějinám českým za králů Vladislava a Ludvíka, ČČM 1882, s. 217-243, 364-384; Macek, J., Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) I. Hospodářská základna a královská moc, Praha 1992, zejména s. 180-318; II. Šlechta, Praha 1994, zejména s. 25-42.

¹⁵ Srovnej dále v kapitole o Anně Hradecké z Rožmberka, s. 38.

¹⁶ Kavka, F., Zlatý věk růží, s. 52-53; Vorel, P., Velké dějiny země Koruny české VII (1526-1617), Praha a Litomyšl, 2005, s. 7-11;

¹⁷ TEPLÝ, F., Dějiny I/2, s. 161-219.

¹⁸ Novák, J., Zámek, s. 62-72; Matějček, A. - Tříška, K., Jindřichův Hradec, zámek a město, Praha 1944, s. 6-7.

jeho chatrnému zdraví příliš neprospívalo. Dne 25. června roku 1531 podlehl v Praze morové nákaze. Ve své závěti ustanovil jako poručníky nezletilého syna Jáchyma svou manželku Annu z Rožmitálu, Zdeňka Lva z Rožmitálu a Wolfa staršího Krajíře na Landštejně. V závěti také zanechal podrobné ponaučení jak pečovat o chudé, kde se mimo jiné uvádí, že se měla na zámku rozdávat sladká kaše chudým.¹⁹

Již u Adama I. je možné vidět počátek nového trendu v politice některých českých šlechticů a tím byla oddanost panovnickému trůnu, podpora Habsburků a vedle výkonu tradičních zemských úřadů také služba u dvora a v centrálních úřadech habsburské monarchie. Ale až generace Adamových nástupců byla schopna plně překročit zemský tradicionalismus a konservatismus a převzít podíl moci v centrálních úřadech.²⁰

Proto byli také všichni poslední mužští příslušníci pánů z Hradce, snad jen s výjimkou nemocného Jáchyma Oldřicha, vychováváni na panovnickém dvoře v blízkosti habsburských arcivévodů a zde se připravovali na svou kariéru ve dvorských službách. Adamův syn Jáchym z Hradce i jeho vnuk Adam II. z Hradce patřili k nejvlivnějším šlechticům v zemi, kteří se pohybovali v blízkém okruhu panovníka, a tato nová dvorská služba zásadně ovlivnila i jejich každodenní život, kde cestování a dlouhodobý pobyt u panovnického dvora nebyl ničím neobvyklým.²¹

---

¹⁹ Nováková, S., O vaření sladké kaše na Jindřichohradeckém zámku, Jindřichohradecký vlastivědný sborník 7, 1995, s. 89-91.

²⁰ O proměnách vztahu české šlechty k panovníkovi po nástupu Habsburků Pánek, J., Česká a rakouská šlechta v počátcích habsburské monarchie, *ĎaS* 12, 1990, s. 26-33.

²¹ Více k osudům a politické kariéře posledních příslušníků hradeckého rodu srovnej dále v kapitolách o Anně Hradecké z Rožmberka, Kateřině Hradecké z Montfortu a Lucii Otýlii Slavatové z Hradce.

4. ANNA HRADECKÁ Z ROŽMBERKA

4.1 ANNA HRADECKÁ V PRAMENECH A LITERATUŘE

Zájem historiků o osobu Anny Hradecké z Rožmberka je spojen se zájmem o její soukromou korespondenci, která se dochovala do dnešních dnů a která umožňuje lépe poznat každodenní život raně novověkých aristokratů a především proniknout k citovému životu a vztahům v aristokratické rodině.

Prvním, koho dopisy Anny Hradecké z Rožmberka zaujaly, byl František Dvorský, který část Anniných dopisů psaných manželovi Jáchymovi z Hradce vydal. Spolu s listy Anny a popisem jejích svatebních šatů zařadil do své edice mimo jiné také dopisy matky Jáchyma z Hradce Anny Hradecké z Rožmitálu, sestry Mandelíny z Hradce a tety Anny Hradecké z Rožmberka.¹ Některé listy Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce uveřejnil ve svých Hradech, zámcích a tvrzích také August Sedláček.² Nového moderního vydání opatřeného poznámkovým aparátem se hradecká rodinná korespondence dočkala v druhé polovině devadesátých let, kdy byla část rodinné korespondence posledních pánů z Hradce vydána ve sborníku *Opera historica*.³

Zájem o Annu Hradeckou z Rožmberka coby manželku nejvyššího kancléře a hradeckého panovníka projevil také František Teplý, ale jeho hlavní zájem se soustředil spíše na osudy města Jindřichova Hradce.⁴

Za „*poslední velkou Rožmberkovnu*“ označil Annu Hradeckou z Rožmberka František Kavka. Podle něj byla Anna cílevědomá a energická šlechtična a mimo jiné také rozhodná katolička téměř až

---

¹ Dvorský, F., *Staré písemné památky*, s. 72-111.

² Sedláček, A., *Hrady IV.*, s. 23-24

³ Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), *Rodinný život*, s. 167-271; Některé listy Anny Hradecké z Rožmberka vydal také Kubeš, J. (ed.), *Rodinné vztahy pánů z Hradce a Rožmberků v předbělohorském století*, in: *Poslední páni z Hradce, Opera historica 6*, 1998, zejména s. 291-295.

⁴ Teplý, F., *Dějiny I/2*, zejména s. 229-319.

potridentského typu, která byla svědkem vrcholného období Rožmberků i pánů z Hradce.⁵

Jako přesný příklad ideální manželky podle soudobých mužských představ o ženách viděl Annu Hradeckou z Rožmberka Josef Janáček.⁶ Středem všeho bytí měla být pro Annu její rodina, starost o děti a o manžela a také zájem o hospodaření a správu statků, který se ale ovšem spíše než na schopnost řídit celé dominiium omezoval pouze na dohled nad služebnictvem a zájem o činnost jednotlivých hospodářských dvorů. Život Anny se tedy odehrával v předem vymezených rolích manželky, matky a hospodyně.

V souvislosti se zájmem o fungování velkostatku v předbělohorských Čechách představil Annu jako poměrně schopnou hospodyně a šetrnou správkyni panství Václav Ledvinka,⁷ který mimo jiné také dokázal podíl Anny Hradecké z Rožmberka na pořízení pražského domu pánů z Hradce.⁸

Ve velmi zajímavé a poměrně ojedinělé studii o dětství a výchově aristokratických dětí přináší Jaroslav Pánek řadu cenných informací o mládí Anny Hradecké z Rožmberka a o jejím vztahu k Rožmberkům i pánům z Hradce.⁹

V souvislosti se zájmem o pány z Hradce a Rožmberky v posledních letech se doslalo pozornosti také Anně Hradecké z Rožmberka. Krátký biografický portrét Anny a různé aspekty každodenního života přináší kniha *Dvory velmožů s erbem růže*.¹⁰ Korespondence Anny byla také využita ve studii o rodinném životě posledních pánů z Hradce¹¹ a také v knize o každodenním životě raně novověké šlechty.¹² Z hlediska módy a dějin odívání se Anně dostalo

---

⁵ Kavka, F., *Zlatý věk Růží*, s. 78-88.

⁶ Janáček, J., *Ženy české renesance*, s. 17-22.

⁷ Ledvinka, V., *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku*, zejména s. 96-98.

⁸ Ledvinka, J., *Dům pánů z Hradce pod Stupni (Příspěvek k poznání geneze a funkcí renesančního šlechtického paláce v Praze)*, FHB 10, 1986, s. 269-316.

⁹ Pánek, J., *Rožmberští sirotci*, s. 1-20.

¹⁰ Bůžek, V. – Hrdlička, J. a kol., *Dvory velmožů s erbem růže*.

¹¹ Bůžek, V. – Hrdlička, J., *Rodinný život posledních pánů z Hradce*, s. 145-165.

¹² Bůžek, V. – Hrdlička, J. a kol., *Věk urozených*.

pozornosti ve studii Markéty Markové¹³ a ve studii o fungování dvora Jáchyma z Hradce jsou také informace o fraucimoru Anny jakožto ženské součásti aristokratického dvora.¹⁴

4.2 STARŠÍ SESTROU VILÉMA Z ROŽMBERKA A PETRA VOKA Z ROŽMBERKA

4.2.1 Původ Anny Hradecké z Rožmberka

Anna Hradecká z Rožmberka pocházela z rodu Rožmberků, jednoho z nejvýznamnějších starých českých panských rodů. Původ Rožmberků stejně jako pánů z Hradce byl spojen s mocným rodem Vítkovů, kteří za své služby v zemské správě získali rozsáhlá, do té doby neosídlená území jihu Čech. A právě pozemková držba a velká vzdálenost od centra země vytvořily předpoklady pro významné postavení jihočeských rodů, z nichž nejvýznamnější byli právě Rožmberkové a páni z Hradce.¹⁵

Původním sídlem Rožmberků, podle kterého také získali své jméno, byl hrad Roseberg vybudovaný kolem poloviny 13. století na horním toku Vltavy.¹⁶ Na počátku 14. století přenesli Rožmberkové své sídlo do Českého Krumlova, který zůstal centrem rožmberských držav až do přelomu 16. a 17. století.¹⁷ Dokladem vysokých rodových ambicí bylo mimo jiné založení velkolepého cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě v roce 1259 Vokem I. Vyšší Brod se stal nejen správním střediskem, ale také rodinnou hrobkou Rožmberků.¹⁸

Přestože Rožmberkové pravidelně zastávali přední královské úřady, jejich postavení více než z přízně panovníka plynulo z jejich rozsáhlého pozemkového majetku.¹⁹ Přední místo Rožmberků ve stavovské obci potvrdil a ještě více upevnil v první polovině

---

¹³ Marková, M., *Móda na dvoře pánů z Hradce*, s. 319-345.

¹⁴ Hrdlička, J., *Provoz vídeňského domu Jáchyma z Hradce*, in: *Poslední páni z Hradce*, *Opera historica* 6, 1998, s. 103-124.

¹⁵ Srovnej výše v kapitole o pánech z Hradce, s. 29-30.

¹⁶ Sedláček, A., *Hrady III*, s. 98-116.

¹⁷ Tamtéž, s. 1-59.

¹⁸ Čechura, J., *Počátky vyšebrodského kláštera*, *JHS* 50, 1981, s. 4-16.

¹⁹ Srovnej Kavka, F., *Zlatý věk Růží*, s. 14-15.

15. století mimořádně schopný Oldřich II. z Rožmberka. V době husitských válek se postavil do čela českých katolíků a napomohl udržet ohrožené pozice katolické šlechty. V době válečných zmatků dokázal zajistit na jihočeských panstvích relativní klid a umožnil tak kulturní rozkvět oblasti. Sám udržoval čilé styky se zahraničím a k jeho hostům na Krumlově patřil mimo jiné Eneáš Silvius Piccolomini. Pro další vývoj rožmberských držav bylo velmi důležité, že dokázal vytvořit územně sevřené a administrativně sjednocené dominium, což ovšem také vedlo k jeho velkému zadlužení.²⁰ Svě výsostní postavení si navíc potvrdil podvrženými listinami o starobylosti rodu, na základě kterých získal četné politické i majetkové výhody.²¹ Obzvláště významné bylo padělané privilegium datované k roku 1360, ve kterém údajně Karel IV. potvrdil staré rodové zřízení týkající se vladařství v rožmberském rodě. Na základě tohoto privilegia se vladařem v celém nedělitelném dominiu stal vždy jen nejstarší člen rodu a ostatní mu byli podřízeni, což účinně bránilo možnému rozpadu rožmberské državy mezi jednotlivé dědice. Oldřich z Rožmberka byl také tvůrcem fikce o původu Rožmberků od knížecího rodu italských Ursinů.²²

Následující roky byly ve znamení zápasu Oldřicha z Rožmberka a jeho synů s Jiříkem z Poděbrad, což ovšem vedlo k dalšímu zadlužování a mělo za následek, že Rožmberkové skoro na dvacet let ustoupili z velké politiky.²³

Do politického života jagellonského státu se vrátili až za vlády Petra IV. na přelomu 15. a 16. století. Jeho velkým politickým úspěchem bylo všeobecné uznání zásady, že rožmberský vladař zaujímá v zemi hned první místo po panovníkovi. Léta panování Petra IV. byla také spojena s významným hospodářským rozmachem dominia. Svého vrcholu dosáhla obzvláště těžba drahých kovů

---

²⁰ Tamtéž, s. 15-17; Míka, A., *Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia*, České Budějovice 1970, s. 9-47.

²¹ Mareš, J., *Padělané diplomy Rožmberků, ČČH 1, 1895, s. 371-384*; Rynešová, B. (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I-IV*, Praha 1929-1954.

²² Beneš, F., *Oldřich z Rožmberka tvůrcem fikce o původu Rožmberků z rodu italských knížat Ursinů*, JHS 38, 1969, s. 181-191.

²³ Kavka, F., *Zlatý věk Růží*, s. 24-30; Míka, A., *Osud slavného domu*, zejména s. 21-30.

a rybníkářství spojené s postavou Štěpánka Netolického.²⁴ Na sklonku života ale postihla Petra IV. duševní choroba, v jejímž důsledku vydědil své synovce a právoplatné nástupce a za své dědice ustanovil domnělé přátele v čele s nejvyšším purkrabím Zdeňkem Lvem z Rožmitálu. S tím se však nástupci Petra IV. nehodlali smířit, a tak následující léta 1523 – 1528 byla ve znamení zápasu o rožmberské dědictví.²⁵ Jak Jindřich VII., tak i jeho nástupce Jan III. usiloval nejen o udržení celistvosti dominia, ale také o posílení královské moci a tím i oslabení vlivné skupiny kolem Zdeňka z Rožmitálu. V roce 1526 byla sice Petrova závěť zrušena, ovšem Rožmberky to stálo příliš mnoho, a tak došlo za panování Jošta III. a Petra V. k dočasnému politickému i hospodářskému útlumu na jihočeských panstvích.²⁶

4.2.2 Dětství a mládí Anny Hradecké z Rožmberka

Přestože na počátku 16. století byli v rodu Rožmberků čtyři dospělí mužští příslušníci, hrozilo celému rodu nebezpečí vymření. Nejstarší z bratrů Jindřich VII. ač byl dvakrát ženatý,²⁷ se potomka nedočkal a druhý z bratrů Jan III. jakožto velkopřevor johanitského řádu žil v celibátu. Jejich mladší bratr Jošt III. byl až do čtyřiceti let svobodný a stejně tak i nejmladší ze sourozenců Petr V. Právě především obava o zachování rodu přivedla Jošta III. v roce 1529 k rozhodnutí oženit se. Jeho vyvolenou se stala Bohunka ze Štarhemberka pocházející ze starobylého rakouského rodu,²⁸ který s Rožmberky udržoval přátelské vztahy.²⁹ Hned první rok po svatbě *„pan Jošt, Jeho Milost, s první manželkou paní Bohunkou*

---

²⁴ Tamtéž, s. 25-44; Míka, A., Osud slavného domu, s. 31-94.

²⁵ Šimák, J. V., Spor o dědictví Rožmberské 1523–1528, Časopis musea Království českého 70, 1896, s. 81–112, 308–322, 419–441; Šebánek, J., Příspěvek ke konci sporu o dědictví Rožmberské, Časopis přátel starožitností českých v Praze 33, 1925, s. 89–102; Kavka, F., Zlatý věk Růží, s. 48-53.

²⁶ Pánek, J., Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance, Praha 1989, s. 29-34; Kavka, F., Zlatý věk Růží, s. 72-75.

²⁷ První manželkou Jindřicha VII. byla Magdaléna ze Šternberka, podruhé se oženil s Annou z Hradce, sestrou Adama I. z Hradce.

²⁸ Pánek, J., Rožmberští sirotci, s. 2-3.

²⁹ Srovnej Bůžek, V., K česko-německé dvojjazyčnosti v raně novověkých českých a rakouských zemích, Historický obzor 5, 1994, s. 36-40.

*z Štorckenberka zploditi ráčil dceru pannu Annu, první dítě, jenž se narodila se léta Páně 1530 dne 26. januarii, jíž kmotrou býti ráčila královna Anna, dědička česká, manželka krále Ferdinanda.*³⁰ Krátce po narození Anny z Rožmberka ale její matka Bohunka ze Štarhemberka zemřela.

Rok po smrti první ženy se otec malé Anny oženil podruhé. Novou paní na Českém Krumlově a nevlastní matkou Anny z Rožmberka se stala jedna ze společnic české královny Anna z Rogendorfu. Výběr nevěsty z okruhu panovnického dvora a navíc z rodu, který věrně podporoval politiku Habsburků, byl jasným dokladem toho, že Rožmberkové patřili k jedné z výrazných opor Habsburků v zemi.³¹ V druhém Joštově manželství se narodilo celkem sedm dětí, z nichž pět se dožilo dospělosti. Anna z Rožmberka získala tři nevlastní sestry a dva bratry, Viléma z Rožmberka a Petra Voka z Rožmberka, předposledního a posledního rožmberského vladaře.³²

Krátce po narození nejmladšího syna Petra Voka Jošt III. v roce 1539 zemřel. Poručníkem nezletilých dětí se stal jejich strýc Petr V., který byl posledním dospělým žijícím Rožmberkem. Ale ani vdova po Joštovi a matka dětí se nechtěla vzdát svého vlivu a podílu na majetku. Jejich vzájemné spory vyřešila až královská komise v roce 1541, podle které musel Petr V. vyplatit vdově její věno, klenoty a další cennosti a ona se musela bez jakýchkoliv dalších nároků vůči rožmberskému vladaři odstěhovat z Českého Krumlova.³³ Anně z Rožmberka bylo v tu dobu 11 let, nejmladšímu bratrovi Petru Vokovi necelé 2 roky. Starší z bratrů a budoucí rožmberský vladař Vilém dosáhl v roce 1542 sedmi let, což byl věk, kdy se mělo začít s odpovídající výchovou a vzděláním mladého aristokrata. Nejprve byl svěřen do péče soukromého preceptora, pak krátce pobýval v šlechtické škole Arnošta Krajíře z Krajku v Mladé

---

³⁰ Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 11.

³¹ Srovnej Pánek, J., Česká a rakouská šlechta v počátcích habsburské monarchie, s. 26-33.

³² Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 12-17.

³³ Pánek, J., Rožmberští sirotci, s. 6; Srovnej Týž, Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance, Praha 1989, s. 38-39.

Boleslavi a nakonec nastoupil do katedrální školy v Pasově.³⁴ Ostatní děti včetně nejstarší Anny z Rožmberka byly poslány ke svým příbuzným do Jindřichova Hradce. Na hradeckém zámku v té době vládlo zvláštní společenství žen a dětí, neboť správce rodových panství Adam I. z Hradce zemřel již v roce 1531 a jeho synové byli zatím nedospělí. O výchovu rožmberských příbuzných se tak starala vdova po Adamu I. Anna z Rožmitálu a také Anna Rožmberská z Hradce, která se po smrti svého manžela Jindřicha VII. vrátila do Hradce ke své mateřské rodině.³⁵ O výchově na Hradci toho není příliš známo, je ale velmi pravděpodobné, že poměrně nelehké dětství posílilo vztahy mladších sourozenců ke starší nevlastní sestře. Na hradeckém zámku žili všichni sourozenci celkem čtyři roky. Po smrti jejich strýce a poručníka Petra V. se vrátila se souhlasem nových poručníků jejich matka Anna z Rogendorfu do Českého Krumlova, kam se za ní po dlouhém odloučení její děti přestěhovaly z Jindřichova Hradce.³⁶

Anna z Rožmberka však na Českém Krumlově žila už jen krátce, neboť sňatkem s Jáchymem z Hradce se vrátila zpět na hradecký zámek, který se stal definitivně jejím domovem.

4.3 MANŽELKOU JÁCHYMA Z HRADCE , LÉTA 1546-1565

4.3.1 Svatba Anny Hradecké z Rožmberka

Přestože pozice Rožmberků nebyla v době posledních čtyř vladařů nejpevnější, stále patřili k nejmocnějším rodům v zemi a k důležité opoře panovnického dvora, a proto sňatek s nejstarší dcerou Jošta III. Annou z Rožmberka byl chápán jako vysoce prestižní záležitost. Václav Březan zaznamenal, že prvním nápadníkem Anny byl královský šenk a dvořan Jan z Wolknštejnu.

---

³⁴ Tamtéž, s. 7-8; Srovnej Pánek, J., Vilém z Rožmberka. Politik Smíru, Praha 1998, s. 28-31; Týž, Poslední Rožmberkové, s. 40.

³⁵ Tamtéž, s. 7; Srovnej Pánek, J., Poslední Rožmberk, s. 32-33; Týž, Poslední Rožmberkové, s. 39-40.

³⁶ Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 17-20; Srovnej Týž, Rožmberští sirotci, s. 7-20.

V době, kdy se o Annu začal u Petra V. ucházet, žila ještě na jindřichohradeckém zámku a bylo jí teprve 14 let. Důvody, proč nápadník nakonec neuspěl, Václav Březan neznal.³⁷

Je pravděpodobné, že již v té době se jako o potencionálním ženichovi Anny z Rožmberka přemýšlelo o synovi Adama I. z Hradce Jáchymovi z Hradce. Jáchym z Hradce žil od mládí u vídeňského dvora a byl vychováván společně s nejstaršími syny Ferdinanda I. s arcivévodou Maxmiliánem a Ferdinandem. Jejich společným preceptorem byl vzdělaný Heřman Záleský z Prostého u Volyně. Jáchym získal pobytem u dvora nejen nezbytné vzdělání a znalost řečí, ale také cenné zkušenosti. Pro jeho budoucí kariéru byla naprosto zásadní dokonalá znalost dvorského prostředí a především přátelský vztah s oběma arcivévodami. Společně také absolvovali kavalírské cesty po Itálii, Francii a Nizozemí a první vojenské zkušenosti získali při tažení do Uher.³⁸ Domů do Jindřichova Hradce se vracel jen občas, ale dostatečně často na to, aby jak se traduje,³⁹ našel zalíbení v Anně žijící se svými sourozenci na hradeckém zámku.

Jáchym z Hradce byl aristokratem, kterému byla už od dětství předurčena skvělá kariéra. Stejně jako jeho otec byl věrným služebníkem Habsburků, jehož kariéra byla spojena se službou trůnu.⁴⁰ Spojení dvou mocných a prohabsbursky orientovaných rodů se muselo i z pohledu panovníka zdát jako naprosto ideální. Sňatek mezi představiteli Rožmberků a pánů z Hradce byl navíc ideálním způsobem, jak stvrdit vzájemné rodové smlouvy.⁴¹

---

³⁷ Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 11.

³⁸ Teplý, F., Dějiny I/2, s. 220–221.

³⁹ O tom, sňatek Jáchyma z Hradce s Annou z Rožmberka byl spíše než mocenským kalkulem výsledkem vzájemných citů, psal například Kavka, F., Zlatý věk Růží, s. 79.

⁴⁰ Srovnej Pánek, J., Česká a rakouská šlechta, s. 26–33; Bůžek, V., Šlechta ze zemí Koruny české na habsburských dvorech v předbělohorském století, in: Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740), Opera historica 10, 2003, s. 153–189; Vybíral, Z., Partnerství nebo poslušnost? Zemská aristokracie mezi zemskou obcí a panovnickým dvorem na počátku konfesijního věku 1547–1619, in: Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740), Opera historica 10, 2003, s. 235–248.

⁴¹ Smlouva mezi Adamem I. z Hradce a Janem III., Joštem III. a Petrem V. z Rožmberka z roku 1528 o vzájemném přátelství a vzájemných dědických nárocích v případě vymření jednoho či druhého rodu. Teplý, F., Dějiny I/2, s. 189–191.

Dvacetiletý Jáchym z Hradce se podle předchozí dohody s Petrem V. oficiálně ucházel o ruku Anny z Hradce až v roce 1546, kdy šestnáctým rokem dosáhla plnoletosti. V únoru vyslal k jejím poručníkům dopis, ve kterém žádal o Anninu ruku, neboť „...*nebožtík pan Petr z Rožmberka připověditi a listem pod pečetí svou pánu jejich, panu Joachymovi, zapsati se ráčil, že pannu Annu z Rožmberka, dceru nebožtíka pana Jošta, bratra svého, když šestnácti let stáří bude, k svatému stavu manželskému jemu dáti chce...*“⁴² A protože neexistoval důvod, proč by neměl být slib Petra V. dodržen, mohlo se ihned začít se svatebními přípravami. Svatební veselí se mělo konat na Českém Krumlově 7. března téhož roku.⁴³ Těsně před svatbou však Jáchym onemocněl s očima. Nepříjemnou situaci se pokusil vyřešit na tehdejší dobu velmi nezvykle. Požádal poručníky, zda by se svatba nemohla konat na jeho jindřichohradeckém zámku. Reakce poručníků byla jednoznačně odmítavá, neboť „*pannu nevěstu do Hradce dovéztí za pánem, že se jim vidí to býti něco neobyčejného a v domu rožmberském, aby se taková věc kdy seběhla, neslýchaného...*“⁴⁴ a navíc se obávali, že by je za to mohl v budoucnu stihnout posměch. K neobvyklému řešení nakonec svolili až po dalším naléhání Jáchyma a k tomuto rozhodnutí si nejprve vyžádali souhlas svatebních hostů, kteří se mezitím sjeli do Českého Krumlova. Svatba se tak navzdory všem zvyklostem konala v sídle ženicha 9. března 1546. Krále Ferdinanda I. zastupoval při svatebním veselí nejvyšší převor řádu johanitů Zdeněk Berka z Dubé.⁴⁵ K dalším významným hostům patřil pasovský biskup Wolfgang ze Salmu či členové německého rodu hrabat ze Schauenburku. O celkovém počtu svatebních hostů může více říci i Březanův zápis, který uvádí, že celý průvod z Krumlova do Hradce měl okolo 236 koní.⁴⁶ Před samotným svatebním obřadem

---

⁴² Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 20.

⁴³ Tamtéž, s. 21.

⁴⁴ Tamtéž, s. 22.

⁴⁵ Více k účasti panovníků na významných šlechtických oslavách Král, P., Křtiny, svatby a pohřby, s. 439-456.

⁴⁶ Tamtéž, s. 22- 23; Průběh svatebních příprav na základě Březanových zápisů rekonstruoval také Bůžek, V. – Hrdlička, J., Rodinný život, s. 146-148.

byly na jindřichohradeckém zámku podepsány svatební smlouvy a poručníci vyplatili Jáchymovi Annino věno ve výši 4000 kop grošů míšeňských.⁴⁷

V den své svatby na sobě Anna měla šaty za více než 700 kop grošů míšeňských. Celý svatební oděv se skládal z pěti velice luxusních, stříbrem a zlatem zdobených spodních sukní, přes které se oblékal stejný počet svrchních sukní z nejdrahoccennějších dostupných látek z černého květovaného a hladkého aksamitu, karmazínu, damašku a tupltykyty, které byly zdobeny spoustou tkaniček a ozdobných šňůr. Součástí svatebního oděvu byl také šedý damaškový kožich na spaní.⁴⁸

4.3.2 Rodinný život Anny Hradecké z Rožmberka

Krátce po svatbě se Jáchym z Hradce ujal správy všech panství a Anna se tak stala novou hradeckou paní. Velkou výhodou pro ni bylo, že prostředí, které se stalo jejím novým domovem, důvěrně znala a život na Hradci pro ni tedy neznamenal žádnou zásadní změnu oproti dosavadnímu způsobu a stylu života. Stejně tak i vztahy mezi ženskou částí domácnosti byly přátelské, neboť jak Anna z Rožmitálu, tak i Anna Rožmberská z Hradce nahrazovaly Anně v předchozích letech vlastní rodinu a od nich se také naučila všemu, co urozená dívka potřebovala znát.

Jako důkaz královské přízně byl ani ne dvacetiletý Jáchym z Hradce v roce 1546 jmenován hejtmanem bechyňského kraje za panský stav. Věrnost panovníkovi dokázal svým postojem během šmalkalské války, a tak jeho dvorská kariéra pokračovala i v následujících letech. Byl jmenován komorníkem a poté dokonce tajným radou. Od roku 1551 zastával úřad karlštejnského purkrabího a v roce 1554 byl jako osmadvacetiletý jmenován do úřadu nejvyššího kancléře. Vrcholem jeho politické kariéry bylo propůjčení řádu Zlatého rouna v roce 1561. I po smrti krále Ferdinanda

---

⁴⁷ Tamtéž, s. 12, 23.

⁴⁸ Dvorský, F. (ed.), Staré písemné památky, s. 75-76; Srovnej Marková, M., Móda na dvoře pánů z Hradce, s. 75-76.

pokračoval ve službách novému panovníkovi Maxmiliánu II. jako jeho rada a důvěrník.⁴⁹

V důsledku dvorské služby a rychlého kariérního postupu trávil Jáchym z Hradce na svých panstvích jen minimum času, a tak osobní kontakt mezi manželi nahrazovala korespondence, která nám nyní umožňuje lépe poznat vztahy a poměry v aristokratické rodině. Obzvláště cenný je dochovaný soubor dopisů z let 1556 až 1558.⁵⁰ Nepočítáme-li osobní korespondenci s ostatními příslušníky rodu, jedná se o více než dvacet Anniných dopisů adresovaných Jáchymovi z doby, kdy jako nejvyšší kancléř trávil většinu času u vídeňského dvora. V některých obdobích je možné sledovat i méně než týdenní intervaly mezi odesláním jednotlivých listů z Jindřichova Hradce.

Většina dopisů měla podobnou strukturu i obsah. Anna Jáchyma oslovovala „*Můj nejmilejší jedinej pane.*“ Pak následovala výměna vzájemných pozdravů a informací o tom, jak se daří jim i jejich známým a příbuzným. V každém dopise Anna vyjadřovala smutek z jejich odloučení a prosila Jáchyma, aby co nejdříve přijel domů „*nemohu se tomu můj jediný pane vydiviti, čím se příjezd Vaší Milosti domův prodlívě, poněvadž ste mi přede dvěma nedělni po Španovským psáti ráčili, abych se na to ubezpečila, že v brzkých dnech doma býti račte. Velice a srdečně v svý myslí tím zarmoucena jsem, nevědouc, co toho za příčinu jest...*“⁵¹ Velmi se jí také stýskalo, neboť „*...po Vaší Milosti srdečně a velice toužím...*“⁵² Smutek Anně

---

⁴⁹ Bůžek, V. – Hrdlička, J. a kol., Dvory velmožů, s. 8; Hrdlička, J., Provoz vídeňského domu, s. 104-106; Ledvinka, V., Úvěr a zadlužení, s. 48; Týž, Adam II. z Hradce a poslední páni z Hradce v ekonomice, kultuře a politice 16. století, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 16-18.

⁵⁰ Osobní korespondence mezi Annou Hradeckou z Rožmberka a Jáchymem z Hradce je uložena v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Část této korespondence vydal František Dvorský, srovnej pozn. č. 1; Některé listy uveřejnil také August Sedláček, srovnej poznámka č. 2; Nově byla velká část dopisů vydána Václavem Bůžkem a Josefem Hrdličkou, srovnej poznámka č. 3.

⁵¹ Dopis z Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 5. ledna 1556. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Dvorský, F. (ed.), Staré písemné památky, s. 88-89; Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 189-190.

⁵² Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 25. října 1556, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 208.

pomáhaly alespoň částečně překonat Jáchymovy dopisy, kde psal o svých citech k ní „...kdež mi dále psáti račte, že po mě toužiti račte a že Vaší Milosti hrubě těžko po mě jest... Bůh všemohoucí mý srdce nejlíp znáti ráčí, jak veselý v mém těle jest pro takový naše spolu rozlučování...“⁵³ Dále se Anna pravidelně vyptávala na Jáchymovo zdraví a nabádala ho, aby jí psal častěji, zda není nemocný. Sama o to také prosila Boha „... rač Vaší Milosti dáti zdraví a při něm jiný všecko nejlepší dobré, toho bych Vaší Milosti věrně a srdečně ráda přála mnohemkrát radči nežli sama sobě...“⁵⁴ O Ferdinandu I. Habsburském mluvila Anna v dopisech jako o „bídém králi“⁵⁵ protože on byl příčinou manželova neustálého cestování. Jáchymova nepřítomnost byla obzvláště silně pociťována v různých vypjatých situacích, jako například v době morového nebezpečí „...Neb nemajíc jí Vaší Milost doma, nevím sobě v tomto nebezpečství, jaký rady dáti.“⁵⁶

Jistým řešením neutěšené rodinné situace bylo pořízení pražského domu na Nových zámeckých schodech v únoru roku 1558,⁵⁷ kde mohla Anna i se svým doprovodem žít a být tak více v Jáchymově blízkosti. Na konci padesátých let doprovázela Anna Jáchyma na jeho cestách častěji.⁵⁸ V září roku 1559 oba pobývali v Linci⁵⁹ a na konci roku 1559 doprovázela Anna Jáchyma i do

---

⁵³ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 12. května 1556, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Dvorský, F. (ed.), Staré písemné památky, s. 90–92; Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 197–200.

⁵⁴ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 22. srpna 1557, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Dvorský, F. (ed.), Staré písemné památky, s. 93; Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 211–212.

⁵⁵ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 12. května 1556, Srovnej poznámka č. 53.

⁵⁶ Dopis Anny z Hradce Jáchymovi z Hradce z 1. září 1557, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 219–220.

⁵⁷ Více o pořízení a chodu pražského domu srovnej níže s. 50–41.

⁵⁸ Jak dokládá výše citovaná korespondence, do roku 1558 žila Anna víceméně nepřetržitě na zámku v Jindřichově Hradci nebo na některém jiném sídle v rámci panství. Jedním z důvodů, které jí neumožňovaly více cestovat, bylo časté těhotenství.

⁵⁹ Dopis jindřichohradeckého hejtmana Šťastného Pušperského z Pleší z 29. září 1559 adresovaný Anně Hradecké z Rožmberka a Jáchymovi z Hradce do Lince, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA z Hradce, sign. II D 1, kart. č. 21.

Vídně, kde se zdržela minimálně celý další půlrok a pobyt zde si manželé zpestřili více jak čtrnáctidenní návštěvou lázní.⁶⁰

Jak již bylo výše řečeno, v prvních letech po svatbě trávila Anna většinu času na hradeckém panství, neboť byla prakticky stále těhotná. Hned první rok po svatbě přišla na svět nejstarší dcera Anna a o rok později druhorozená Alžběta. Obě ale zemřely v dětském věku.⁶¹ Prvorozený syn Adam se narodil na jindřichohradeckém zámku v roce 1549 a své jméno dostal po svém slavném dědu Adamovi I.⁶²

V dopise Jáchymovi z 12. května 1556 informuje Anna o svém dalším těhotenství „...já se svým břichem zdráva i čerstva sem i to děťátko ve mně, čehož pán Bůh rač býti pochválen...“ Přestože se cítila dobře, prosila Jáchyma „...že mne, svou Aničku, vopustiti neračte, a tý cesty pohledati, abyste ráčili bohdá prve do domu svýho přijeti, než slehnu...“⁶³ Malý Jindřich Adam však zřejmě krátce po porodu zemřel.⁶⁴

Porody se nejčastěji uskutečňovaly v hlavní rodové rezidenci a těsně před porodem ji budoucí matky opouštěly jen ve výjimečných případech. Taková situace nastala v létě 1557, kdy v Jindřichově Hradci propuklo „morové povětří“. Zůstat zde by bylo příliš nebezpečné, a proto Anna ještě těsně před porodem odjela na zámek v Žirovnici,⁶⁵ kde se 18. července 1557 narodila nejmladší dcera.⁶⁶ Aby se v rodině zachovalo tradiční jméno Anna, byla nejmladší dcera pojmenována stejně jako její starší sestra, která

---

⁶⁰ Hrdlička, J., Provoz vídeňského domu, s. 108-109.

⁶¹ Genealogická tabulka pánů z Hradce, Teplý, F., Dějiny I/2, s. 463.

⁶² František Teplý chybně uvádí jako rok narození Adama II. rok 1546, Tamtéž, s. 314, 463.

⁶³ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 12. května 1556, Srovnej poznámka č. 53.

⁶⁴ O jeho náhrobku v jindřichohradeckém kostele sv. Jana Křtitele Novák, J., Náhrobní kameny jindřicho-hradecké, Jindřichův Hradec 1904, s. 8-9.

⁶⁵ Žirovnici spravoval Jáchym z Hradce jako poručník nezletilých dětí Albrechta z Gutnštejna, Sedláček, A., Hradky IV., s. 116-117.

⁶⁶ Zhruba měsíc po porodu psala Anna Jáchymovi „...že sem z daru pána Boha zdráva i s dítkami našemi...“ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 22. srpna 1557, Srovnej poznámka č. 54.

před čtyřmi roky zemřela. Na žirovnickém zámku strávila Anna raději celé šestinedělí.⁶⁷

O narození potomka byli okamžitě spraveni všichni příbuzní a známí. Ihned po narození Anny psal Jáchym městské radě v Jindřichově Hradci „...*pán Bůh všemohoucí včerejšího dne manželce mé šťastně pomoci a nám dceru dáti ráčil, z čehož milost jeho svatá pochválena býti rač...*“⁶⁸ Bylo zvykem, že křtiny, za účasti blízkých příbuzných, následovaly prakticky ihned po narození dítěte. Na křtiny malé Anny, které se konaly v Žirovnici někdy těsně po 23. červenci⁶⁹ přijel Jáchymův švagr Jindřich starší se Švamberka s manželkou Alžbětou Švamberskou z Rožmberka a také Petr Vok z Rožmberka s početným doprovodem.⁷⁰

Častá gravidita byla u aristokratických žen běžným jevem, a tak se už 15. dubna následujícího roku Anna opět zmiňovala o svém těhotenství „...*na svém zdraví dobře mám i s svým břichem, neb již co těsto kyne, pán Bůh rač mi od něho když přijde čas pěkně pomoci...*“⁷¹ Na konci července se už pomalu připravovala na svůj další porod, a tak byla nucena raději odmítnout výzvu Jáchyma, aby za ním přijela na Český Krumlov „... *ale ač pěšky bych k Vaší Milosti jít chtěla, ale pána Boha se svého dokládám, žeť se vo to nesmím pokusit, neb již jen čtyři neděle vod tyto soboty příští před sebou mám a gruntovně to na sobě seznávám, že jich nevyhodím, neb tento celý tejdén vždycky mne pobolívá, již pak nevím, jak se mnou*

---

⁶⁷ Blíže dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z 24. srpna 1557 a dopis Anny Hradecké z Rožmitálu Jáchymovi z Hradce ze stejného dne, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. 6 ; Srovnej Dvorský, F. (ed.), Staré písemné památky, s. 94, Bůžek, V.- Hrdlička, J., Rodinný život, s. 212-215.

⁶⁸ Teplý, F., Dějiny I/2, s. 258.

⁶⁹ Václav Březan píše, že pan Petr Vok „*v pátek před sv. Jakubem apoštolem Božím [23.7] ráčil jeti ku panu kancléři nejvyššímu, panu Joachymovi z Hradce, na křtiny.*“ Pánek, J.(ed.), Březan. Životy, s. 380.

⁷⁰ Kubeš, J., Rodinné vztahy pánů z Hradce, s. 275.

⁷¹ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 15. dubna 1558, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Dvorský, F. (ed.), Staré písemné památky, s. 101-102; Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, str. 237-238.

*milej Bůh naložiti ráčí...*⁷² Aniny obavy se bohužel vyplnily a dítě zemřelo zřejmě hned při porodu nebo krátce po něm.⁷³

Ihned po porodu se dětem podle dobových zvyklostí najímaly kojné a chůvy. Kojnou malého Adama II. byla Marta Cviková z Telče, která pak ve druhé polovině devadesátých let žádala na hradeckém velmožovi podporu a pomoc ve stáří.⁷⁴ Ani ne dvouleté děti v okamžiku, kdy měly vyrostlé zoubky a začaly běhat, byly odebrány od chůvy a přestaly být kojeny. Asi šestnáctiměsíční Anička „...*již čistě za jednu ručičku běhá a sice všudy sama leze a čemu přijde, čistě sama vstane, jak se chytí...*“, a proto byla již dost stará na to, aby přestala být kojena „... *a na den svatejch Třech králů sem ji vodstavila, a tak velmi snadno, že po tu hodinu, jak sem ji vodstavila, nikdy ve dne ani v noci na chůvu nevzpomenula jako by ji jaktěživa neměla, a z milosti boží na místo dobře všecko jí, jen co mi jíme, v masovej den i v rybovém...*“⁷⁵ Od toho okamžiku se o výchovu malé aristokratky staraly příslušnice hradeckého rodu. V padesátých a šedesátých letech 16. století to vedle Anny Hradecké z Rožmberka byla její tchýně a vdova po Adamovi I. Anna Hradecká z Rožmitálu, Jáchymova teta a vdova po Jindřichu VII. Anna Rožmberská z Hradce a dvě Anniny neprovdané švagrové Mandelína a Voršila. Zhruba v sedmi letech přešla starost o výchovu aristokratických dětí z rodinného kruhu na soukromé učitele. Prvním učitelem sedmiletého Adama byl Jaroslav z Vranovský Valdeka.⁷⁶ Poté chvíli navštěvoval městskou školu v Jindřichově Hadci⁷⁷ a

---

⁷² Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 21. července 1558, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Dvorský, F. (ed.), *Staré písemné památky*, s. 102-103; Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), *Rodinný život*, s. 238-239.

⁷³ František Teplý toto dítě ani neuvádí v rodokmenu pánů z Hradce, Teplý, F., *Dějiny I/2*, s. 463; Srovnej zprávu Jana Nováka o dalším náhrobku Jáchymova dítěte Novák, J., *Náhrobní kameny*, s. 9.

⁷⁴ Listy Marty Cvikové z Telče Adamovi II. z Hradce, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II L 3, kart. č. 27.

⁷⁵ Dopis Mandelíny z Hradce bratrovi Jáchymovi z Hradce z 21. ledna 1559, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 5; Srovnej Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), *Rodinný život*, s. 241-242.

⁷⁶ Dopis Adama otci Jáchymovi z Hradce z 29. února 1556, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6.

⁷⁷ Anna Hradecká z Rožmberka v dopisu Jáchymovi z Hradce z 12. května 1556 píše, že Adam už před dvěma týdny začal chodit do školy. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův

nakonec se o jeho výchovu a vzdělání staral soukromý preceptor Jan Závíš z Falkenberku.⁷⁸ Další známí vychovatelé Adama II. byli Jan Stranovský ze Svojkovic a Petrus a Rotis.⁷⁹ Aristokratické dcery měly také své vychovatelky, městské školy však nenavštěvovaly a jejich výchova se odehrávala v okolí fraucimoru jejich matky. Jednou z vychovatelek Anny z Hradce byla blíže neznámá Lída.⁸⁰

4.3.3 Každodenní činnosti hradecké paní

Prakticky neustálou společností dělaly hradecké paní její služebnice a členky fraucimoru. Ve významných aristokratických rodinách představoval fraucimor jakousi obdobu dvorních dam královny. Dívky z fraucimoru pocházely ze šlechtických a měšťanských rodin, žily po boku šlechtičny na zámku, dělaly jí společnost, doprovázely ji na cestách a vedle toho vykonávaly některé práce pro svou paní. Bez fraucimoru se žádná z významných dam nemohla obejít.⁸¹ Fraucimor Anny Hradecké z Rožmberka čítal asi dvanáct dívek a žen a jednou z jeho hlavních činností bylo zhotovování dámských šatů a různé jiné ruční práce.⁸² Díky Jáchymovým pobytům ve Vídni a říšských městech měla Anna i její švagrové snadný přístup k těm nejvybranějším a nejluxusnějším látkám a ostatnímu textilnímu zboží, které si nechávaly posílat do Hradce.⁸³

Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Dvorský, F. (ed.), Staré písemné památky, s. 90; Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 197-200.

⁷⁸ Vychovatel Jan Závíš z Falkenberku je zmiňován v dopisu Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 6. září 1557 a v dopisu z 13. října 1557 píše sám Jan Závíš z Falkenberku jindřichohradeckému hejtmanovi Šťastnému Pušperskému z Pleší. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 221, 227-228.

⁷⁹ Více Bůžek, V. – Hrdlička, J., Rodinný život, s. 157-158.

⁸⁰ Na její chování si stěžovala v dopisu neznámému adresátovi Mandelína z Hradce. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II E 1, kart. č. 22.

⁸¹ Více o úloze fraucimoru Janáček J., Ženy české renesance, s. 93-111.

⁸² Ledvinka, V., Dům pánů z Hradce pod Stupni, s. 285.

⁸³ Například dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 1. října 1556, kde žádá o zaslání kožíšku pro Adama a látek pro Voršilu a Mandelínu. V dubnu 1558 zase prosila „... *toho hedvábí, jako mu říkají karmazínový, koupiti tělný barvy a brunátný a černý, každého několik loktů...*“ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 205-207, 237-238.

Mezi další oblíbené činnosti Anny patřila práce na panské zahradě.⁸⁴ Sama také dohlížela na chod panství a pravidelně Jáchyma informovala o různých provozních záležitostech. V srpnu 1557 se strachovala, aby se stihlo včas sklidit obilí.⁸⁵ Jindy si zase stěžovala, že se v Lišném dvoře nemá kde pást panský dobytek.⁸⁶ Často také posílala Jáchymovi do Vídně ryby, drůbež a zvěřinu z jihočeských panství. Jen během roku 1556 mu nechala doručit minimálně dva krocany, bažanta, tetřívka, čtrnáct menších ptáků a něco přes třináct koroptví.⁸⁷ Velmi dobře si také uvědomovala, jak moc zatěžuje pokladnu Jáchymův nákladný život spojený s neustálým cestováním a pobytem mimo hlavní rodové sídlo. V listu z 12. května roku 1556 Jáchyma vyzývala „...V pravdě žeť by byl veliký čas, abyste ráčili někdy taky do svý chalupy nahlídnouti a doma pobýti, bylo by ti Vaší Milosti zdrávo a měšci ještě více, neb co tam utratiti račte, mohla by se tím dobrá školina zahraditi, než tím způsobem, jakž neníčko jest, vždycky se více k louži bláta přilévá. Pán Bůh rač nám z našich dluhů brzy pomáhati, jistěť by na velikém čase bylo...“⁸⁸

Jako velmi energická a rozhodná se Anna ukázala být, když se jednalo o koupi sídla v Praze. Páni z Hradce sice za Jindřicha IV. získali dům na Hradě v Jiřské ulici, ale v době poručnické správy za nezletilého Jáchyma byla sídelní kontinuita v Praze ztracena. Vlastnit sídlo v Praze byla vzhledem k Jáchymovým aktivitám nejen nutnost,

---

⁸⁴ V dopisu z 6. června 1556 Jáchymovi z Hradce se Anna Hradecká z Rožmberka mimo jiné chlubí svým úspěšným pěstováním melounů. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Bůžek, V. - Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 200-201.

⁸⁵ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 22. srpna 1557, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Dvorský, F. (ed.), Staré písemné památky, s. 93; Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 211-212.

⁸⁶ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 12. května 1556, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Dvorský, F. (ed.), Staré písemné památky, s. 90-92; Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 197-200.

⁸⁷ Dopisy Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 21. ledna 1556 a z 25. září 1556, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Dvorský, F. (ed.), Staré písemné památky, s. 92-93; Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 191-192, 204.

⁸⁸ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 12. května 1556, srovnej poznámka č. 86.

ale také součástí životního stylu šlechty.⁸⁹ Dva roky poté, co se Jáchym stal nejvyšším kancléřem, začal jednat s Burianem Žabkou z Limberka o koupi domu na Nových zámeckých schodech, který dříve patřil samotnému Zdeňku Lvu z Rožmitálu. Kvůli vysokým finančním nárokům se celé jednání protáhlo na dva roky a ke konečné dohodě nakonec přispěla Žabkova finanční tíseň. Anna, která celé jednání pozorně sledovala, naléhala v únoru 1558 na Jáchyma, aby dům okamžitě koupil, neboť *„byste ten dům vo některý sto laciněji neníčko vod něho dostati ráčil nežli prve...“* Navíc, jak zjistila, by ho rád koupil také Adam ze Šternberka. Pokud by se snad nakonec Jáchym rozhodl dům nekoupit, byla by to obrovská chyba *„...že v jiným šeredným místě někde račte bejti a snad za něj více dáti než za tento, jeto Vaší Milosti není možný než dům zde míti a máme-li se vždycky do cizích domů prositi, taky to hanba jest...“*⁹⁰ Jáchym nakonec dům koupil a začal s jeho rozsáhlou přestavbou.⁹¹

Stavební práce však neprobíhaly jen v Praze. S proměnou středověkého hradu v Jindřichově Hradci začal už Jindřich IV., Adam I. v přestavbě pokračoval, ale teprve za Jáchyma se renesanční styl v Jindřichově Hradci zcela prosadil. Podle projektu vlašského stavitele Antonia Ericera začala při jihozápadní straně třetího nádvoří stavba Nového stavení. Jáchymova smrt však stavební práce velmi přibrzdila a jejich dokončení se až po letech ujal jeho syn Adam II.⁹²

---

⁸⁹ Ledvinka, V., Funkce venkovských rezidencí a pražských paláců jihočeské šlechty v 16. a 17. století, in: Život na šlechtickém sídle v XVI.-XVIII. století, Ústí nad Labem, s. 28-41; Bůžek, V. - Hrdlička, J. a kol., Dvory velmožů, s. 43-51.

⁹⁰ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka z 14. února 1558, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart.č. 6; Srovnej Bůžek, V. - Hrdlička, J., Rodinný život, s. 233-234.

⁹¹ Více Ledvinka, V., Dům pánů z Hradce pod Stupni, s. 269-316.

⁹² Finanční náklady stavebních prací je možné sledovat v dochovaných důchodenských účtech. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, Velkostatek Jindřichův Hradec, sign. IV R 21, kart.č. 724, 725, 726; Více o proměně jindřichohradeckého zámku z hlediska umělecko-historického Novák, J., Zámek jindřichohradecký, s. 73-161; Týž, Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Jindřicho-hradeckém, Praha 1901, s. 32-139; Tříška, K., Zámek v Jindřichově Hradci, Praha 1941; Matějček, A. - Tříška, K., Jindřichův Hradec, zámek město; Muk, J. - Vilímková, M., Ke vzniku Nového stavení jindřichohradeckého zámku, Historická Olomouc a její současné problémy 4, 1983, s. 173-

Mezi každodennostmi Anny Hradecké z Rožmberka a vůbec všech žen hradeckého rodu je nutné zmínit zájem o lékařství a léčitelství.⁹³ Často posílaly Jáchymovi různé léky a masti, které byly “zaručeně” účinnější než léčba doktorů z královského dvora „...A za to Tě pro milosrdenství boží prosím, nedej se těm královským a knížecím doktorům hojiti...”⁹⁴ Mandelína dokonce poslala Jáchymovi jakýsi uzlíček „...zdálo-li by se Vám, že byste jej císaři na hrdlo pověsili, však nic zlého v něm není, a do devátého dne aby jej na hrdle nosil a v devátej den v tu hodinu, v kterou mu se na hrdlo vundá, aby mu se zase sundal a po vodě pustil, uhlídáte, s boží pomocí nebude-li mu lépe, neb sem já letos tím tak mnoho lidí zhojila...”⁹⁵

Bedlivě také sledovaly všechny nezvyklé přírodní úkazy a jevy, neboť ty byly vždy předzvěstí nějaké významné události „...a taky Vaší Milosti to za jeden div napsati musím, že jest v noci na nový léto takový povětrí bylo, blejskání a hromobití, že sme již za jiné neměli, než že soudnej den bude...”⁹⁶

Hojně se také věnovaly dobročinné práci, obzvláště Mandelína a Voršila. Staraly se o sirotky a dohlížely na nově založený špitál v Jindřichově Hradci.⁹⁷ Peníze, které odkázala chudým Jáchymova teta Anna Rožmberská z Hradce, se ale nakonec k potřebným nedostaly, protože musely být použity na opravu vyhořelého Klášteříčku, sídla vdov hradeckých pánů.⁹⁸

180; Krčálová, J., *Renesanční stavby Baltassara Maggiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986.

⁹³ Teplý, F., *Dějiny I/2*, s. 286-287.

⁹⁴ Dopis Anny Hradecké z Rožmitálu synu Jáchymovi z Hradce z 19. září 1557, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 5.

⁹⁵ Dopis Mandelíny z Hradce bratru Jáchymovi z Hradce z 8. června 1564, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 5; Srovnej Bůžek, V. - Hrdlička, J. (ed.), *Rodinný život*, s. 254-256.

⁹⁶ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 5. ledna 1556, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 6; Srovnej Dvorský, F. (ed.), *Staré písemné památky*, s. 88-89; Bůžek, V. - Hrdlička, J. (ed.), *Rodinný život*, s. 189-190.

⁹⁷ O špitálech v Jindřichově Hradci Teplý, F., *Dějiny I/2*, s. 262-271; O situaci v nově založeném špitálu u kostela sv. Jana Křtitele informuje v dopise z 8. června 1564 Mandelína bratra Jáchyma z Hradce, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 5.

⁹⁸ Dopis Anny Rožmberské z Hradce synovci Jáchymovi z Hradce z 30. září 1557, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II C 2, kart. č. 5; Srovnej

Vítaným rozptýlením každodenního života byly různé oslavy a návštěvy příbuzných v Jindřichově Hradci. 25 listopadu roku 1554 se na zámku v Hradci konala svatba jedné z členek fraucimoru Anny Hradecké z Rožmberka, na kterou přijal pozvání i Jáchymův bratr Zachariáš.⁹⁹ Na svatbu Michala Španovského z Lisova 15. února roku 1556, kterou mu vystrojil Jáchym z Hradce, přijela i nevlastní matka Jáchymovy manželky Anna z Roggendorfu s Vilémem z Rožmberka, Petrem Vokem z Rožmberka a Evou z Rožmberka.¹⁰⁰ Svatba Evy z Rožmberka s Mikulášem Zrinským ze Serinu se konala 10. září roku 1564 také na Jindřichově Hradci.¹⁰¹ Oba rody se vzájemně informovaly o všech důležitých rodinných událostech a často se i navštěvovaly. Zvláště po Jáchymově smrti se vdova Anna Hradecká z Rožmberka často obracela na své bratry Viléma a Petra Voka.¹⁰²

Událost, která zásadním způsobem zasáhla do dosavadního života Anny Hradecké z Rožmberka, byla nečekaná smrt manžela Jáchyma z Hradce v roce 1565. Při cestě z Vídně na hradecké panství se pod Jáchymovým kočárem nečekaně prolomil dřevěný most a Jáchym se i s částí doprovodu utopil v Dunaji. Na důkaz úcty k tragicky zesnulému nejvyššímu kancléři nechal císař Maxmilián II. vypravit ve Vídni smuteční průvod a pohřbu v Jindřichově Hradci se účastnil v zastoupení arcivévody Karla.¹⁰³

Ztráta manžela znamenala pro ženu raného novověku vždy zásadní zlom v životě. Anna se vzhledem ke svému postavení nemusela obávat zhoršení materiální situace, přesto ztráta

---

Dvorský, F.(ed.), Staré písemné památky, s. 97-9; Bůžek, V. – Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 226; Více ke Klášteříčku Novák, J., Soupis památek, s. 202-204.

⁹⁹ Dopis Jáchyma z Hradce bratrovi Zachariášovi z Hradce z 14. listopadu 1554 a Zachariášova odpověď z 23. listopadu 1554, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II 2, kart. č. 5; Srovnej Bůžek, V. - Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 179-181.

¹⁰⁰ Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 145.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 205, 394; Více o Evě z Rožmberka Janáček, J., Ženy české renesance, s. 40-56.

¹⁰² Kubeš, J., Rodinné vztahy pánů z Hradce a Rožmberků, s. 273-290.

¹⁰³ Teplý, F., Dějiny I/2, s. 307-310; Rybička, A., Smrt pana Jáchyma z Hradce, PaM 15, 1892, sl. 475-476; Tischer, F., O smrti pana Jáchyma z Hradce, Ohlas od Nežárky 39, 1909, s. 44-45.

milovaného manžela znamenala obrovskou psychickou zátěž a žena se musela naučit řešit řadu věcí, které do té doby zařizoval muž.

4.4 HRADECKOU PANÍ V LETECH 1565-1580

4.4.1 Poručníci nezletilého syna Adama II. z Hradce

Jelikož syn a dědic Jáchyma z Hradce Adam II. z Hradce byl v roce 1565 ve svých šestnácti letech ještě nedospělý, bylo nutné, aby se správy majetku ujali poručníci. Hodnota majetku, který Jáchym během svého panování nashromáždil, ho řadila mezi nejbohatší muže Království. První čtyři roky svého panování spravoval Jáchym celé nedílné dominium jako jediný pán. V Čechách šlo o panství Jindřichův Hradec s Počátkami, Kunžakem, Strmilovem, Budkovem a Rozkoší, na Moravě spravoval Telč se Želetavou, Slavonicemi, Roštejnem a patronátem nad klášterem v Nové Říši. Po roce 1531 bylo od dominia načas odděleno městečko Kardašova Řečice se šesti vesnicemi jako doživotní vdovský výminek Anny Hradecké z Rožmitálu a obdobně držela vdova po Jindřichu IV. Anna z Minstrberka statek Dráchov, ke kterému patřily čtyři vesnice.¹⁰⁴

V roce 1550 byl Jáchym nucen vyrovnat se svým mladším bratrem Zachariášem z Hradce, druhým rovnoprávným dědicem majetku. Stalo se tak rodovou smlouvou z 26. září 1550,¹⁰⁵ podle které bylo celé dominium rozděleno mezi bratry na dva samostatné správní celky jindřichohradecký a telečský. Pokud by však jedna z bratrských větví rodu vymřela, měly se obě části opět sjednotit pod panováním žijícího příbuzného z druhé větve rodu. Na základě smlouvy získal Zachariáš velkostatek Telč s městem Slavonicemi, Želetavou, Roštejnem a klášterem v Nové Říši a z východní části velkostatku Jindřichův Hradec mu ještě připadla městečka Strmilov a Kunžak s deseti vesnicemi, samostatná ves Člunek a letohrádek

---

¹⁰⁴ Ledvinka, V., Úvěr, s. 45-47; Teplý, F., Dějiny I/2, s. 232; Sedláček, A., Hradý IV., s. 332-341.

¹⁰⁵ Originál smlouvy byl zničen a její obsah je znám z potvrzení Ferdinanda I. z 29. dubna 1564, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II H 4, kart. č. 23; Srovnej Ledvinka, V., Úvěr, s. 46-47; Sedláček, A., Hradý IV., s. 45.

Rozkoš. Tato smlouva byla ještě roku 1552 doplněna dalšími rodovými úmluvami,¹⁰⁶ podle kterých se Zachariáš vzdal nároků na polovinu panství Řečice, které dosud doživotně držela Anna z Rožmitálu, a polovinu statku Dráchov, společného dědictví po vdově po Jindřichu IV.

Jáchym se však nehodlal spokojit pouze se zděděným majetkem, jeho cílem bylo zvětšit dominium získáním dalších statků. Již v lednu 1552 získal za své věrné a pilné služby panovníkovi do zástavy odlehlé panství Vimperk,¹⁰⁷ které po roce postoupil za 12 000 kop grošů českých Vilémovi z Rožmberka a sám se soustředil na získání panství Hluboká. Jeho dlouhodobé snahy byly korunovány úspěchem až v roce 1562, kdy bylo do zemských desek vloženo předání třetího největšího jihočeského panství Jáchymovi z Hradce.¹⁰⁸ V prosinci roku 1563 po smrti své matky Anny Hradecké z Rožmitálu připojil také Kardašovu Řečici¹⁰⁹ a poslední území, které Jáchym v roce 1564 získal, byl hrad a město Žirovnice, tvrz a dvůr Štítné a pět vesnic.¹¹⁰ Celé Jáchymovo dominium mělo dohromady dvě města, sedm městeček a 159 vesnic a hodnota majetku byla odhadována na 177 432 kop grošů českých, Jáchym z Hradce tak byl v roce 1565 druhým nebohatším velmožem v Čechách.¹¹¹

Synu Adamovi a dědicovi Jáchyma z Hradce bylo v létě 1565 teprve šestnáct let, a tak se měl podle výše zmíněné rodové smlouvy ujmout správy hradeckého dominia jako poručník nezletilých dětí bratr Zachariáš z Hradce, jeden z předních zemských úředníků markrabství moravského. Zemské povinnosti a správa vlastního majetku však Zachariáše zaměstnávaly natolik, že se svého poručnictví raději vzdal „a to všecko spravování podle erbaňunku jemu naležitý na určenau pani pani Annu Hradeckou z Rožumberka

---

¹⁰⁶ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II H 4, kart. č. 23; Srovnej Ledvinka, V., Úvěr, s. 49; Sedláček, A., Hradý IV., s. 45.

¹⁰⁷ Sedláček, A., Hradý XI., s. 146-147.

¹⁰⁸ Ledvinka, V., Úvěr, s. 50-51; Sedláček, A., Hradý VII., s. 127-154; Více o správě hlubockého panství Čechura, J., Hluboká za pánů z Hradce: vznik podnikatelského velkostatku, Sborník Národního muzea v Praze XLVI, 1992.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 49-50.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 52.

¹¹¹ Tamtéž, s. 52-53.

*manželku pozůstalou po často psaným panu Jáchymovi z Hradce jest převedl a jí to v moc pustil...a ten všecken statek až do leth rozumných podle zřízení zemského dojiti syna svého a strejce jeho pana Adama spravovala.*¹¹² Neznamenal to však, že by se Zachariáš zcela přestal zajímat o osudy svého nezletilého synovce a neteře, podle smlouvy o předání poručnictví měl být poradcem Anny Hradecké z Rožmberka a dohlížet na zájmy sirotků. Pomocnou ruku získala Anna také od svého bratra Viléma Rožmberského.¹¹³

Po smrti Jáchyma měla Anna nárok na vyplacení svého věna a sumy nad věno jí připsané, a aby o tyto peníze nepřišla, měla je pojištěné ve statcích, které jako poručnice spravovala. Pokud by jí nebyly její věnné peníze ve výši 15 000 kop míšeňských vyplaceny, nebyla povinna vzdát se spravovaných statků.¹¹⁴

Annina samostatná poručnická správa trvala více než dva roky, do doby, než byl její syn Adam II. prohlášen za plnoletého a oficiálně se 8. listopadu roku 1568 ujal vlády nad dominiem. Oblast finanční a hospodářské správy nebyla pro Annu nic nového. Již za Jáchymova života dohlížela na činnost úředníků a chod dominia. Sama často vystupovala velmi iniciativně při řešení správních, hospodářských a finančních problémů a nelze jí upřít ani jistý rozhled v této oblasti.¹¹⁵ Přesto měla její role při správě celého dominia spíše charakter pasivního dohledu a do proměny dominia jako celku aktivněji nezasahovala. Její schopnosti se uplatňovaly hlavně v rámci zámeckého hospodářství. Vlastní správa dominia byla v rukou schopných úředníků jako byl hejtman Šťastný Pušperský z Pleší,

---

¹¹² Smlouva mezi Zachariášem z Hradce a Annou Hradeckou z Rožmberka o předání poručnictví z 2. února 1566, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II H 2, kart. č. 23; Srovnej Narovnání mateřské a synovské mezi Annou Hradeckou z Rožmberka a synem Adamem II. z 8.11.1568, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA z Hradce, sign. II D 2, kart. č. 21.

¹¹³ František Teplý uvádí, že důvodem, proč se Zachariáš vzdal svého poručnictví, byl spor s Annou o to, jak řešit velké zadlužení panství, které zbylo po Jáchymovi. Zachariáš chtěl situaci vyřešit odprodejem Hluboké, to prý ale Anna odmítla. Teplý, F., Dějiny I/2, s. 314.

¹¹⁴ Různá potvrzení a výpisy z desek zemských Anně Hradecké z Rožmberka, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II D 2, kart.č. 21.

¹¹⁵ Srovnej výše s. 50.

Jáchymův osobní rádce Ctibor Vrchotický z Loukova nebo hofmistr Kryštof Lhotský ze Zásduk.¹¹⁶

Jáchymovou smrtí se však situace změnila. Anna se stala samostatnou správkyní rozsáhlého, ovšem také velmi zadluženého hradeckého majetku.¹¹⁷ Po roce 1565 sice odpadla nemalá vydání spojená s životem Jáchyma u dvora, pokladna však také současně přišla o příjmy plynoucí Jáchymovy z držby vysokých úřadů. Hlavní problém, se kterým se musela Anna vypořádat, byl sílící tlak věřitelů požadujících splácení vysokých dlužných částek.¹¹⁸ Navíc v okamžiku hrozící turecké války začala česká komora vymáhat zadržené berně, které Jáchym sice řádně vybral, ale už neodvedl a sumu použil pro vlastní potřeby.¹¹⁹

Problém vysokého zadlužení se Anna snažila řešit tím, že veškeré peněžní hospodářství soustředila do svých rukou. Svatojiřským termínem 1566 ukončila činnost samostatného pražského úředníka¹²⁰ a všechny platy a výpůjčky prováděla sama prostřednictvím komorního či pojezdného písaře a důchodních písařů z Jindřichova Hradce a Hluboké. Osobně přijímala částky od důchodních písařů a opětovně je přerozdělovala na nutné výdaje.¹²¹ Splácením alespoň úroků z půjčených peněz a osobním jednáním s věřiteli se snažila zmírnit jejich tlak a odsunout splatnost některých závazků, případně dosáhnout odpuštění části dluhů.¹²² Ke svatojiřskému termínu roku 1568 dokázala také snížit pohledávky české komory z 11 000 kop českých na 2 849 kop českých.¹²³

---

¹¹⁶ Tischer, F. (ed.), *Dopisy Šťastného Pušperského z Pleší ku panu Jáchymovi z Hradce (1553-1561)*, VKČSN, tř.filos.-hist.-jaz., Praha 1904; Více k roli Anny a jednotlivých úředníků při hospodářské správě dominia za Jáchyma z Hradce Ledvinka, V., *Úvěr*, s. 48, 93.

¹¹⁷ O zadlužení Jáchyma z Hradce Teplý, F., *Dějiny I/2*, s. 314; Ledvinka, V., *Úvěr*, s. 93, 96, 130, 140.

¹¹⁸ Například 23. října 1567 upomínal císařský dodavatel Annu o zaplacení 229 zlatých, které mu Jáchym zůstal dlužen za šaty. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II D 3, kart. č. 22.

¹¹⁹ Ledvinka, V., *Úvěr*, s. 97.

¹²⁰ Činnost samostatného pražského úředníka spravujícího důležitou finanční agendu byla opět obnovena v roce 1577. Ledvinka, V., *Dům*, s. 294.

¹²¹ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II D 2, kart. č. 21 a sign. II D 3, kart. č. 22; Srovnej Ledvinka, V., *Úvěr*, s. 97.

¹²² Korespondence Anny s věřiteli, *Tamtéž*.

¹²³ Ledvinka, V., *Úvěr*, s. 97.

Vítězstvím pro Annu také skončila pře s Davidem a Adamem Ungnády, někdejšími majiteli Hluboké, o zadržené berně z hlubockého panství převyšující 3 500 kop grošů českých.¹²⁴

Dalším rysem poručnické správy Anny Hradecké byla šetrnost. Omezila nejen výdaje na úpravu jindřichohradeckého zámku, přestavba pražského paláce byla dokonce pozastavena. Stejně tak se snažila snížit náklady na provoz panského dvora v Jindřichově Hradci, ke kterému v tu dobu patřilo dvanáct dvořanů a úředníků, osm kuchařů a dalších pracovníků kuchyně, 6 lokajů, štolbů a kočích, dále asi dvanáct pážat a dvanáct žen ve fraucimoru. Dohromady okolo padesáti lidí, což bylo v porovnání s počtem členů dvora za Adama II. ve druhé polovině sedmdesátých let skoro o sto lidí méně.¹²⁵ Dokladem Anniny šetrnosti bylo také vydání instrukce pro hradeckého kuchmistra Jana Zdeňka v roce 1566, v níž je přesně stanoveno, jak se má zacházet s potravinami, aby se zbytečně neplýtvalo.¹²⁶

Celkově lze ale říci, že ani přes všechna šetrná finanční opatření nedokázala Anna vyřešit problém vysokého zadlužení a zabránit jeho dalšímu růstu. Ani odprodej statku Kamýk nad Vltavou¹²⁷ na tom nemohl nic změnit. Její přímé osobní řízení dominia nevedlo k nějakému koncepčnímu řešení problému, ale pouze k odsunutí závazků, které byly umořovány prostřednictvím nových půjček ještě v průběhu sedmdesátých let.¹²⁸

Poručnická správa za nezletilého syna Adama II. skončila 8. listopadu roku 1568, kdy se již jako plnoletý oficiálně ujal vlády nad dominiem. V praktické rovině se však příliš nezměnilo. Po výpravě proti Turkům, kterou absolvoval na vlastní náklady předešlý rok, čekala na Adama II. z Hradce jako komorníka arciknížat Rudolfa

---

¹²⁴ Upomínka Anny o zaplacení zadržených berní a rozhodnutí krále Maxmiliána ve sporu mezi Annou a Davidem Ungnadem ze Suneku z 9. dubna 1567, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II D 2, kart. 21.

¹²⁵ Ledvinka, V., Dům, s. 285.

¹²⁶ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů Hradce, sign. II D 4, kart. č. 22; Srovnej Dvorský, F. (ed.), Staré písemné památky, s. 109-111.

¹²⁷ Sedláček, A., Hradý XV, s. 143.

¹²⁸ Celkové zhodnocení finanční a hospodářské správy za poručnictví Anny Hradecké z Rožmberka Ledvinka, V., Úvěr, s. 96-98.

a Arnošta ještě dohromady zhruba tříletá cesta po západní Evropě. Na své sídlo do Jindřichova Hradce se vracel vždy jen krátce, hlavně aby získal nové další prostředky na cesty.¹²⁹ O chod hradeckého dominia se proto i nadále starala Anna Hradecká z Rožmberka. Smlouvou mezi ní a Adamem II. z roku 1568¹³⁰ bylo stanoveno, že Anna postupuje panství a všechny k němu náležící statky Adamovi. I nadále však měla zůstat s celým svým doprovodem na hradeckém zámku a v Adamově nepřítomnosti se starat o chod panství. V okamžiku, kdy by Anna opustila hradecký zámek, měl jí připadnout stejný vdovský výminek, jaký měla Anna Hradecká z Rožmitálu, tedy vlastní dům v Jindřichově Hradci a statek a městečko Kardašova Řečice.

V hospodářské strategii Anny při řízení dominia se nic nezměnilo. Došlo jen k výměně na postech některých úředníků a rádců, protože na počátku sedmdesátých let zemřel Kryštof Lhotský ze Zásbuk a Ctibor Vrchotický z Loukova. Stále větší finanční nároky na Adamovu reprezentaci byla nucena řešit krátkodobými půjčkami od poddaných a měšťanů, přesto i v následujících letech dokázala udržet rostoucí zadlužení v rozumných mezích.¹³¹

4.4.2 Panování Adama II. z Hradce a život v ústraní

V roce 1574 se Anna Hradecká z Rožmberka definitivně vzdala správy hradeckého panství ve prospěch Adama II., který se krátce po svatbě vrátil i se svou osmnáctiletou novomanželkou na Jindřichův Hradec. S řízením dominia neměl Adam nejmenší zkušenosti a ani se o ně příliš nezajímal. Vrchní správu statků přenechal novému regentovi, kterým se stal roku 1574 Štěpán Vratislav z Mitrovic. Ani velmi schopný regent však nedokázal zabránit rostoucímu zadlužení, takže za čtyři roky se Adam ocitl na

---

¹²⁹ Stloukal, K., Konec pánů z Hradce, s. 121-130; Osobnosti Adama II. z Hradce se dále věnoval například Teplý, F., Dějiny I/2, s. 316-410; Ledvinka, V., Adam II. z Hradce a poslední páni z Hradce, s. 7-29; Týž, Úvěr, s. 98-110; Bůžek, V. – Hrdlička, J. a kol., Dvory, s. 9-10; Kavka, F., Zlatý věk růží, s. 117-122.

¹³⁰ Narovnání mateřské a synovské, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II D 2, kart. č. 21.

¹³¹ Ledvinka, V., Úvěr, s. 98-99.

pokraji krachu. Hlavním důvodem neutěšené finanční situace byl Adamův nákladný způsob života a stále rostoucí panský dvůr.¹³²

S novými poměry na zámku se Anna Hradecká z Rožmberka nedokázala smířit. Rychle se měnící dvůr a náročnost obou novomanželů narážely na její ustálený a šetrný způsob života. Krátce po svatbě mezi nimi došlo patrně k nějaké roztržce, po které Anna opustila hradecký zámek a zbytek života žila v Klášteříčku a ve svém měšťanském domě v Jindřichově Hradci z příjmů plynoucích z vlastnictví Kardašovy Řečice.¹³³

I nadále se však zajímala o dění na panství a byla v kontaktu se svými příbuznými, hlavně s bratrem Vilémem z Rožmberka. V dubnu roku 1580 ho například žádala, zda by nemohl poslat do Hradce zkušeného doktora Stromayera, který je zrovna v Třeboni, protože její vnuk Vilém Zachariáš se rozstonał.¹³⁴ Velkou událostí byla chystaná svatba dcery Anny z Hradce s Oldřichem Felixem Popelem z Lobkovic v roce 1579.¹³⁵ Do výbavy své dcery nechala Anna pořídit u pražského krejčího hedvábné látky v hodnotě několika set tolarů.¹³⁶

V roce 1579 také nechala opravit svůj dům číslo 139 v Jindřichově Hradci,¹³⁷ ale nového pohodlí si už však příliš neužila, protože 17. prosince následujícího roku zemřela. O tom, jak významnou osobností byla svědčí i to, že jejího pohřbu 29. prosince roku 1580 se vedle řady dalších hostů v zastoupení Kryštofa z Lobkovic účastnil i císař Rudolf II.¹³⁸

---

¹³² Tamtéž, s. 99-110; Kritičtější pohled na osobnost Adama II. z Hradce vyjádřil Stloukal, K., Konec pánů z Hradce, s. 126-129.

¹³³ Podle narovnáni mezi Annou a Adamem II. z roku 1568 připadl Anně dům v Jindřichově Hradci, městečko a statek Kardašova Řečice s pivovarem, sladovnou, mlýnem a krčmami a dále vsi Pohoř, Klenová, Plasná, Velký Ratmírov, Ratiboř, Roseč, Drahejškův dvůr a šest rybníků. Srovnej poznámka č. 130.

¹³⁴ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Vilémovi z Rožmberka z 23. dubna 1580, Kubeš, J. (ed.), Rodinné vztahy pánů z Hradce a Rožmberků, s. 94-96.

¹³⁵ Blíže Ledvinka, V., Šlechtická svatba v Praze, s. 105-113.

¹³⁶ Dopis Anny Hradecké z Rožmberka Andreasovi Rauttermanovi z 13. července 1579, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II F 1, kart. č. 22; Srovnej Bůžek, V.-Hrdlička, J. (ed.), Rodinný život, s. 262-263.

¹³⁷ Blíže Radová, M. – Rada, O., Mistr Leopold Estreicher a jeho slavnická stavební díla, Umění 18, 1970, s. 370-371; Teplý uvádí číslo domu 130, Teplý, F., Dějiny I/2, s. 320.

¹³⁸ Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 305; Seznam výdajů na pohřeb Anny Hradecké z Rožmberka, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, sign. II D 3, kart. č. 22.

5. KATEŘINA HRADECKÁ Z MONTFORTU

5.1 KATEŘINA HRADECKÁ Z MONTFORTU OČIMA HISTORIKŮ

Postava Kateřiny Hradecké z Montfortu bývá v literatuře věnující se šlechtickému prostředí v Čechách na přelomu 16. a 17. století zmiňována poměrně často v souvislosti s dějinami rodu pánů z Hradce. Většinou však jde pouze o kusé zprávy, které se omezují na konstatování, že byla manželkou Adama II. z Hradce a že měla zásadní vliv na založení jezuitské koleje v Jindřichově Hradci.

Prvním historikem, který věnoval Kateřině Hradecké z Montfortu větší pozornost, byl Bohuslav Balbín, který v duchu barokní zbožnosti líčil Kateřinu jako vysoce nábožensky zaměřenou až asketicky zbožnou ženu, která svůj život zasvětila pomoci druhým. Tento obraz zbožné a dobrosrdečné Kateřiny měl přispět ke slávě pánů z Hradce a obecně k oslavě staré české katolické šlechty.¹ Dalším historikem, který se Kateřině věnoval, byl Josef Vávra. Na základě pramenů Kateřinu vylíčil jako velmi přísnou katoličku, která se zásadním způsobem podílela na povolání jezuitů do Hradce a celý život byla jejich štědrá fundátorkou. Po smrti manžela pomáhala svému synovi se správou panství a věnovala se dobročinnosti.² Dá se říci, že s tímto obrazem Kateřiny z Montfortu se ztotožnil i další její životopisec Jan Muk, který jen oproti Josefu Vávrovi velmi zdůrazňoval její německý původ a negativní vliv na

---

¹ Balbín, B., *Miscellanea historica regni Bohemiae*, kniha IV., tit. LVI, s. 113-114. Bohuslav Balbín působil v padesátých letech 17. století na jindřichohradecké koleji jako učitel rétoriky a na přání Slavatů, tehdejších majitelů Jindřichova Hradce, pilně pracoval v zámeckém archivu. V *Miscellaneích*, které měly být oslavou české šlechty, otiskl mimo jiné také životopisy Viléma Slavaty, Františky Slavatové z Meggau a Marie Hohenzollernové. Více Muk, J., *Jindřichův Hradec v životě a díle Bohuslava Balbína*, *Ohlas od Nežárky* 65, 1935, č. 14-19, 21, 24-26, 27-28, 30-41; Květoňová – Klímová, O., *Styky Bohuslava Balbína s českou šlechtou pobělohorskou*, *ČČH* 32, 1927, s. 497-541; Haubelt, J., *České osvícenství*, Praha 1986, s. 62-69.

² Vávra, J., *O katolických paních v Čechách za doby reformace*, *SHK* 4, 1895, s. 92-103.

poněmčování Jindřichova Hradce a zhoršení vztahu k poddaným.³ Tento svůj spíše negativní postoj vůči Kateřině přejal od svého učitele a hradeckého archiváře Františka Teplého, který ve svých pracích o dějinách Jindřichova Hradce přinesl i řadu informací o životě hradecké vrchnosti.⁴ Některé kusé informace o Kateřině a jejím vlivu na život v Jindřichově Hradci přinesl Jan Orth.⁵ Také Karel Stloukal zaujal vůči Kateřině negativní stanovisko a označil ji dokonce za „*druhé Adamovo neštěstí*“.⁶ Pro rekonstrukci interiéru hradeckého zámku využil Josef Novák inventář, který Kateřina sama roku 1604 sepsala.⁷

Z novějších prací nelze jmenovat žádnou, která by se cíleně zabývala o Kateřinu Hradeckou z Montfortu. Přesto však lze uvést některé tituly, které ač mají hlavní těžiště svého zájmu jinde, přináší některé cenné připomínky a zprávy o Kateřině. Jde například o Petra Mařa, který uvádí základní bibliografii k rodu Montfortů.⁸ Další autoři jsou z okruhu Jihočeské univerzity, ti se cíleně zabývají výzkumem aristokratických dvorů a rezidencí v raném novověku.⁹

Obecně lze ale říci, že všechny práce v zásadě přebírají informace od Bohuslava Balbína a Josefa Vávry a vytváří zjednodušený obraz Kateřiny Hradecké z Montfortu jako náboženské fanatičky, která na jindřichohradeckém panství prosazovala rekatolizační a germanizační tendence.

---

³ Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia Kateřina roz. z Montfortu a její dcera Lucie Otýlie z Hradce, in: 77. výroční zpráva stát. československého reálného gymnasia v Jindřichově Hradci za školní rok 1936-37, Jindřichův Hradec 1937, s. 3-11; Týž, Jak se poněmčoval Jindřichův Hradec, s. 39-62.

⁴ Teplý, F., Dějiny I/2, s. 314-428; II/2, zejména s. 9-262.

⁵ Orth, J., Nástin historicko-kulturního obrazu Jindřichova Hradce od konce 15. století až k povstání stavovskému 1618, Jindřichův Hradec 1879.

⁶ Stloukal, K., Konec rodu, s. 125.

⁷ Novák, J., Zámek jindřichohradecký, zejména s. 74-80.

⁸ Mařa, P., Svět české aristokracie, s. 633-634, 916-917.

⁹ Hrdlička, J., Adam II. z Hradce a jeho dvůr, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 127-144; Edici některých dopisů Petra Voka Kateřině Hradecké z Montfortu vydal Kubeš, J. (ed.), Rodinné vztahy pánů z Hradce, s. 314-315; Mimo jiné vlivem Kateřiny z Montfortu na odívání na hradeckém dvoře se zabývala Marková, M., Móda na dvoře pánů z Hradce, s. 328-330; O podílu Kateřiny na založení jezuitské koleje v Jindřichově Hradci psal Novotný, M., Jindřichohradecká kolej tovaryšstva Ježíšova v letech 1594-1618, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998 s. 371-373.

5.2 PŮVOD KATEŘINY HRADECKÉ Z MONTFORTU

Kateřina Hradecká z Montfortu pocházela ze starobylého švábského rodu říšských hrabat z Montfortu a Bregenz, jehož historie sahala až do období vrcholného středověku. V té době také došlo k rozdělení rodu na dvě linie, z nichž jedna sídlila v jižním Německu a druhá se usadila ve Štýrsku¹⁰. Švábští Montfortové patřili k věrné habsburské klientele na jihu Německa. Významným představitelem této větve rodu byl Hugo z Montfortu, který dokonce zastupoval Karla V. při prvních jednáních v Tridentu.¹¹

Druhá větev rodu, ze které pocházela Kateřina se usadila ve Štýrsku a byla úzce svázaná s dvorem Karla a později Ferdinanda Štýrského. Kateřina se narodila roku 1555 v rodině dvorského hofmistra Jakoba z Montfortu a po matce Kateřině Fuggerové z Kirchenberka byla spřízněná s bankéřským rodem augsburských Fuggerů, přesto však nebyla příliš zámožná. O co byl ale rod Montfortů chudší, o to víc byl oddán katolickému náboženství a trůnu. Kateřinin bratr Jiří byl komorníkem Rudolfa II.¹² a druhý bratr Jan byl při protireformačním tažení ve Štýrsku jmenován prvním zemským hejtmanem katolického vyznání po Tridentu a poté byl prezidentem říšského komorního soudu ve Špýru ve Štýrsku.¹³

Kateřina byla přísně katolicky vychovávána a zásadně ji také ovlivnilo vysoce kulturní, ale nábožensky vyhraněné prostředí dvora arcivévodky Karla Štýrského, kde žila v kruhu dvorních dam jeho manželky Marie Bavorské.¹⁴

---

¹⁰ Kirnbauer von Erzstätt, J., E., Die Wappen des Adels in Niederösterreich (J. Siebmachers großes Wappenbuch, IV. Band, 4. Abteilung, 1. Teil), Nürnberg 1909, s. 545.

¹¹ Maťa, P., Svět české aristokracie, s. 917. Více Lupke-Niederich, N., Habsburgische Klientel im 16. J-h: Hugo von Montfort im Dienste des Hauses Habsburger, in: Robe, H., Karl V. Politik und politisches system, Konstanz 1996, s. 137-161.

¹² Hausenblasová, J. (ed.), Seznamy dvořanů císaře Rudolfa II. z let 1580, 1584 a 1589, *Paginae historie* 4, 1996, s. 47, 84, 105; Táž (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*, s. 226, 396.

¹³ Vávra, J., O katolických paních, s. 92; Maťa, P., Svět české aristokracie, s. 916-917.

¹⁴ Hamanová, B. (ed.), Habsburkové. Životopisná encyklopedie, Praha 1996, s. 198-199 a 265.

5.3 MANŽELKOU ADAMA II. Z HRADCE

5.3.1 Svatba

Adam II. z Hradce byl předposledním mužským příslušníkem rodu pánů z Hradce, který po staletí patřil k nejpřednějším šlechticům v zemi a byl jednou z nejvýznamnějších osobností stavovské společnosti předběllohorských Čech.

Adam se narodil roku 1549 jako jediný syn Jáchyma a Anny. Byl vychováván s arciknížaty Rudolfem a Arnoštem, roku 1567 se účastnil protitureckého tažení v Uhrách a poté v letech 1569-1573 působil jako komorník arciknížat Rudolfa a Arnošta a spolu s nimi navštívil Francii, Španělsko, Itálii a Nizozemí. Ačkoliv roku 1568 dosáhl plnoletosti a převzal rodový majetek, správu statků dál přenechal své matce a většinu času pobýval mimo Jindřichův Hradec, buď na cestách, nebo u vídeňského dvora. Ani špatný zdravotní stav mu nemohl zabránit v jeho budoucím osobním a politickém vzestupu, roku 1585 se stal nejvyšším kancléřem a od roku 1593 zastával dokonce post nejvyššího purkrabího.¹⁵

Stejně jako jeho otec Jáchym z Hradce byl i Adam II. z Hradce typem dvorského šlechtice, který dokázal propojit politickou kariéru v zemských úřadech s věrnou službou panovnickému rodu. Tato úzká vazba na habsburský vídeňský dvůr byla umocňována i v náboženské rovině a navíc blízkost k habsburským rodovým držávám v alpských zemích měla tyto vazby jen podporovat.¹⁶ Je

---

¹⁵ Srovnej výše v kapitole o Anně Hradecké z Rožmberka, zejména s. 54-60; Další vybraná literatura o Adamovi II. z Hradce Kavka, F., Zlatý věk Růží, zejména s. 117-122; Stloukal, K., Konec rodu pánů z Hradce, s. 121-130; Teplý, F., Dějiny 1/2, s. 314-409; Ledvinka, V., Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku; Týž, Adam II. z Hradce a poslední páni z Hradce v ekonomice, kultuře a politice 16. století, in: Poslední páni z Hradce, Opera Historica 6, 1998, s. 7-31; Bůžek, V.-Hrdlička, J. a kol, Dvory velmožů; Hrdlička, J., Adam II. z Hradce a jeho dvůr, s. 127-144;

¹⁶ Více ke vztahu šlechty k panovnickému dvoru a rakouskému prostředí Kalista, Z., Století andělů a ďáblů. Jihočeský barok, Praha 1994, s. 37-46; Pánek, J., Česká a rakouská šlechta v počátcích habsburské monarchie, s. 26-33; Týž, Šlechta v raně novověké Evropě z pohledu českého a evropského bádání, in: Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750), Opera historica 5, 1996, s. 19-45; Týž, Politický systém předběllohorského českého státu, FHB 11, 1987, zejména s. 50-53; Bůžek, V. – Král, P. (edd.), Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr, zejména s. 153-354; Bůžek, V., K česko-německé dvojjazyčnosti, s. 36-40.

tedy proto pochopitelné, že i výběr budoucí nevěsty hradeckého velmože měl být určitou demonstrací těchto vzájemných vztahů a že Habsburkové měli velký zájem na výběru nevěsty z dvorského prostředí. Navíc byl takový výběr nevěsty naprosto přirozený a pochopitelný, neboť Adam většinu času svého dospívání a mladých let trávil právě v dvorském prostředí.

Se svou budoucí manželkou se seznámil při svých cestách ve Štýrském Hradci. Kateřině z Montfortu bylo tehdy patnáct let a byla prý velmi krásná a vzdělaná, takže se do ní jednadvacetiletý Adam měl okamžitě zamilovat.¹⁷ Spíše je však pravděpodobné, že než vzájemná náklonnost hrála při zásnubách důležitější roli urozenost a starobylost rodu, pevná katolická víra a především oddanost Habsburkům. Jediné co scházelo, aby výběr nevěsty byl zcela dokonalý, bylo věno. To, že Kateřina nepatřila zrovna k nejbohatším nevěstám,¹⁸ však nebylo pro jednoho z nejbohatších šlechticů v zemi rozhodující, podstatnější byl její původ a urozenost.¹⁹ Od zásnub ve Štýrském Hradci roku 1571, které sloužily především k představení páru veřejnosti, do svatby uplynuly tři roky. Během tohoto období probíhaly za bedlivého dohledu šlechtického okolí přísně ritualizované námluvy a dvoření.²⁰ I přes úpornou snahu Adamovy matky dál hradecké statky nezadlužovat a stávající dluhy umořovat, znamenaly tři roky dvoření a cest za nevěstou do Štýrského Hradce obrovské finanční břemeno.²¹ Náklady spojené se zásnubami zahrnující v sobě jak náklady na cesty, tak i peníze vydané za drahocenné dary pro budoucí nevěstu se nakonec vyšplhaly na

---

¹⁷ Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia, s. 3.

¹⁸ „...věna nevěsta kromě výbavy neměla“ Tamtéž, s. 4; Srovnej Stloukal, K., Konec rodu, s. 125

¹⁹ Srovnej Bůžek, V., Aliance Rožmberků, Zrinských ze Serynu a Novohradských z Kolovrat na počátku 17. století, JHS 65. 1996, s. 10-25; Fritzová, Ch. - Růžička, J., Španělský sňatek Vratislava z Pernštejna (1555), Sborník prací východočeských archivů 3, 1975, s. 63-77; Pánek, J., Česká a rakouská šlechta, s. 26-33

²⁰ Více k rituálu zásnub a svatby Bastl, B., Mezi mocí a bezmocí, s. 24-26; Bůžek, V.-Hrdlička, J. a kol., Věk urozených, s. 266-270, 306-330; Týž, Dvory velmožů, s. 71-79; Koldínská, M., Každodennost renesančního aristokrata, s. 31-56; Maťa, P., Rituál zásnub v deníku renesančního kavalíra, s. 11-15.

²¹ O správě panství v době poručnictví Anny Hradecké z Rožmberka a v letech 1568-1574 srovnej výše v kapitole o Anně Hradecké z Rožmberka, s. 54-59.

28 886 kop grošů českých, jejichž větší část byla kryta dalším úvěrem.²²

Samotná svatba se podle tehdejších zvyklostí konala v sídle nevěsty, to znamená ve Štýrském Hradci 12. září 1574.²³ Přínos nevěsty na jindřichohradecký zámek následoval zhruba za týden po štýrské svatbě 21. září 1574 a byl provázen velkolepými svatebními oslavami, které trvaly 4 dny „s nemalým nákladem, nebo bylo hostí o 153 stoly“.²⁴ Na náměstí byl dokonce uspořádán veliký turnaj a zápas s medvědem.²⁵ Na svatbu se sjeli nejvýznamnější šlechtici z celé země. Celkový počet hostů se vyšplhal skoro k počtu 1700. Kromě toho byl u příležitosti tak významného dne k počtě novomanželů vydán oslavný sborník *Carmina in honorem nuptiarum...*, na kterém se podíleli humanističtí literáti Paulus Lucinus, Thomas Militis a Lymusa a Iohan Matthesius.²⁶ Čím velkolepější a přepychovější oslavy byly, tím více velmož demonstroval své postavení, bohatství a vliv. Náklady na svatbu byly většinou uhrazeny půjčkami a „dary“ od poddaných z jednotlivých měst. Nešlo jen o výdaje spojené se samotnými oslavami jako bylo jídlo, pití, nádobí a další, ale také náklady na látky, oděv a šperky.²⁷

Před samotným svatebním obřadem bylo vždy nutné nejprve uzavřít svatební smlouvy, které stanovovaly výši věna nevěsty a dívka získala od budoucího chotě obvěnění, které jí v případě smrti manžela mělo zajistit důstojnou existenci. Přestože věno Kateřiny nebylo nejvyšší, měla v případě smrti Adama II. získat 15 000

---

²² Ledvinka, V., Úvěr, s. 98; Srovnej Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia, s. 3; Teplý, F., Dějiny I/2, s. 332-333.

²³ List Adama II. z Hradce strýci Zachariášovi z Hradce z 24. července 1574, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II H 2, kart. č. 23.

²⁴ Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 267.

²⁵ Teplý, F., Dějiny I/2, s. 333.

²⁶ Hejnic, J.-Martínek, J., Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě II, Praha 1966, s. 355.

²⁷ Některé účty za perly, rubínový prsten a další zlatnické zboží SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 5, kart. č. 44; Další účty za svatební vydání tamtéž, sign. II L 1, kart. č. 24; dále Teplý, F., Dějiny I/2, s. 333.

rýnských zlatých, které měla zapsané a pojištěné na žirovnickém statku.²⁸

5.3.2 Rodinný život

Hlavním cílem manželství a druhým zásadním předělem v životě šlechtičny bylo narození potomka, který měl zajistit pokračování rodu. Protože však dětská úmrtnost v raném novověku byla obrovská, v prvních dnech po porodu umíralo asi každé desáté dítě a patnácti let se dožila asi jen polovina živě narozených dětí,²⁹ byly šlechtičny v zásadě neustále těhotné, aby se zvýšila naděje na zajištění pokračovatele rodu. Za časté porody však často zaplatila šlechtična svým vlastním životem.³⁰

V souladu s tímto uvažováním byla i Kateřina Hradecká z Montfortu v prvních osmi letech po svatbě neustále těhotná, a přestože se nejmladší syn dožil dospělého věku, hrozba vymření rodu pánů z Hradce začínala být stále reálnější.³¹ V roce 1589 zemřel Adamův strýc Zachariáš z Hradce bez mužských potomků, takže jediný možný pokračovatel rodu se musel narodit v manželství Kateřiny Hradecké z Montfortu a Adama II. z Hradce, jehož stále se zhoršující zdravotní stav s postupujícími roky naději na zplození zdravého potomka stále zmenšoval.³²

První syn Vilém Zachariáš přišel na svět hned za rok po svatbě. První jméno získal po nejvyšším purkrabí Vilému

---

²⁸ Srovnej poznámka č. 18 a dále závěť Adama II. z 23. dubna 1591 uložená v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II L 1, kart. č 24; Srovnej edici této závěti Král, P.(ed.), Pohřby posledních pánů z Hradce, s. 504-512.

²⁹ Petráň, J., Dějiny hmotné kultury II/1, s. 189.

³⁰ Například manželka Zachariáše z Hradce, strýce Adama II., porodila svému muži syna Menharta Lva, ale při druhém porodu sama zemřela. Bůžek, V.-Hrdlička, J., Rodinný život posledních pánů z Hradce, s. 151. Více k dějinám rodiny, porodům a vztahu matek k dětem srovnej výše v kapitole Svět urozených žen v době renesance a baroka, zejména s. 23-25.

³¹ Na přelomu 16. a 17. století vymírá řada starých českých panských rodů. Polišínský, J.-Snider, F., Změny ve složení české šlechty v 16. a 17. století, ČsČH20, 1972, s. 515-525; Honc, J., Populační vývoj šesti generací 125 českých panských rodů, s. 20-51.

³² Adama II. z Hradce zřejmě trpěl syfilitidou, jejíž stádia ho stále více paralyzovala. Stloukal, K., Konec rodu, s. 121-130; O jeho špatném zdravotním stavu vypovídají účty za výdaje na léky a lékaře uložené v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II L 1, kart. č 24.

z Rožmberka a Zachariáš bylo jméno jeho strýce.³³ Jako na prvorozeného do něj byly vkládány velké naděje, byl to „*mládeneček milej, ke všem způsobej, nevypínavej, učenlivej, pobožnej a Bohu i lidem zvláště oblíbenej*“,³⁴ přesto však nedokázal přežít dětský věk a ve čtrnácti letech zemřel. Hned rok po Vilému Zachariášovi přišla na svět dcera Bohunka, která ale zemřela v prvním roce života. Je pravděpodobné, že hned následující rok se narodil další syn neznámého jména, jehož kmotrou měla být v zastoupení samotná francouzská královna Alžběta, ten ale krátce po narození zemřel.³⁵ V roce 1578 přišla na svět Anna Kateřina, která měla jména po matce a po babičce. Dokázala sice přežít nebezpečný dětský věk, ale zemřela ve svých osmnácti letech, necelých čtrnáct dní před svým otcem 11. listopadu 1596.³⁶

Jediným mužským pokračovatelem rodu byl Jáchym Oldřich, který se narodil roku 1579 a dospělosti se také dožila nejmladší dcera Lucie Otýlie narozená roku 1582.³⁷ Jáchym Oldřich dostal první jméno po svém slavném dědu a Oldřich bylo staré rodové jméno pánů z Hradce. Jeho kmotrem v zastoupení byl falckrabě rýnský a vévoda bavorský Vilém.³⁸ Přestože on měl být tím, kdo zajistí pokračování rodu, byl už od dětství velmi nemocný a trpěl epileptickými záchvaty a s postupujícím věkem se jeho fyzický i duševní stav zhoršoval. U jeho mladší sestry se nepříznivá genetická výbava neprojevila tak výrazně, přesto i ona měla velmi chatrné zdraví.

---

³³ Jména dětí pánů z Hradce se zabýval Bůžek, V. - Hrdlička, J., *Rodinný život*, s. 152-153.

³⁴ Muk, J., *Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia*, s. 5.

³⁵ V listopadu roku 1577 psala francouzská královna Alžběta, dcera císaře Maxmiliána II. a vdova po Karlu IX. sestře Adama II. Anně, budoucí manželce Oldřicha Felixe z Loblovic, zda by ji zastoupila při křtu syna Adama II, který se měl konat 1. prosince téhož roku a zároveň posílá jako dar stříbrné nádoby. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II L3, kart. č. 25; O tomto synovi se nezmiňuje ani Josef Vávra (ten neuvádí ani Bohunku), ani Jan Muk a ani Václav Bůžek s Josefem Hrdličkou. Syna neznámého jména zmiňuje jen Karel Stloukal, ten ho však uvádí až jako čtvrté dítě.

³⁶ Muk, J., *Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia*, s. 5, Marková, M., *Móda na dvoře pánů u Hradce*, s. 334, Bůžek, V.-Hrdlička, J., *Rodinný život*, s. 333; Stloukal, K., *Konec rodu*, s. 129.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ List z října 1579, ve kterém píše Adamovi II., že pověřil pana von Laubenbergu, aby ho zastoupil na křtu Adamova syna. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II L 3, kart. č. 25.

Hned po narození se dětem najímaly kojné a chůvy, které se o novorozence staraly. Stejně jako postele pro dospělé velmože musely být i kolébky a postýlky malých šlechticů krásně zdobené a měly nebesa. Dětský pokoj Jáchyma z Hradce byl v prvním patře Nového Jáchymova stavení poblíž soukromých pokojů Kateřiny Hradecké z Montfortu.³⁹ Obdobně i v oblékání byly děti šlechticů malou kopií svých rodičů. V průběhu prvního roku života dostal Jáchym Oldřich tykytový klobouček s velkou zlatou šňůrou a zelené tykytové šaty. Od jednoho roku nosil punčošky totožné s těmi, které oblékal i jeho otec. V šesti letech už nosil zapínací kabát, plátěné kalhoty a kožené punčochy. Stejně tak i boty jeho a malé Lucie Otýlie byly zmenšenou kopií bot, které nosili dospělí šlechtici a šlechtičny.⁴⁰

Malá Lucie Otýlie byla, jak bylo zvykem, vychovávána na zámku, měla zde svou chůvu a poté, co dosáhla určitého věku, se již počítala k členkám fraucimoru své matky. Mladý Jáchym Oldřich z Hradce měl na zámku vlastního preceptora Johanese Juliana de Cuminis.⁴¹

Dochované prameny bohužel neumožňují blíže proniknout k citovému vztahu rodičů a dětí. Nedochovaly se žádné zprávy o netrpělivém očekávání nového potomka a podobně jako u Anny Hradecké z Rožmberka,⁴² přesto lze usuzovat, že jejich vzájemné vztahy byly velmi blízké. Lucie Otýlie byla velmi ovlivněná náboženským cítěním své matky a obdobně jako ona se stala bigotní katoličkou a stejně tak měla Kateřina obrovský vliv na nemocného Jáchyma Oldřicha. Tento vliv se zejména projevil, když Jáchym Oldřich převzal správu dominia po smrti Adama II. Kateřina také bývá obviňována z toho, že svou výchovou obě děti poněmčila.⁴³

Na základě pramenů není ani možné blíže poznat citový vztah mezi Adamem II. a Kateřinou Hradeckou z Montfortu. Ovšem z toho, jaký vliv měla Kateřina na Adama například v otázce náboženské, lze

---

³⁹ Novák, J., Zámek jindřichohradecký, s. 76.

⁴⁰ Marková, M., Móda na dvoře pánů z Hradce, s. 333-334.

⁴¹ Novák, J., Zámek jindřichohradecký, s. 76. Více k výchově dětí pánů z Hradce Bůžek, V. - Hrdlička, J., Rodinný život, s. 153-159.

⁴² Srovnej výše v kapitole o Anně Hradecké z Rožmberka, s. 44-48.

⁴³ Muk, J., Jak se poněmčoval Jindřichův Hradec, s. 41-42.

usuzovat, že jejich vztah byl velmi blízký a přátelský. Ve své závěti oslovuje Adam Kateřinu jako „...*manželku svou nejmilejší, urozenou paní, paní Kateřinu hrabinku z Mundfortu, z obzvláštní důvěrnosti a lásky k sobě od ní věrně poznalé...*“⁴⁴ Jejich soužití určitě velmi ovlivnilo vzájemné odloučení vyplývající z povinností Adama II. jako nejvyššího kancléře a poté nejvyššího purkrabího a především špatný zdravotní stav Adama II.

5.3.3 Kateřina Hradecká z Montfortu jako zámecká paní

Po svatbě došlo také ke změně ve správě dominia pánů z Hradce. Adam II. z Hradce se sám ujal správy a jeho matka Anna Hradecká z Rožmberka ve druhé polovině sedmdesátých let odešla do ústraní vdovského sídla hradeckých šlechticů, takže se Kateřina stala skutečnou paní na Hradci. Adam z Hradce nebyl právě zdatný hospodář a správa statků ho ani příliš nezajímala. Ustanovil proto nového vrchního regenta Štěpána Vratislava z Mitrovic, který se měl starat o praktický chod dominia.⁴⁵

S novým pánem a paní došlo i k zásadní proměně dvora. Oproti předchozímu relativně úzkému dvoru Jáchyma z Hradce a Anny Hradecké z Rožmberka došlo k obrovskému nárůstu počtu osob žijících na hradeckém zámku. Pokračovalo se také v přestavbě hradeckého zámku, která započala už za Jáchyma z Hradce a v době poručnictví Anny Hradecké z Rožmberka byla víceméně pozastavena.⁴⁶ Obrovský důraz se kladl na reprezentativnost a honosnost dvora. Tuto proměnu ještě zásadním způsobem ovlivnilo Adamovo jmenování nejvyšším kancléřem roku 1585 a poté nejvyšším purkrabím.⁴⁷

---

⁴⁴ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II L 1, kart. č. 24.

⁴⁵ Srovnej výše v kapitole o Anně Hradecké z Rožmberka, s. 59-60.

⁴⁶ Muk, J.- Vilímková, M., Ke vzniku Nového stavení jindřichohradeckého zámku, s. 173-180; Krčálková, J., Centrální stavby české renesance; Táž, Renesanční stavby Baltassara Maggiho v Čechách a na Moravě; Radová, M.-Rada, O., Mistr Leopold Estreicher, s. 358-382; Novák, J., Soupis památek historických a uměleckých, s. 66-132; Týž, Zámek jindřichohradecký, s. 73-161.

⁴⁷ Srovnej poznámka č. 15.

Velkou měrou k této proměně dvora přispěla i sama Kateřina, která byla ze štýrského prostředí zvyklá na stálý okruh urozených dam a dívek, přepychovou garderobu, nákladné látky a šperky. Tyto nové nároky a požadavky byly zřejmě jedním z důvodů konfliktu mezi novomanžely a Annou Hradeckou z Rožmberka, která raději odešla ze zámku a žila v Klášteříčku ve městě.

Nová hradecká paní si ihned začala budovat vlastní fraucimor, neboť ten stávající jí nevyhovoval ani svým složením, ani svou činností.⁴⁸ Kateřina se obklopila především německy mluvícími dívkami, které hradečtí měšťané hanlivě nazývali „Švábky“.⁴⁹ Na konci sedmdesátých let sloužilo dívkám a ženám ve fraucimoru osm děveček, Kateřina měla vlastního lokaje a na zámku byla i chůva.⁵⁰ V průběhu let se její fraucimor rozrostl až na osmnáct žen a dívek, kam byly počítány i její dvě dcery. V polovině devadesátých let se v okruhu Kateřiny již nevyskytovaly „Švábky“, ale dvě „ženy vlašské“.⁵¹

Hlavní úlohou fraucimoru bylo šít šaty pro paní. Kateřina Hradecká z Montfortu ale pravděpodobně nebyla příliš spokojená s oblečením, které šily dívky v jejím fraucimoru, neboť si nechala u panského krejčího,⁵² který do té doby šil jen pro velmože, ušít dámské honosné šaty. V roce 1579 pro ni a zřejmě pro její dceru Annu Kateřinu pracoval dokonce císařský dvorský krejčí Jakob Besserer a na počátku osmdesátých let šila u osobního krejčího císařovny Nicolase Lanereta z Burgundska.⁵³

Kateřina byla nejen velmi náročná, dokázala se ale také skvěle orientovat v dobových módních trendech a vždy je

---

⁴⁸ K úloze fraucimoru a další literaturu srovnej výše v kapitole o Anně Hradecké z Rožmberka, s. 49. Ve fraucimoru Anny Hradecké z Rožmberka bylo v roce 1566 včetně služek a děveček 12 žen a dívek; Srovnej seznam služebnictva z roku 1566, kterým se pravidelně vydávají boty, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 4, kart. č. 44.

⁴⁹ Teplý, F., Dějiny I/2, s. 335; Muk, J., Jak se poněmčoval J.Hradec, s. 41.

⁵⁰ Seznam služebnictva Adama II. z Hradce, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 4, katr. č. 44.

⁵¹ Hrdlička, J., Adam II. a jeho dvůr, s. 137-138.

⁵² Někdy před rokem 1580 působili na dvoře Adama II. čtyři krejčí. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 4, kart. č. 44.

⁵³ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 5, kart. 44.

respektovala. Svě sukně prokládala podle dobových zvyklostí oblým polštářkem, aby tak dosáhla zvonovitého tvaru sukně, který zdůraznil úzký pas a široké boky, přesně jak vyžadovala španělská móda. Vlastnila také několik velmi módních krátkých kabátků zdobených stříbrnými a zlatými knoflíky, háčky a nitěmi a měla také několik damaškových kožichů do chladnějšího počasí.⁵⁴

O náročnosti Kateřiny také svědčí velké množství drahocenných předmětů, které si nechala vyrobit a kterými se ráda obklopovala. Samozřejmostí byly krásné šperky ze zlata, perel a drahých kamenů. Pravidelně si nechávala hlavně v druhé půli osmdesátých a na počátku devadesátých let dělat u hradeckého zlatníka Thomana Voglhuebera různé drahé stříbrné a pozlacené nádoby, lžíce, mísy, poháry a talíře, na které si často nechávala vyrýt hradecký a montfortský erb.⁵⁵

S proměnou dvora a celkovým nárůstem osob žijících na zámku po roce 1574 souvisely nutně i změny v počtech různých služebníků. Kateřina si sebou ze Štýrska přivedla dva vlastní kuchtíky. Kuchyňský personál byl také posílán na zkušenou do vídeňské arciknížecí kuchyně⁵⁶ a sama Kateřina měla i v pozdějších letech své vlastní kuchtíky. Například Jan Lauzl byl dvanáct let jejím kuchařem v Praze.⁵⁷ Kateřina měla také svého kočího⁵⁸ a o její

---

⁵⁴ Marková, M., *Móda na dvoře pánů z Hradce*, s. 329-330.

⁵⁵ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 5, kart. 44; O tom, že vlastnila spoustu šperků a dalších drahocenností svědčí i závěť Adama II. z roku 1591 „... *tolikéž všechny klínoty její od zlata, stříbra a drahého kamení i stěmi se všemi koflíky a stříbry, co jí při našem veselí svatebním bylo darováno, to jí všechno vlastně náleží a zůstatí má. A k tomu stříbra mého vlastního, co na jeden stůl mís velkých i malejších talířů, svícňů, lžic, slánek náleží...*“ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II L 1, kart. č. 24.

⁵⁶ Například Martin Hulík byl na počátku osmdesátých let pomocným čeledínem v panské kuchyni na jindřichohradeckém zámku. Po třech letech služby u arciknížecího dvora již mohl na počátku devadesátých let pracovat v Pražském sídle pánů z Hradce, kde Adam II. i Kateřina tou dobou trávili většinu času. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 4, kart. č. 44.

⁵⁷ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 3, kart. č. 43 a sign. II M 4, kart. č. 44. Více se kuchyňským personálem, provozem kuchyní a stolováním pánů z Hradce zbýval Hrdlička, J., „... Kuchyni svou k správě tobě poroučím.“ Kuchyňský personál v rezidencích posledních pánů z Hradce, JHS 65, 1996, s. 148-169; Týž, *Rituál stolování na raně novověkých aristokratických dvorech*, in: *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, Opera historica 7, 1999, s. 619-653; Týž, *Potraviny, stolování a jídelniček na raně novověkých aristokratických dvorech*. Ke stavu a perspektivám výzkumu každodenní kultury, ČČH 98, 2002, s. 18-47; Týž, *Slavnostní stolování na aristokratickém*

pohodlí i pohodlí jejího manžela se starala celá řada dalších služebníků nejrůznějšího zaměření.⁵⁹

Pro šlechtičnu zvyklou na pohodlí a přepych dvora arcivévody Karla Štýrského muselo být i prostředí, ve kterém měla nadále žít, dostatečně honosné. Kateřina pro sebe měla vyhrazené pokoje v prvním patře Nového Jáchymova stavení.⁶⁰ Ještě těsně před svatbou dal Adam II. tyto pokoje vymalovat a náležitě vyzdobit.⁶¹ Přestože se původní zařízení pokojů nezachovalo, je možné na základě některých dochovaných účtů za vykonanou práci a pomocí inventáře, který Kateřina sepsala roku 1604, původní vybavení částečně zrekonstruovat. Postele velmožů byly pozlacené, zdobené zlatými knoflíky a samozřejmostí byla nebesa nebo alespoň záclony. Pro větší pohodlí byly vystlány bavlněnými matracemi na lněné osnově. Na nich byl polštář vycpaný vlnou, dva podhlavičníky, spodnice a jedna duchna. Peřiny byly přikryté zlatem nebo stříbrem vyšívanými damaškovými nebo atlasovými přehozy s hradeckým a montfortským erbem a vše bylo barevně sladěné se závěsy nebes. U postele stál noční stolek potažený černým sametem. V jedné z místností obývaných Kateřinou stál stříbrem vykládaný, kovaný psací stůl a vedle dva menší obyčejné stolky s damaškovými nebo hedvábnými vyšívanými ubrusy. Židle byly potažené červeným nebo hnědým sametem. Na ukládání oděvů sloužily dvě velké a jedna malá almara a ještě jedna truhlice na šaty. K úschově různých cenností používala Kateřina tři zlatem vykládané a kované truhlice. Na podlahách ležely drahocenné turecké koberce a na stěnách visely obrazy. Celkový přepych ještě umocňovalo stříbrné

---

dvoře v raném novověku, in: Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku, *Opera historica* 8, 2002, s. 293-314.

⁵⁸ V roce 1597 Kateřina nařizuje vyplacení služného jejímu kočímu Jakubovi. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 3, kart. č. 43.

⁵⁹ Počty služebníků je možné sledovat v rejstřících, kam se zapisovaly jména osob, kterým se rozdělovala koleda nebo daly dělat nové boty. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 4, kart. č. 44; Podrobně se dvorem Adama II. zabýval Hrdlička, J., Adam II. z Hradce a jeho dvůr, zejména s. 131-142; Seznam služebníků posledních pánů z Hradce uvádí také Teplý, F., *Dějiny* I/2, s. 426-428.

⁶⁰ Srovnej poznámka č. 46.

⁶¹ Novák, J., *Zámek jindřichohradecký*, s. 75-76.

a pozlacené nádoby a řada jiných cenností z drahých kovů.⁶² Obdobně vypadaly i pokoje Adama II. z Hradce jen s tím rozdílem, že na zdech navíc visely kuše s toulcem na šípy a ručnice.⁶³

5.3.4 Každodenní život Kateřiny Hradecké z Montfortu

Každodenní společnost dělaly Kateřině ženy a dívky jejího z fraucimoru. Místnosti fraucimoru se nacházely ve druhém patře Starého stavení.⁶⁴ Většinu času tu dívky trávily předením, vyšíváním nebo jinými ručními pracemi.⁶⁵

Vedle vyšívání také Kateřina často pobývala na zahradě, která se nacházela za branou směrem k rybníku Vajgaru. Pro větší pohodlí tu stála besídka se stolem a židlemi a v devadesátých letech tu byl postaven „lusthaus“. Nejen k odpočinku sloužila od druhé poloviny sedmdesátých let Kateřině jakási zimní zahrada nebo altán ve Spojovacím stavení, které propojovalo Starý na Nový palác.⁶⁶

Pokud Adam II. zrovna pobýval na Hradci, mohli společně hrát například šachy,⁶⁷ nebo se společně s dětmi a dvořany bavit venku před zámekem vedle Kateřininy zahrady hrami jako bylo házení kotoučů a dřevěných koulí, nebo se zde také střílelo z kuše na cíl.⁶⁸

Kateřina byla také poměrně vzdělaná a zajímala se o knihy. Hradecké účty vykazují četné výdaje za knihy a sama Kateřina si na konci sedmdesátých let nechávala některé opisovat od chorého písaře Fridricha.⁶⁹ Oblíbenou zábavou bylo také divadlo, které se hrávalo v horní nebo dolní síni Nového Adamova stavení. Velmi

---

⁶² Tamtéž, s. 77-79; Srovnej seznam zámeckého zařízení sepsaný Kateřinou Hradeckou z Montfortu z roku 1604 uložený v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, kniha č. 4; Více k zařízení a vybavení pokojů hradeckých šlechtičen srovnej inventář věcí Mandelíny z Hradce pořizený po roce 1580 uložený tamtéž, RA z Hradce, sign. II E 3, kart. č. 22.

⁶³ Tamtéž, s. 79.

⁶⁴ Tamtéž, s. 126-127.

⁶⁵ Srovnej výše s. 16.

⁶⁶ Novák, J., Zámek jindřichohradecký, s. 108 a 147.

⁶⁷ Tamtéž, s. 79.

⁶⁸ Tamtéž, s. 148.

⁶⁹ Lifka, B., Staré knihovny hradeckého zámku. In: Jindřichův Hradec. Státní zámek a památky v okolí, Praha 1959, zejména s. 32.

aktivní byli především jezuité,⁷⁰ ale již před jejich příchodem do Jindřichova Hradce hráli například v roce 1577 krejčovští tovaryši komedii o marnotratném synu, nebo bakaláři hradecké latinské školy předvedly hru o králi Šalamounovi.⁷¹

Příjemným rozptýlením každodenního života byly různé návštěvy na jindřichohradeckém zámku. Častými hosty tu byli především Vilém a Petr Vok z Rožmberka. Na zámku měli dokonce své vlastní pokoje, které nechal připravit už Jáchym z Hradce.⁷² Jindřichohradecký zámek často vítal i návštěvy jednotlivých Habsburků. V roce 1585 byl na Hradci arcivévoda Karel II. Štýrský, na počátku devadesátých let tu byl arcivévoda Maxmilián, v roce 1593 Arnošt a v roce 1595 Matyáš.⁷³ V roce 1580 navštívil Hradec i blíže neznámý příbuzný Kateřiny Hradecké z Montfortu.⁷⁴

Jednou z možností šlechtičny, jak uniknout často zažívané nudě na venkovské rezidenci, bylo cestování a návštěvy. Adam s Kateřinou často pobývali na Krumlově nebo v Třeboni u Rožmberků. Roku 1577 navštívili Štýrský Hradec a roku 1586 se Adam s Kateřinou v Roudnici nad Labem setkali s Vilémem z Rožmberka a Jaroslavem Smiřickým ze Smiřic. Častým důvodem návštěv bývaly také svatby nebo pohřby a nebo obava z morového povětrí. Roku 1583 se Adam s Kateřinou účastnili pohřbu Anny Marie Rožmberské z Bádenu, který se konal na Krumlově, roku 1591 jeli do Krumlova na pohřeb Evy z Rožmberka.⁷⁵

Především v souvislosti s povinnostmi vyplývajícími z úřadů, které Adamem II. z Hradce zastával, pobýval on i s Kateřinou stále častěji v Praze. Zde se také roku 1579 konala velkolepá svatba

---

⁷⁰ Srovnej Cesnaková-Michalcová, M., První jezuitská představení v českých zemích, in: Dějiny českého divadla I, Praha 1983, s. 134-139.

⁷¹ Novák, J., Zámek jindřichohradecký, s. 116-117

⁷² Vztahy mezi Rožmberky a pány z Hradce se velmi upevnily po sňatku Jáchyma z Hradce s nevlastní sestrou Viléma a Petra Voka z Rožmberka Annou Hradeckou z Rožmberka. Poslední Rožmberkové jako děti dokonce nějaký čas na Hradci žili. Srovnej výše v kapitole o Anně Hradecké z Rožmberka.

⁷³ Účty za potraviny a jiná vydání při různých návštěvách uložené v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 5, kart. č. 44.

⁷⁴ Pánek, J.(ed.), Březan, Životy, s. 303.

⁷⁵ Tamtéž, s. 313, 329, 362, 436.

sestry Adama II. Anny Hradecké s Oldřichem Felixem z Lobkovic.⁷⁶ Na počátku osmdesátých let nebyl Adam s Kateřinou na svém hlavním rodovém sídle v Hradci skoro rok.⁷⁷ V lednu roku 1587 Adam ani Kateřina nemohli samozřejmě chybět na slavné svatbě Viléma z Rožmberka s Polyxenou z Pernštejna, které se účastnil sám Rudolf II.⁷⁸ V Praze se Kateřina také mohla scházet se svým bratrem Jiřím z Montfortu, který byl komorníkem císaře Rudolfa II. a v Praze na Malé Straně měl vlastní dům.⁷⁹

Na Kateřinu, jako manželku nejvyššího kancléře a poté purkrabího, se od poloviny osmdesátých let velmi často obraceli různí lidé s prosbou o přímluvu u Adama II. Například roku 1590 žádal o pomoc Pavel Dupák, protože byl nespravedlivě uvězněn a roku 1595 prosila o přímluvu Markyta Smržová z Hrádku na Wadiči.⁸⁰

Další možností šlechtičny, jak trávit čas na venkovské rezidenci, byla dobročinnost a náboženský život. Adam II. z Hradce stejně jako jeho předci byl věrný, ale spíše smířlivý katolík. Roku 1581 povolil hradeckým konat správu boží a přijímat svátost od kněží i mimo Jindřichův Hradec a nekatolíci v Jindřichově Hradci si směli vystavět kostel sv. Trojice.⁸¹ Ve službách Jáchyma z Hradce i Adama II. z Hradce byli nekatolíci, a dokonce využívali i služeb novokřtěnců.⁸² Na rozdíl od nich byla Kateřina Hradecká z Montfortu ve svém náboženském smýšlení mnohem více vyhraněná

---

⁷⁶ Ledvinka, V., Šlechtická svatba v Praze, s. 105-113.

⁷⁷ Teplý, F., Dějiny I/2, s. 353.

⁷⁸ Dopis Viléma z Rožmberka Adamovi II z Hradce, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II L 2, kart. č. 25; Srovnej Pánek, J.(ed.), Březan, Životy, s. 336.

⁷⁹ 4. srpna 1590 Rudolf II. informoval Kateřinu o pořízení s domem zemřelého Jiřího hraběte z Montfortu, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 2, kart. č. 43.

⁸⁰ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 1, kart. č. 43.

⁸¹ Ledvinka, V., Rezidenční města pánů z Hradce v 16. a na počátku 17. století (Poznámky ke vztahům šlechtického a měšťanského prostředí v epoše renesance) In: Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století), Prostějov 1997, s. 126; Orth, J., Nástin historicko-kulturního obrazu, s. 52; Teplý, F., Dějiny I/2, s. 359-360, 383-385; Více ke kostelu sv. Trojice Novák, J., Soupis památek historických a uměleckých, s. 241-250.

⁸² Kovář, M., Novokřtěnci na dominiu pánů z Hradce, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 395; Ledvinka, V., Adam II. z Hradce a poslední páni z Hradce v ekonomice, kultuře a politice, s. 21.

a nesnášenlivá. Její protireformační tendence se projevily především až po smrti Adama II. z Hradce, přesto však dokázala Adama na sklonku života přimět k povolání jezuitů do Jindřichova Hradce. První jednání o příchodu jezuitů do Jindřichova Hradce proběhla se zástupcem klementinské koleje Janem Vivariem na podzim roku 1592 na pohřbu Viléma z Rožmberka. Následující rok pozvala Kateřina do Jindřichova Hradce rakouského provinciála řádu Bartoloměje Villeria, který vedl jednání s generálem jezuitů i s papežem. O rok později se už v Jindřichově Hradci usadili dva jezuité Baltazar Hostounský a Jan Victoria. Zakládací listina koleje nese datum 20. ledna 1594. Vedle patronátu nad všemi farami a školami v Hradci získali jezuité 1 500 kop grošů míšeňských ročně a řadu naturálních darů. Adam II. z Hradce se také zavázal převzít náklady spojené s výstavbou koleje a konviktu pro chudé žáky.⁸³ Přestože na založení koleje měla Kateřina nesporně zásadní vliv, doba povolání jezuitů do Jindřichova Hradce se časově kryje s povýšením Adama II. do úřadu nejvyššího purkrabí pražského, což se myslím nedá považovat pouze za náhodu. Nový úřad posílil autoritu a postavení Adama II. z Hradce, zároveň si však vyžádal některá reprezentační gesta. Povolání jezuitů a bohatá fundace nové koleji tímto gestem bezesporu bylo a navíc do té doby vlažný katolík mohl veřejně demonstrovat svůj postoj ke katolické církvi.

5.4 VDOVA KATEŘINA HRADECKÁ Z MONTFORTU (LÉTA 1596-1631)

5.4.1 Pohřeb Adama II. z Hradce

Nejvyšší purkrabí Adam II. z Hradce zemřel v Praze v noci z 23. na 24. listopadu 1596. Příčinou smrti bylo s největší pravděpodobností velmi pokročilé stádium „*uherské nemoci*“ neboli

---

⁸³ Kronika koleje Historia Collegii Novodomensis uložena v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, VS Jindřichův Hradec, sign. III Kb, kniha č. 84; Srovnej Vávra, J., O katolických paních, s. 93-94, Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia, s. 4-5, Teplý, F., Dějiny I/2, s. 385-390; Kalista, Z., Století andělů a ďáblů, s. 43, Novotný, M., Jindřichohradecká kolej, s. 371-373.

syfilis.⁸⁴ Jeho smrt lze brát jako určitý předěl mezi politikou umírněných katolíků druhé poloviny 16. století a stále více se v zemských úřadech prosazujícími radikálními katolíky, jejichž nesmiřitelný postoj vyústil až ve stavovské povstání.⁸⁵

Pohřeb připravovaný Kateřinou Hradeckou z Montfortu a Jáchymem Oldřichem z Hradce měl být za účasti nejvýznamnějších šlechticů země poslední velkou oslavou zemřelého nejvyššího purkrabího. A proto i výdaje na celou smuteční slavnost byly nemalé.⁸⁶ Po smutečním rozloučení v Praze bylo tělo Adama II. převezeno na zámek v Jindřichově Hradci, kde se měla 19. prosince konat pohřební slavnost. Spolu s Adamem byla na Jindřichův Hradec převezena i těla jeho dětí - Anny Kateřiny, která zemřela pár dnů před otcem, a ostatky syna Viléma Zachariáše. Přípravu pohřebních obřadů a organizaci celé smuteční slavnosti měli na starosti jindřichohradečtí jezuité. Místem posledního spočinutí Adama II. z Hradce byl farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, kde byl pohřben i Adamův otec Jáchym z Hradce.⁸⁷

5.4.2 Panování Jáchyma Oldřicha z Hradce

Podle závěti Adama II. z Hradce z roku 1591 se jediným dědicem všeho movitého i nemovitého majetku stal Jáchym Oldřich z Hradce.⁸⁸ Jeho situace rozhodně nebyla snadná. Ihned po pohřbu Adama II. se na něho vrhli věřitelé a požadovali splacení všech dluhů. Velmi špatnou finanční situaci mohl vyřešit jen prodej statků Košíře, Butovice, Polná s Přibyslaví, Hluboká a Protivín. Prodeje těchto statků vynesly přes 227 000 kop grošů českých a umožnily zachránit staré jádro rodového majetku.⁸⁹

---

⁸⁴ Stloukal, K., Konec rodu, s. 124.

⁸⁵ K politické situaci 2. poloviny 16. století srovnej Janáček, J. České země v předbělohorské době (1526-1620), In: Přehled dějin Československa 1/2, Praha 1982, s. 7-109; Pánek, J., Poslední Rožmberkové, s. 202-295.

⁸⁶ Účty za vydání při přípravě pohřbu Adama II. z Hradce uložené v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II L 3, kart. č. 25.

⁸⁷ Král, P., Pohřby posledních pánů z Hradce, s. 408-420; Teplý, F., Dějiny I/2, s. 410-412;

⁸⁸ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II L 1, kart. č. 24.

⁸⁹ Ledvinka, Úvěr a zadlužení, s. 132-140.

Na základě smluv mezi Jáchymem Oldřichem a Kateřinou Hradeckou z Montfortu mohla Kateřina s celým svým doprovodem a čeládkou i nadále zůstat na jindřichohradeckém zámku. Každoročně jí měla být ve dvou splátkách vyplácena suma 4 000 kop grošů míšeňských. Kdyby však Kateřina nechtěla nadále na zámku zůstat, byl Jáchym Oldřich povinen zajistit jí dům v Jindřichově Hradci, postoupit jí k doživotnímu držení některé dvory v okolí Hradce a zajistit jí pravidelné dodávky různých naturálií. Kdyby se Kateřina znovu provdala, byl jí Jáchym povinen vyplatit její věno a všechny její klenoty a nadto jí slíbil ještě 15 000 rýnských zlatých.⁹⁰

Zdravotní stav Jáchyma Oldřicha se stále zhoršoval, a proto bylo nutné najít pro něj co nejrychleji nevěstu, aby byla šance zajistit pokračovatele rodu co největší. Vhodnou nevěstou pro nemocného Jáchyma Oldřicha se nakonec stala Marie Maxmiliána z Hohenzollernu, dcera chudého a nepřilíš významného říšského hraběte Karla z Hohenzollernu a Sigmaringenu.⁹¹ Při své cestě za nevěstou roku 1579 si musel Jáchym Oldřich vypůjčit v Augsburgu u Maxe Fuggera 8 000 zlatých a z toho 3 000 zlatých přímo vyplatil tchánovi jako splátku na svatební vydání. Svatba se konala v lednu 1598 v Augsburgu za nepřítomnosti Kateřiny, která se omluvila kvůli zdravotním problémům. O měsíc později se konaly svatební oslavy i na Hluboké, kam Jáchym Oldřich s nevěstou přijeli, protože v Jindřichově Hradci hrozil mor.⁹²

Přestože si Kateřina zvolila za své vdovské sídlo Klášteříček,⁹³ nadále stála za všemi rozhodnutími Jáchyma Oldřicha. Především se stále více začala vyostřovat náboženská situace na panství. Ihned po svém nastoupení Jáchym Oldřich zrušil otcovu náboženskou výsadu

---

⁹⁰ Mateřské a synovské vyrovnání z 30. června 1597 uložené v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II N 4a, kart. č. 45.

⁹¹ O Marii Maxmiliáně z Hohenzollernu Balbín, B., *Miscelanea historica regni Bohemiae* V., tit. LXIII, s. 127-130.

⁹² SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II N 1 a II N 2, kart. č. 45; Srovnaj Vávra, J., *O katolických paních*, s. 95-96; Teplý, F., *Dějiny* I/2, s. 420; Muk, J., *Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia*, s. 5; Stloukal, K., *Konec rodu*, s. 129-130.

⁹³ Novák, J., *Soupis památek*, s. 202-204.

z roku 1581⁹⁴ a vydal vlastní instrukci a nařízení poddaným, podle které byly všemožně upřednostňováni katolíci a katolické náboženství. Všichni poddaní měli plnit duchovní povinnosti výhradně před řádným kněžstvem v Hradci, bylo ale v duchu kompaktát povoleno přijímání pod obojí. Lidé, kteří před smrtí odmítli přijmout svátost od katolického duchovního, nesměli být pohřbeni na řádných hřbitovech. Nový uchazeč o měšťanství v Hradci musel prokázat svou víru a jeho žádost musel schválit sám Jáchym Oldřich. Dále nařídil účast na procesích, dodržování svátků, postů a podobně, což vedlo k výraznému zhoršení vztahu poddanského sídelního města ke své vrchnosti. Vzájemný vztah nezlepšila ani světská část Jáchymovy instrukce, ve které Hradečtí viděli možné ohrožení svých dosavadních městských výsad.⁹⁵

Sama Kateřina se velmi aktivně podílela na zabydlování jezuitů v Hradci a bedlivě dohlížela na pokračující práce výstavby jezuitské koleje a zřízení semináře. V roce 1597, kdy v Jindřichově Hradci hrozilo morové nebezpečí, nebyla ještě jezuitská kolej dostavěná, a proto Kateřina nařídila uvolnit ve prospěch členů jezuitské koleje faru a faráři a kaplani se museli na čas odstěhovat do Klášterčičku. Ze strachu před morem ale někteří jezuité spolu s Kateřinou a její dcerou Lucií Otýlíí raději odjeli na Hlubokou.⁹⁶

V roce 1598 byla zrušena dosavadní česká a německá škola a místo toho měli žáci chodit do nově zřízené jezuitské školy, což ovšem mělo za následek chaos ve školství na Hradecku, protože vznikla řada jiných škol různé kvality pro ty, co se nechtěli podřídit monopolu jezuitského školství. Přesto si však jindřichohradecké gymnázium získávalo v průběhu let stále větší přízeň. Vedle toho byli z města také vypovězeni všichni nekatoličtí preceptoři a kantoři.⁹⁷

---

⁹⁴ Srovnej s. 76.

⁹⁵ Instrukci vydal Teplý, F., Dějiny I/2, s. I-XVII; Srovnej Ledvinka, V., Rezidenční města pánů z Hradce, s. 128-129; Orth, J., Nástin historicko-kulturního obrazu, s. 52-54.

⁹⁶ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, VS Jindřichův Hradec, sign. III Kb-2, kart. č. 98; Historia Collegii Novodomensis uložena tamtéž, VS Jindřichův Hradec, sign. III Kb, kniha č. 84; Srovnej Vávra, J., O katolických paních, s. 96; Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia, s. 5-6; Teplý, F., Dějiny I/2, s. 415, II/2, s. 67.

⁹⁷ Muk, J., Jak se poněmčoval Jindřichův Hradec, s. 47; Teplý, J., Dějiny II/2, s. 67; O jindřichohradeckém gymnáziu Novotný, M., Jindřichohradecká kolej, s. 379-384.

Ve stejném roce Kateřina také zrušila dosavadní špitál u sv. Kateřiny a jeho důchody použila ve prospěch nadace pro nově vznikající studentský seminář. Když pak seminaristů přibylo, zařídila jim Kateřina ubytování v klášteře u františkánů, odkud nechala vybudovat uzavřenou chodbu přes cestu přímo do kostela sv. Kateřiny.⁹⁸ V roce 1599 rozmnožila spolu s Jáchymem Oldřichem původní jezuitskou nadaci o další naturálie a ve stejném roce odkoupila ve prospěch jezuitů dvůr na nežáreckém předměstí s loukami, lesy, rybníkem a podílem na rybolovu v Nežárce.⁹⁹

Josef Janáček viděl jako jednu z možných příčin sílící rekatolizace na jindřichohradeckém panství přátelství Kateřiny Hradecké z Montfortu s více než o deset let mladší Polyxenou, vdovou po Vilému z Rožmberka. Ve svých úvahách naznačil možnost, že přátelství nemuselo být ze strany Polyxeny tak úplně nezištné a že za ním stáli jezuité usilující o založení koleje v Jindřichově Hradci. Stejně tak prý mohla Polyxena stát v pozadí nastupující rekatolizační politiky po smrti Adama II. z Hradce a za vydáním náboženské instrukce Jáchyma Oldřicha.¹⁰⁰ Vliv velmi schopné Polyxeny na události v zemi jistě nelze opominout, domnívám se ale, že hledat přímou souvislost mezi založením jezuitské koleje v Hradci, rekatolizační tendencí v politice Jáchyma Oldřicha a přátelstvím Kateřiny s Polyxenou je příliš násilné a vykonstruované. Naopak se zdá být naprosto přirozené, že obě dámy byly ve vzájemném kontaktu. Páni z Hradce a Rožmberkové byli nejen vzdálení příbuzní, ale také přátelé, kteří se často navštěvovali na svých rezidencích.¹⁰¹ A navíc Kateřina, ovlivněná životem u štýrského dvora, která se v převážně českém a nábožensky umírněném prostředí jindřichohradeckého panství necítila příliš dobře, mohla snadno najít přítelkyni a oporu u obdobně nábožensky smýšlející Polyxeny, která navíc vynikala skvělým politickým a kulturním rozhledem.

---

⁹⁸ Teplý, F., Dějiny, I/2, s. 422, II/2, s. 159; Novotný, J., Jindřichohradecká kolej, s. 373.

⁹⁹ Tamtéž; Vávra, J., O katolických paních, s. 96.

¹⁰⁰ Janáček, J., Ženy české renesance, s. 86-87.

¹⁰¹ Srovnej např. s. 75.

Vedle podobného náboženského smýšlení a přátelství měly Kateřina a Polyxena v roce 1597 společnou ještě jednu věc, a tou byl spor s Dětřichem Švendou ze Švendy, císařským radou a velitelem jízdy, který vlastnil statek Hlemýždí u Jablonného v Podještědí.¹⁰² Přesný důvod sporu není znám, ale Kateřina s Polyxenu žalovaly Dětřicha Švendu kvůli na cti ublížení.¹⁰³ Na obranu své matky Kateřiny Hradecké vystoupil i Jáchym Oldřich a v dopise císaři žádal „...věc náležitého spěšného a spravedlivého opatření, poněvadž on Dytřich Švenda člověk podlej a na cti zmařilej jest potřebuje.“¹⁰⁴ Dětřich byl nakonec v Praze skutečně vězněn¹⁰⁵ a „odsouzen cti, hrdla, že paní Polyxenu Rožmberskou, rozenou z Pernštejna a paní hrabínku, manželku pana z Hradce, obě vdovy, na cti nařekl a při tom sobě falešnými listy z těžkosti své chtěl pomáhati. A ty paní jsou na poctivostech opatřeny.“¹⁰⁶ Není jisté, zda byl skutečně popraven, nebo zemřel přirozenou smrtí, dříve než byl rozsudek vykonán, ale již následujícího roku v dubnu bylo jeho mrtvé tělo pohřbeno.¹⁰⁷ Vzhledem k časové shodě se Josef Janáček domnívá, že spor by mohl mít nějakou souvislost s protireformační politikou na jindřichohradeckém panství, za kterou stály právě Kateřina a Polyxena.¹⁰⁸

O velmi blízkém vztahu k Rožmberkům svědčí i to, že i přes zcela opačný náboženský postoj Petra Voka z Rožmberka to byla právě Kateřina Hradecká z Montfortu, jež stála v létě roku 1601 u postele umírající Kateřiny Rožmberské z Ludanic, manželky Petra Voka.¹⁰⁹

Veselejší události čekaly Kateřinu na počátku ledna roku 1602, kdy se na Hradeckém zámku konalo svatební veselí její dcery

---

¹⁰² Sedláček, A., Hradý X, s. 293.

¹⁰³ K pojmu šlechtické cti Mařa, P., Svět české aristokracie, s. 22-29.

¹⁰⁴ Dopis Jáchyma Oldřicha z Hradce císaři uložený v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 1, kart. č. 23.

¹⁰⁵ List Kateřiny Hradecké z Montfortu a další korespondence vedená kvůli sporu, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 1, kart. č. 43.

¹⁰⁶ Mikulec, J. (ed.), Mikuláš Dačický z Heslova, Paměti (S úvodem Josefa Janáčka), Praha 1996, s.151.

¹⁰⁷ Sedláček, Hradý X, s. 293.

¹⁰⁸ Janáček, J., Ženy české renesance, s. 87-88.

¹⁰⁹ Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 555-556.

Lucie Otýlie a Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka, na jejichž sňatku měla Kateřina velký podíl.¹¹⁰

Celý sňatek byl velmi promyšlený, protože se zdálo být čím dál pravděpodobnější, že Lucie Otýlie se stane dědičkou rozsáhlého rodového majetku pánů z Hradce. Jáchym Oldřich sice na čas vzbudil naděje na zachování rodu, ale obě děti, které se narodily v manželství s Marií Maxmiliánou, zemřely při porodu nebo krátce po něm.¹¹¹ Původ a rodová tradice mohly Jáchymovi Oldřichovi otevřít cestu k politické kariéře. V necelých dvaceti letech získal první politické zkušenosti jako hejtman bechyňského kraje a od roku 1602 zastával úřad karlštejnského purkrabí, ale jeho fyzická a postupně i psychická nedostatečnost se projevovала stále zřetelněji. Poslední rok a půl života byl pod neustálým dohledem lékařů upoután na lůžko a trpěl častými záchvaty a depresemi, při nichž prý nechával hledat na hradeckém zámku poklad anebo pátil různé staré rodové listiny a dokumenty.¹¹² Poslední mužský potomek pánů z Hradce zemřel 24. ledna roku 1604 na zámku v Jindřichově Hradci. Mrtvé tělo Jáchyma Oldřicha bylo nejprve čtyři měsíce vystaveno v kostele sv. Jana Křtitele, což dávalo dostatek času na přípravu pohřbu, na které se podílel i Petr Vok z Rožmberka.¹¹³ Smuteční slavnosti měli na starost jindřichohradečtí jezuité. Pohřbu se účastnilo přes dvě stě hostů z celé země a přes devadesát jich přijelo z Rakouska a německých zemí. Po smutečním průvodu, který vedl od špitálního kostela sv. Jana Křtitele ulicemi města k farnímu kostelu Nanebevzetí Panny Marie, kde byla rodinná hrobka pánů z Hradce,

---

¹¹⁰Více srovnej dále v kapitola o Lucii Otýlii Slavatové z Hradce, s. 88-92.

¹¹¹Bůžek, V. - Hrdlička, J. a kol., Dvory velmožů, s. 10, 72.

¹¹²Tamtéž, s. 10; Teplý, Dějiny I/2, s. 424-425; O tom, že Jáchym Oldřich nechával ničit staré rodové smlouvy píše i Kateřina Hradecká z Montfortu v dopise Lucii Otýlii Slavatové z 27. srpna 1607 uloženého v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 5a, kart. č. 22.

¹¹³Kateřina Hradecká z Montfortu žádala Petra Voka o zapůjčení stříbrného nádobí a dodání zvěřiny na smuteční hostinu. Ten ale její prosbě nevyhověl. List Petra Voka Kateřině z 28.května 1604, který vydal Kubeš, J. (ed.), Rodinné vztahy pánů z Hradce, s. 315-316.

bylo tělo Jáchyma Oldřicha z Hradce 31. května roku 1604 slavnostně pochováno.¹¹⁴

5.4.3 Panování Lucie Otýlie Slavatové z Hradce

Hospodářské a sociální postavení Kateřiny se smrtí Jáchyma Oldřicha příliš nezměnilo. Její postavení bylo dáno závětí Adama II. z Hradce z roku 1591¹¹⁵ a vyrovnáním s Jáchymem Oldřichem z roku 1597¹¹⁶ a nově také smlouvou s Lucií Otýlí z roku 1604. Lucie Otýlie zde potvrdila a slíbila nadále vyplácet všechny sumy vyplývající ze závěti a smlouvy s Jáchymem Oldřichem. Celkem Kateřině přislíbila vyplatit sumu více než 80 000 kop grošů míšeňských, na které měla Kateřina nárok s ohledem na smlouvu s Jáchymem Oldřichem z roku 1599 a Jáchymovo rozhodnutí z ledna 1604. Vedle toho ještě Kateřina získala od Lucie Otýlie k doživotnímu užívání dvůr tzv. Staré paní na nežáreckém předměstí Jindřichova Hradce a dvůr Drahejška a vše, co k nim náleželo. Mimo to měla Kateřina ještě nárok na obilí, zvěřinu a dříví pro vlastní potřebu a pro potřebu dvorů a k tomu 20 poddaných.¹¹⁷

Kateřina Hradecká z Montfortu se dožila úctyhodných 76 let a svého syna přežila o celých 27 let. Tyto zbývající roky života prožila Kateřina v blízkosti své dcery Lucie Otýlie Slavatové z Hradce a jejího manžela Viléma Slavaty. Protože byly životy a každodenní činnosti obou šlechtičen velmi provázané, považují za účelné, věnovat se osudům těchto žen společně v následující kapitole.¹¹⁸

---

¹¹⁴ Více k pohřbu Jáchyma Oldřicha z Hradce Král, P., Pohřby posledních pánů z Hradce, s. 421-433; Teplý, J., Dějiny I/2, s. 425-426.

¹¹⁵ Srovnej poznámka č. 44.

¹¹⁶ Srovnej poznámka č. 90.

¹¹⁷ Smlouva mezi Lucií Otýlí Slavatovou z Hradce a Kateřinou Hradeckou z Montfortu z 7. října 1604 uložena v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II M 2, kart. č. 43; srovnej tutěž smlouvu uloženu v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 2a, kart.č. 22.

¹¹⁸ Více k osudům Kateřiny Hradecké z Montfortu srovnej dále v kapitole o Lucii Otýli Slavatové, zejména s. 98-99, 103, 106-107, 109-111.

6. LUCIE OTÝLIE SLAVATOVÁ Z HRADCE

6.1 LUCIE OTÝLIE V HISTORICKÉ LITERATUŘE

Stejně jako její matka Kateřina Hradecká z Montfortu nebyla ani Lucie Otýlie příliš v centru zájmu českých historiků. V literatuře věnující se rodu pánů z Hradce bývá zmiňována poměrně často, ale informace o ní se většinou omezují na konstatování, že byla sestrou posledního mužského příslušníka tohoto rodu Jáchyma Oldřicha a po jeho smrti jedinou dědičkou majetku pánů z Hradce, která svým sňatkem s Vilémem Slavatou přenesla odkaz po meči vymřelých pánů z Hradce na rod Slavatů.¹ Větší pozornosti se jí dostalo od stejných autorů, kteří se zajímali o její matku Kateřinu Hradeckou z Montfortu. Podle Josefa Vávry byla Lucie Otýlie zásadním způsobem ovlivněna svou matkou a její výchovou. Stejně jako Kateřina byla i ona silně nábožensky založená a spolu se věnovaly charitativní činnosti a podpoře jezuitů a hradeckých katolíků.² Obdobný názor měli na Lucii Otýlii i František Teplý³ a Jan Muk.⁴ Oba zdůrazňovali negativní vliv Kateřiny na výchovu jak Jáchyma Oldřicha, tak i Lucie Otýlie, kteří v důsledku výchovy své matky neuměli pořádně česky a v náboženských věcech byli stejně nesmiřitelní jako jejich matka. Štěstím pro české poddané měl být sňatek Lucie Otýlie s „vlastencem a dobrým Čechem“ Vilémem Slavatou, který dokázal postupně oslabit germanizační vliv tchyně Kateřiny z Montfortu a jehož zásluhou byly jejich děti vychovávány česky.⁵ Některé informace o vlivu Lucie Otýlie na dění v Jindřichově

---

¹ Stloukal, K., Konec rodu, s. 129-130; Kavka, F., Zlatý věk Růží, zejména s. 122-124; Krátký biografický portrét uvádí Bůžek, V. – Hrdlička, J. a kol., Dvory velmožů, s. 10-11; Král, P., Pohřby posledních pánů z Hradce, zejména s. 421-433.

² Vávra, J., O Katolických paních, s. 98-103.

³ Teplý, F., Dějiny I/3, s. 7-246.

⁴ Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia, s. 6-11; Týž, Jak se poněmčoval Jindřichův Hradec, s. 42-73.

⁵ Srovnej Muk, J., Po stopách národního vědomí české šlechty pobělohorské, Praha 1931, zejména s. 34.

Hradci podává také Jan Orth⁶ a o nadační činnosti Lucie Otýlie informuje také Miroslav Novotný ve své práci o jindřichohradecké jezuitské koleji.⁷

Důvod, proč jí autoři píšící o pánech z Hradce nevěnovali více pozornosti, je ten, že smrtí Jáchyma Oldřicha z Hradce se uzavírají dějiny tohoto rodu a Lucie Otýlie se sňatkem s Vilémem Slavatou řadí již k nové vrchnosti panující na rozsáhlých statcích českého jihu a českomoravské vysočiny.⁸ Problém ovšem je, že v české historiografii dosud chybí soustavnější badatelský zájem o jindřichohradecké Slavaty,⁹ a tak se Lucii Otýlii nedostalo patřičné pozornosti ani zde. Lucie Otýlie tak bývá zmiňována především v pracích věnujících se Vilémovi Slavatovi jako jeho manželka, prostřednictvím které získal rozsáhlý majetek a spojení s pány z Hradce využil k posílení své politické kariéry.¹⁰ Vztah a chování města Jindřichova Hradce ke své vrchnosti v průběhu stavovského povstání popsal František Teplý¹¹ a místem posledního odpočinku Lucie Otýlie se zabýval Vladimír Reisner.¹²

Na závěr stručného přehledu literatury věnující se Lucii Otýlii je nutné zmínit velmi zajímavou studii Petra Mati, která se zabývá

---

⁶ Orth, J., Nástin historicko-kulturního obrazu.

⁷ Novotný, M., Jindřichohradecká kolej, s. 371-385.

⁸ Také osobní pozůstalost Lucie Otýlie Slavatové z Hradce je uložena ve fondu RA Slavatů, který se nachází v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec.

⁹ Vyjma Dějin města Jindřichova Hradce I/3, kde se ale František Teplý primárně zajímá o osudy města a ne vrchnosti; V posledních letech projevil zájem o Slavaty v některých svých studiích Maťa, P., Zrození tradice (Slavatovské vyústění rožmberského a hradeckého odkazu), in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 513-552; Týž, Leopold I. a poslední Slavata. K osobní korespondenci panovníků raného novověku, in: Facta probanda homines. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof.dr. Zdeňky Hladíkové, Praha 1998, s. 245-257; Získané informace také využil ve své rozsáhlé práci o české aristokracii Týž, Svět české aristokracie; O osudy Adama Pavla Slavaty se zajímal Hrdlička, J., Synové „velkých otců“. Vídeňský dvůr očima Adama Pavla Slavaty, in: Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740), Opera historica 10, 2003, s. 249-273; Zájemem Slavatů o výtvarné umění se zabýval Novák, J., Slavatové a umění výtvarné, PA 29, 1917, s. 17-36.

¹⁰ Jireček, J., Leben des Obersten Hofkanzlers von Böhmen Wilhelm Grafen Slavata, Praha 1876; Dobiáš, J., Vilém Slavata, Časopis historický 1, 1881, s. 267-309; 2, 1882, s. 34-56; Rodokmen Slavatů sestavil pod heslem Slavata z Chlumu a Košumberka Sedláček, A., Ottův slovník naučný 23, Praha 1905, s. 339-343.

¹¹ Teplý, F., Účastenství Hradeckých na českém stavovském povstání a jak je Vilém Slavata potrestal (1618-1622), SHK 19, 1918, s. 1-17, 140-156, SHK 20, 1919, s. 56-77, 130-146, SHK 21, 1920, s. 31-44, 72-95.

¹² Reisner, V., Hrob hraběnky Lucie Otýlie Slavatové v bavorském Alt-Oettingu, in: Výběr prací členů historického klubu při jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 20, 1983, s. 49-50.

odkazem pánů z Hradce a Rožmberků a cílenou snahou Viléma Slavaty navázat na tradice a mytologii obou rodů, a tak se prezentovat se jako přirozený pokračovatel obou těchto významných rodů.¹³

6.2 DĚDIČKOU PÁNŮ Z HRADCE

Lucie Otýlie se narodila roku 1582 jako nejmladší dcera Adama II. z Hradce a Kateřiny Hradecké z Montfortu. Jako všechny mladé aristokratky v raném novověku měla na zámku vlastní chůvu a byla vychovávána a vzdělávána v blízkosti své matky spolu s dalšími dívkami fraucimoru. Vedle základních dovedností jako bylo čtení a psaní se zde také učila společenskému chování a různým domácím pracím, mezi kterými se zvláště vysoko cenilo vyšívání. Od své matky získala základní představy o uspořádání a fungování světa s obzvláštním důrazem na přísně katolickou morálku. Již v této rané fázi výchovy se vytvořilo silné pouto mezi matkou a dcerou, které je provázelo celý jejich život. Užší vztah k otci si zřejmě neměla příležitost vytvořit. Adam II. z Hradce zemřel, když bylo Lucii Otýlii teprve čtrnáct let, a na jindřichohradeckém zámku vzhledem k povinnostem v úřadech příliš často nepobýval a vedle toho se jeho zdravotní stav v posledních letech života vážně zhoršoval. Výchova dívek byla navíc chápána především jako úkol matek a otec se zajímal o vzdělání a výchovu svého syna a dědice. Když se Lucie Otýlie narodila, měla dva starší bratry. Viléma Zachariáše, který ale zemřel, když bylo Lucii Otýlii sedm let, a o tři roky staršího Jáchyma Oldřicha, na kterého, jakožto dědice, se po smrti staršího bratra upínala veškerá pozornost.¹⁴

Pokud by se události vyvíjely více příznivě ve prospěch posledních pánů z Hradce, Lucie Otýlie by zřejmě po dosažení plnoletosti uzavřela prestižní sňatek buď s představitelem české

---

¹³ Maťa, P., Zrození tradice, s. 513-552.

¹⁴ Srovnej výše v kapitole o Kateřině Hradecké z Montfortu s. 67-70.

šlechty, nebo asi pravděpodobněji s nápadníkem z okruhu panovnického dvora, žila by na panství svého manžela a její další osudy by se odvíjely víceméně nezávisle na osudech pánů z Hradce.

V dějinách však žádné pokud neplatí. Se stále se zhoršujícím zdravotním stavem Jáchyma Oldřicha, a tím pádem zmenšující se nadějí na zplození potomka, rostla důležitost Lucie Otýlie jakožto potencionální dědičky rozsáhlého jmění pánů z Hradce.¹⁵ Majetek, který měla Lucie Otýlie v případě bratrovy smrti zdědit, řadil Jáchyma Oldřicha i přes velké hospodářské problémy a zadlužení v roce 1603 na místo čtvrtého nejbohatšího šlechtice v zemi hned za Jana Rudolfa Trčku z Lípy, Zikmunda Smiřického ze Smiřic a Petra Voka z Rožmberka,¹⁶ a činil tak z Lucie Otýlie asi nejbohatší potencionální nevěstu v Čechách. O její ruku se ucházel Jiří Fugger, jeden z příslušníků bohaté bankéřské rodiny augšpurských Fuggerů, kteří byli přes matku Kateřiny Hradecké z Montfortu ve vzdáleném příbuzenském poměru k pánům z Hradce.¹⁷ Z domácí šlechty o Lucii Otýlii projevil zájem Jan ze Vamberka, a dokonce i Petr Vok z Rožmberka, jehož manželka Kateřina z Ludanic zemřela v létě roku 1601.¹⁸ Manželem Lucie Otýlie se ale nakonec stal Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka. Přestože rozhodně nepatřil k bohatým ženichům, jejichž majetek mohl ozdravit zadlužené hradecké statky, jeho nespornou výhodou byl blízký a přátelský vztah k pánům z Hradce.

Vilém Slavata pocházel se starého panského rodu pánů z Chlumu a Košumberka, který měl ve znaku čtyři modré a tři zlaté pruhy na štítě a jehož kořeny sahaly až do poloviny 14. století. Jeden ze Slavatových předků se proslavil tím, že hájil na kostnickém sněmu samotného Jana Husa. Z častého křestního jména Slavata se v době asi největší slávy tohoto rodu za Diviše Slavaty stalo jméno rodové, a tak se páni z Chlumu a Košumberka začali psát Slavatové

---

¹⁵ Srovnej výše v kapitole o Kateřině Hradecké z Montfortu s. 83.

¹⁶ Míka, A., Majetkové rozvrstvení české šlechty, s. 63.

¹⁷ List bratra Kateřiny Hradecké z Montfortu Jana hraběte z Montfortu z 1. listopadu 1598, ve kterém doporučuje svojí sestře jako možného ženicha pro Lucii Otýlii Jiřího Fuggera. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA z Hradce, sign. II M 1, kart. č. 43.

¹⁸ Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia, s. 6-7, Teplý, J., Dějiny I/2, s. 424.

z Chlumu a Košumberka. Diviš Slavata se roku 1543 oženil s Alžbětou z Hradce, dcerou Adama I. z Hradce,¹⁹ ale roku 1547 byl po bitvě u Mühlberka potrestán konfiskací části majetku a kvůli dluhům byl nucen k odprodeji dalších statků. Chudnutí rodu pokračovalo i za Divišových synů, z nichž nejstarší byl Adam Slavata, otec Viléma Slavaty.²⁰

Rod Slavatů z Chlumu a Košumberka se hlásil k Jednotě bratrské, a proto byl také Vilém Slavata, který se narodil 1. prosince roku 1572 jako nejmladší syn v manželství Adama Slavaty s luteránkou Dorotou z Kurcpachu, vychováván v bratrském duchu. V dětství se o něj starala především jeho babička Alžběta z Hradce, později byl jeho učitelem také významný bratrský dějepisec Jan Jaffet, který zajistil Vilémovi skvělý základ pro další vzdělání a probudil v něm zájem o dějiny. I přes rozdílné náboženské postoje Slavatů a pánů z Hradce pobýval Vilém stejně jako jeho otec často v Jindřichově Hradci a v letech 1590-1592 studoval spolu se svým bratrancem Jáchymem Oldřichem z Hradce v Praze, kde bydleli v pražském domě pánů z Hradce.²¹ Na podzim roku 1592 se Vilém Slavata vydal na svou první kavalírskou a studijní cestu, která trvala čtyři roky a směřovala do Itálie. Materiálně ho na cestách podporoval jeho strýc Adam II. z Hradce a Petr Vok z Rožmberka. O průběhu Vilémových cest Itálií nás informují dopisy, které posílal svému otci

---

¹⁹ O přátelském vztahu mezi oběma rodinami svědčí vzájemná korespondence a také to, že mladý Adam Slavata byl nějaký čas vychováván na jindřichohradeckém zámku, jak je patrné z dopisu Alžběty Slavatové z Hradce svému bratru Jáchymovi z Hradce z roku 1561 „...*Můj nejmilejší pane bratře, vedle zůstání pána mého s Vámi Adama, syna svého Vám teď posíláme a Vás za to jako svého nejmilejšího pana bratra prosím, že ho v svou ochranu a opatrování vezmete a jakožto mladého člověka, jestliže by se Vám od něho co nelíbilo, vedle mladosti jeho že mu oznámíte, neb má od nás veliké poručení, by se osobou vaší tak spravoval, jako s námi rodiči svými...*“ (Sedláček, A., Hrady I., s. 104-107).

²⁰ Sedláček, A., Hrady I, s. 96-99; Ottův slovník naučný 23, s. 339-341; Zatímco Sedláček uvádí, že Slavatové z Chlumu a Košumberka patřili od počátku k panskému stavu, Dobiáš píše, že to byl původně rytířský rod povýšený mezi pány až v 15. století. Dobiáš, J., Vilém Slavata, s. 267-273; Jeníček, V.V., Jindřich Slavata na hradě Košumberce 1549-1599. Přehled dějin hradu i rodu, Praha 1939, zejména s. 8-12.

²¹ Sám Slavata v dospělém věku vzpomínal na svou bratrskou výchovu „...*Já v mladosti své na Košumberce a na Čestíně Kosteře byl jsem uveden a vyučen mezi těmi v jednotě bratrské...*“ (Teplý, F. (ed.), Vilém Slavata vybízí svého bratrance Krištofa Slavatu k návratu do církve katolické a do Čech, SHK 18, 1917, s. 68; Jireček, J., Leben des Obersten Hofkanzlers, s. 3-4; Dobiáš, J., Vilém Slavata, s. 273-276; Ottův slovník naučný 23, s. 341.

a hlavně svému dobrodinci Adamovi II. z Hradce. Za čtyři roky projel celou Itálii, žil v Padově, Florencii, Římě, Neapoli, navštívil také Maltu a studoval práva v Sieně, kde ho dokonce chtěli udělat rektorem, což kvůli nedostatku peněz odmítl. Po čtyřech letech studií a cestování se vrátil přes Tyrolsko a Bavorsko domů.²² I po návratu ze svých cest a po smrti svého strýce žil Vilém Slavata u svých štědrých příbuzných²³ a v jejich režii také v létě 1597 konvertoval. Zvláště významně na něj působila Kateřina Hradecká z Montfortu a hradecký jezuita Jan Rotarius.²⁴ Zda bylo důvodem konverze skutečné náboženské přesvědčení, nebo spíše účelovost a majetkové pohnutky, těžko říct, nicméně Vilém Slavata vždy zdůrazňoval, že k jeho rozhodnutí ho vedly vždy jen ty nejlepší pohnutky a že na svých cestách došel k přesvědčení, že jen katolická víra je ta pravá.²⁵ Toto rozhodnutí bylo každopádně důležitým krokem vedoucím k jeho následnému politickému a společenskému vzestupu. Následující dva roky, nejspíš aby unikl výčitkám otce a nekatolických přátel, strávil Vilém Slavata opět za peníze Petra Voka z Rožmberka a Jáchyma Oldřicha z Hradce na cestách. Kavalírskou cestu začal na jaře roku 1598 v Sasku, odkud jel do severního Nizozemí, do Anglie, Francie a cestu završil svou druhou návštěvou Říma, kde probíhaly velkolepé oslavy jubilejního roku 1600.²⁶

---

²² Dopisy Viléma Slavaty otci Adamovi Slavatovi a Adamovi II. z Hradce poslané se Sienu 4. června 1593. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 2a, kart. č. 11; Srovnej Jireček, J., *Leben des Obersten Hofkanzlers*, s. 4.

²³ „...*Obcujíc já teď od několika let, jak byvší po ty čtyři léta ve Vlaších, jak prve půl druhého léta, jsouc v tovaryšství pana ujce mého nejmilejšího, Joachyma z Hradce, a na větším díle v Praze...*“ list z 2. srpna 1597 otci Adamovi Slavatovi, kde se mu snaží vysvětlit, proč konvertoval. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 2a, kart. č. 11; srovnej Teplý, F. (ed.), *Proč se stal Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka z českého bratra katolíkem*, SHK 13, 1912, s. 206.

²⁴ Vávra, J., *O katolických paních*, s. 95; Muk, J., *Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia*, s. 7; Jireček, J., *Leben des Obersten Hofkanzlers*, s. 4-5.

²⁵ Korespondence Viléma Slavaty s otcem Adamem Slavatou z léta roku 1597 uložená v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 2a, kart. č. 11; Srovnej, Teplý, F., *Proč se stal Vilém Slavata*, SHK 13, 1912, s. 205-221; SHK 14, 1913, s. 25-41, 171-181.

²⁶ Rekonstrukci druhé Slavatovy cesty provedl Maťa, P., *Oslavy jubilejního léta 1600 v Římě a česká šlechta*, JHS 66-67, 1997-1998, s. 111-117. Slavatovu návštěvu Anglie a audienci u královny Alžběty zaznamenal i Václav Březan Pánek, J. (ed.), *Březan, Životy*, s. 538; Srovnej Dobiáš, J. *Vilém Slavata*, s. 281-283.

Kdy přesně se začal oficiálně ucházet o ruku Lucie Otýlie není známé, jisté ale je, že v tuto dobu o tom už vážně přemýšlel. Při audienci u papeže Klimenta VIII. na počátku roku 1600 si od něj vyžádal dispens ke sňatku se sestřenicí Lucíí Otýlíí.²⁷ Podle církevního práva byl totiž sňatek mezi příbuznými zakázán, a aby k němu mohlo dojít, bylo nutné vyžádat si souhlas papeže. V českém zemském právu byla ale povinnost vyžádat si dispens pro sňatek pokrevních příbuzných uzákoněna pod hrozbou konfiskace majetku až na sněmu roku 1602, a proto je možné tento Slavatův čin vykládat také jako gesto, které mělo za cíl ukázat, že Vilém Slavata je a bude dobrým a poslušným katolíkem.²⁸

Obdobně i hradečtí příbuzní už v tuto dobu asi zahrnuli Viléma Slavatu do svých plánů, když byli ochotni v době neustálých útoků věřitelů²⁹ financovat jeho nákladné cesty. A navíc Slavatův nedávný přestup ke katolictví vše výrazně usnadňoval.

Krátce po návratu do Čech se Vilém Slavata stal císařským radou, komorníkem, dvorským maršálkem a také přisedícím zemského soudu.³⁰ Císař Rudolf se dokonce za schopného a velmi nadějného Viléma Slavatu v roce 1601 přimlouval u nejvyšších zemských úředníků, kteří se měli zasadit o uskutečnění sňatku třicetiletého Viléma Slavaty s o deset let mladší Lucíí Otýlíí.³¹

K tomu nakonec došlo o rok později 14. ledna roku 1602. Se sňatkem musel podle smlouvy mezi Lucíí Otýlíí a Jáchymem Oldřichem souhlasit nejen Jáchym Oldřich z Hradce a Kateřina

---

²⁷ Originál je uložen v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradce, RA Slavatů, listina č. 24 (473); Srovnej sign. III A 1, kart. č. 11; Nesrovnalosti mezi datem uvedeném na dispensu a datem konání audience vysvětluje Maťa, P., *Oslavy jubilejního léta*, s. 115.

²⁸ Maťa, P., *Svět české aristokracie*, s. 638-640.

²⁹ O finančních problémech po smrti Adama II. z Hradce, které se nakonec musely řešit odprodejem některých statků srovnej výše v kapitole o Kateřině Hradecké z Montfortu, s. 78.

³⁰ Jireček, J., *Leben des Obersten Hofkanzlers*, s. 5-6; Dobiáš, J., *Vilém Slavata*, s. 284; Hausenblasová, J., *Der Hof der Kaiser*, 394, 396.

³¹ Koncept listu z 21. ledna 1601 uloženo v NA Praha, SM, sign. SS 87/4; Přímluvy panovníků a zásahy do sňatkové politiky nebyly ničím neobvyklým. Habsburkové tak úspěšně posilovali pozice katolické strany, vliv dvora a sňatky příslušníků z různých regionů byly skvělým prostředkem k vytváření pevné dynastické monarchie. Více srovnej Maťa, P., *Svět české aristokracie*, s. 627-640. Jeden příklad císařské intervence do sňatkové politiky uveřejnil i Dvorský, F. (ed.), *Staré písemné památky*, s. 106.

Hradecká z Montfortu, ale také Petr Vok z Rožmberka.³² Věno Lucie Otýlie bylo ustanoveno ve výši 10 000 kop grošů míšeňských³³ a vzhledem k nedobře se vyvíjejícímu se zdravotnímu stavu Jáchyma Oldřicha se vidina dědictví celého majetku pánů z Hradce stávala stále reálnější.³⁴ Svatební oslavy na jindřichohradeckém zámku byly velkolepé, neboť jak se Jáchym Oldřich zavázal, „... *svadební veselí učiniti vejpravu slušnou, jakž na osobu její šlechtičny rodu našeho náleží vydati...*“³⁵ Mezi řadou vzácných hostů nesměl samozřejmě chybět Petr Vok z Rožmberka, který při svatbě zastupoval samotného císaře Rudolfa II.³⁶

To, jak byl sňatek chudého, ale velmi schopného Viléma Slavaty s potencionálně nejbohatší nevěstou v zemi vnímán současníky vystihuje zápis Mikuláše Dačického z Heslova „ *Vilém Slavata, syn Adama Slavaty, pán mladý, jsa religionu sub utraque jako i pan otec jeho, přistoupil k náboženství římskému, a tak panny šlechtičny z Hradce, téhož náboženství římského, k manželství s hojným statkem dostal.*“³⁷

Sňatek, který je možné označit za zcela zásadní pro další vývoj a osudy jihočeských panství pánů z Hradce, byl završením dosavadního života Viléma Slavaty a důležitým předělem v jeho cestě ke kariéře a moci. Přestože novými pány na Hradci se již za dva roky stali Slavatové, neměl by být rok 1604 pro hradecká panství vnímán nějak zvratově, protože Slavata se spolu s Lucií Otýlií snažil

---

³² Bratrské narovnání mezi Jáchymem Oldřichem z Hradce a Lucií Otýlií z 30. června 1597, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, sign. II N 4a, kart. č. 45.

³³ Tamtéž.

³⁴ Obě děti, které se Jáchymovi Oldřichovi narodily zemřely krátce po porodu a od léta 1602 se prudce zhoršil i zdravotní stav samotného Jáchyma Oldřicha. Srovnej výše v kapitole o Kateřině hradecké z Montfortu, s. 83.

³⁵ Srovnej poznámka č. 32.

³⁶ Pánek, J.(ed.), Březan, Životy, s. 560; Jáchym Oldřich zval Petra Voka na svatbu už v polovině listopadu roku 1601 „...*poněvadž k žádnýmu větší důvěrnost než k Vaší Milosti, jakožto k našemu milostivému panu ujci, otci a ochráncimáme, Její Milost paní, paní mateř má nejmilejší, tolikéž i já, Vaše Milosti, můj nejmilejší pane ujče, otče a ochránče služebně, poslušně a pokorně prosíme a obzvláště, poněvadž sestra má Lucie s milostivou vůlí a radou Vaší panu Vilímovi Slavatovi za manželku zmluvena jest, že se tak mnoho ponížiti ráčíte, ...,takmnoho milosti a lásky prokázati ráčíte a na týž den, totiž to třináctého dne měsíce ledna na Hradec, jakožto do svýho vlastního domu, přijeti ráčíte...*“ Kubeš, J. (ed.), Rodinné vztahy, s. 308-309.

³⁷ Mikulec, J. (ed.), Mikuláš Dačický z Heslova, s. 159.

o zachování kontinuity a cíleně usiloval o navázání na tradici a odkaz pánů z Hradce. Pevný základ pro tuto jeho snahu byl položen právě v posledních letech života Jáchyma Oldřicha z Hradce, během kterých se Slavata postupně s hradeckým prostředím dokonale szil.³⁸

6.3 OD PÁNŮ Z HRADCE KE SLAVATŮM

6.3.1 Rodinný život

Krátce po svatbě bylo nutné dořešit některé majetkově právní vztahy Viléma Slavaty vůči své rodině. Po přestupu ke katolictví nebyly Slavatovy vztahy s otcem zrovna nejlepší a navíc se slavatovský majetek velmi povážlivě zadlužoval a zmenšoval.³⁹ Celá záležitost se vyřešila půl roku po svatbě v srpnu roku 1602 smlouvou mezi Adamem Slavatou a Vilémem Slavatou, na základě které se Vilém vzdal nároku na dědictví po svém otci a místo statků mu byla jako náhrada vyplacena jistá suma peněz.⁴⁰ Touto dohodou se sice Slavatovy vztahy s otcem vylepšily,⁴¹ ale sám se ocitl v kuriózní situaci. Podle běžných zvyklostí se ženich s nevěstou krátce po svatbě odebrali na statky ženicha, které se staly novým domovem i pro jeho manželku, ale Vilém Slavata v tuto chvíli nevlastnil žádný pozemkový majetek. Ve stejnou dobu daroval Jáchym Oldřich z Hradce Lucii Otýlii jako věno panství Stráž,⁴² které pak Lucie Otýlie jako náhradu za nevyplacení dlužného věna postoupila v doživotní

---

³⁸ Více o snaze Viléma Slavaty prezentovat se jako pokračovatel dědictví po pánech z Hradce a z Rožmberka Mat'a, P., Zrození tradice.

³⁹ Sedláček, A., Hrady I, s. 100-103; Ottův slovník naučný 23, s. 341;

⁴⁰ Smlouva mezi Vilémem Slavatou a Adamem Slavatou z 26. srpna 1602 a potvrzení Viléma Slavaty o příjmu peněz z 31. srpna 1602, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 5a, kart. č. 20.

⁴¹ Vilém svého otce podporoval nejen přímluvami, ale také materiálně, jak o tom svědčí např. dopis Adama Slavaty Vilémovi z 11. října 1610 „...vedle toho tebe můj nejlepší synu žádám, že mě, otce tvého starýho nemocného, paní mateř tvou a mou nejmilejší manželku štědrými nějakými provianty, tak jak si to i předešle vždycky z lásky synovské prokaoval...“ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův hradec, RA Slavatů, sign. III A 2a, kart.č. 11. Navíc po smrti Adama Slavaty roku 1616 žila jeho druhá manželka a nevlastní matka Viléma Slavaty Sibyla Slavatová z Mansfeldu až do své smrti pod ochranou Viléma v Jindřichově Hradci.

⁴² Sedláček, A., Hrady III, s. 264-271.

užívání svému manželovi.⁴³ Vilém Slavata tak získal vlastní majetek a mohl se titulovat Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka a na Stráži. Ve stejném roce také koupil od Jáchyma Oldřicha pražský palác pánů z Hradce pod Stupni, který byl po smrti Adama II. využíván jen málo, a dokonce byl příležitostně pronajímán císaři Rudolfo II.⁴⁴

V Jindřichově Hradci ani na svém novém panství se ale Vilém Slavata příliš nezdržel, protože už krátce po svatbě byl nucen odjet opět do Prahy, kam ho vázaly jeho povinnosti plynoucí z úřadu komorníka a dvorského maršálka.⁴⁵ O svém velkém vytížení a časové zaneprázdněnosti si udělal poznámku i do svých zápisků „...*A sloužíc já již téměř od tří let pořád ustavičně – kromě málo některý den za nevyhnutelnými potřebami z Prahy [na Hradec] odjedou – JMCský k stolu pitím sklenicí a musíc jak večer o šesti hodinách na půl orloji, tak ráno o osmi hodinách k JMCský a potom o deseti hodinách [v kteroužto hodinu soud držán bývá] k službě JMti k stolu se nacházeti...*“⁴⁶ Lucie Otýlie žila v pražském paláci s ním, nebo ho v Praze alespoň navštěvovala. V květnu roku 1602, jak si zaznamenal do svého deníku Adam mladší z Valdštejna, „*paní purkrabová [Kateřina Hradecká z Montfortu] přijela do Prahy, přivezla paní Slavatovou [Lucii Otýlii Slavatovou z Hradce]*“⁴⁷

Hluběji proniknout do osobních vztahů mezi novomanželi nám dochované prameny bohužel neumožňují. Používané oslovení „*manžel můj nejmilejší*“ nemusí být nutně vyjádřením osobního vztahu, ale spíše výrazem dobových obrátů formálních zdvořilostních klišé používaných v písemném styku.⁴⁸ Jisté ovšem je, že oba manželé měli možnost dobře se poznat už dlouho před svatbou

---

⁴³ Výpis z desk zemských, podle kterého Lucie Otýlie postoupila 16. října 1602 Vilému Slavatovi panství a zámek Stráž se vším, co k němu patřilo (pivovar, sladovna, hvozd, pila, chmelnice, štěpnice, zahrady, poplužní dvůr, městečko Stráž a několik vsí se všemi loukami, lesy a rybníky), SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign III A 4a, kart. č. 19; sign. III B 5a, kart. č. 22.

⁴⁴ Ledvinka, Dům pánů z Hradce, s. 300.

⁴⁵ Srovnej Rezek, A. (ed.), Zápisky Viléma Slavaty 1601-1603, Praha 1887.

⁴⁶ Zápis z 21. února 1603, Tamtéž, s. 60.

⁴⁷ Koldinská, M. – Maťa, P. (ed.), Deník Rudolfinského dvořana, s. 43.

⁴⁸ Více k používaným oslovením a jejich významům srovnej Maťa, P., Svět české aristokracie, s. 641-656.

v době pobytu mladého Viléma Slavaty na Hradci a při jeho studiu v Praze spolu s Jáchymem Oldřichem i mezi jeho jednotlivými kavalírskými cestami, kdy Slavata také pobýval v Jindřichově Hradci. O pozitivním a přátelském vztahu hradeckých příbuzných k Vilémovi Slavatovi nepochybně svědčí i výrazná materiální podpora, kterou Slavatovi poskytovali. Již v této době se měla projevit vzájemná náklonnost budoucích manželů. Obdobně si Viléma zvláště oblíbil Jáchym Oldřich v době jejich společných studií a také Kateřina Hradecká z Montfortu byla svému budoucímu zeťovi velmi nakloněná.⁴⁹

Blíže proniknout k intimnímu životu Viléma Slavaty dovoluje záznam důstojníka císařské armády Françoise de Bassompiera, který byl v roce 1604 v Praze na dovolené. „...*Karlštejnský purkrabí nás pozval, Russworna, mne a další dva šlechtice, jednoho jménem Slavata a druhého jménem Kolovrat, abychom v ty dny pobýly na Karlštejně, kde se také měla zdržovat velká sešlost paní a pánů; a tak jsme již na naši Popeleční středu vyrazili. Nasedli jsme do kočárů čtyři, a všichni čtyři jsme byli zamilováni do čtyř dcer purkrabího, neboť Kolovrat miloval odedávna hraběnku Millesimo a Slavata měl teprve nedlouho plotky se ženou Hanse Koloniče. Zastali jsme tam více jak dvacet paní, a některé z nich byly velice krásné. Netřeba se ptát, zda se nám dostalo vlídného přivítání a přijetí od čtyř dcer purkrabího, zejména však od té moje, která se převelice radovala z našeho opětovného shledání; a stejně tomu bylo i se mnou, neboť jsem do ní byl na výsost zamilován. Mohu říci, že jsem za svého života nestrávil příjemnější a lépe využitých deset dní než tyto: byla to nepřetržitá slavnost a byli jsme neustále buď u tabule, nebo v tanci, nebo na saních, nebo při jiném ještě lepším zaneprázdnění...“⁵⁰ Intimní styky aristokratů mimo manželství nebyly zřejmě ničím neobvyklým. Tiše se předpokládalo, že první sexuální*

---

⁴⁹ Jireček, J., *Leben des Obersten Hofkanzlers*, s. 4; Muk, J., *Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia*, s. 7; Teplý, F., *Dějiny I/2*, s. 424; Kateřina z Montfortu darovala svému zeťovi a milovníku umění svůj díl hradeckých obrazů Novák, J., *Slavatové a umění výtvarné*, s. 17.

⁵⁰ Záznam Françoise de Bassompiera z jeho pobytu v Praze z února roku 1604, Fučíková, E. (ed.), *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze*, Praha 1989, s. 104.

zkušenosti získá mladík na svých kavalírských cestách a i v průběhu manželství, ve kterém sexualita byla pouze prostředkem k zajištění dědice a kde okolnosti často nutily pár žít v dlouhém odloučení. Proto zde nebyl mimomanželský sex z pohledu muže ničím neobvyklým. Své zkušenosti si však muži nechávali pro sebe nebo je probírali jen v úzkém kruhu přátel.⁵¹ Přesto je možné manželství Lucie Otýlie a Viléma Slavaty považovat za relativně harmonické a spokojené, neboť v soudobém vnímání byla v manželství rozhodující vzájemná úcta a respekt. Dokladem šťastného soužití může být i to, že Lucie Otýlie především v pozdějších letech, kdy byl Vilém Slavata prakticky neustále vázán k vídeňskému dvoru, nezůstávala na svých panstvích, ale žila s manželem ve Vídni.⁵²

Naplnit hlavní poslání manželství a zplodit potomka a dědice se Vilémovi a Lucii podařilo hned v prvním roce manželství. 25. ledna roku 1603 přišel na svět nejstarší syn Adam Pavel.⁵³ První z křestních jmen jasně odkazovalo na slavné předky mezi pány z Hradce. K narození syna upřímně gratuloval také Petr Vok z Rožmberka „*Porozuměl jsem z psaní Va [ší Milosti], že jest pan Bůh všemohoucí paní manželce Va [ší Milosti] nejmilejší šťastným porodem zavítati, Va [šim Milostem] spolu syna dáti a toho již křtem svatým z hříchův (v nichž zplozen jest) obmýti ráčil. Nad čímž jistě velice potěšen jsa, věrně Va [šim Milostem] oboum manželům, jakožto svým zvláště milým přátelům, toho přeji a od pána Boha všemohoucího k takovému v nově zrozenému robátku štěstí a jeho svatého požehnání vinšuji...*“⁵⁴ O rok později se narodil prostřední syn

---

⁵¹ Srovnej Koldinská, M., Každodennost renesančního kavalíra, s. 117-134.

⁵² Srovnej dále s. 105-108.

⁵³ Zápis v deníku Adama mladšího z Valdštýna z 25. ledna 1603 „...*paní Slavatová slehla a má syna...*“, Koldinská, M. – Mařa, P. (ed.), Deník rudolfínského dvořana, s. 60; Jaroslav Pánek uvádí jako datum narození Adama Pavla 16. červen 1604. Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 845; Stejný rok narození uvádí i Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia, s. 10. Datum 25. ledna 1603 se zdá být pravděpodobnější, neboť to byl den Obrácení sv. Pavla a podle tohoto svátku získal nejspíš Adam Pavel své druhé křestní jméno.

⁵⁴ Kubeš, J. (ed.), Rodinné vztahy, s. 312-313.

nesoucí jméno svého strýce Jáchyma Oldřicha⁵⁵ a nejmladší syn František Vít se narodil 15. června roku 1605 na den sv. Víta.⁵⁶

O všechny děti se nejprve staraly kojné a chůvy a poté, co byly starší, se o jejich výchovu staral soukromý preceptor.⁵⁷ V letech 1613 až 1617 studoval Adam Pavel a Jáchym Oldřich na hradeckém jezuitském gymnáziu a o jejich další vzdělání staral vychovatel Andreas.⁵⁸

Roky následující krátce po svatbě však nebyly jen ve znamení dětí a šťastných porodů, neboť jak fyzický, tak i duševní stav Jáchyma Oldřicha z Hradce byl od léta roku 1602 velmi vážný, stále se zhoršoval a rychle vedl k jeho smrti na počátku roku 1604.⁵⁹ Na Jindřichohradeckém zámku tak poté, co se správy panství ujala Lucie Otýlie, žila také mladá vdova po Jáchymu Oldřichovi Marie Maxmiliána z Hohenzollernu.⁶⁰ Podle smlouvy uzavřené s Lucií Otýlií jí měla být vyplacena částka vyplývající z její svatební smlouvy dohromady 20 000 kop míšeňských a k tomu jí ještě náležela suma 30 000 kop míšeňských, které jí odkázal Jáchym Oldřich. Celkovou sumu byla Lucie Otýlie povinna vyplácet po jednotlivých splátkách

---

⁵⁵ Jaroslav Pánek stejně jako Jan Muk uvádí až rok 1606, Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 846; Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia, s. 10; Srovnej poznámka č. 56.

⁵⁶ „...jedl jsem u pana Viléma Slavaty, dnes jeho paní slehla, má syna, říkají mu Augustu Františkus Vítus...“, Koldinská, M. – Maťa, P. (ed.), Deník rudolfinského dvořana, s. 108; Data narození uvedená Janem Mukem a Jaroslavem Pánkem v rejstříku osob nejsou zřejmě správná, neboť Adam Pavel je ve všech dokumentech označován za nejstaršího syna a František Vít za nejmladšího, a protože Adam mladší z Valdštejna k datu 15. června 1605 zaznamenává i jméno narodivšího se syna, je jasné, že šlo o nejmladšího Františka Víta. Prostřední syn se tedy musel narodit někdy během roku 1604. Pokud by byly údaje Jaroslava Pánka správné, znamenalo by to, že František Vít, jehož narození zaznamenal Adam mladší z Valdštejna, brzy po porodu zemřel. Prostřední Jáchym Oldřich by se narodil, jak uvádí, v roce 1606 a po něm by musel přijít na svět ještě další syn, který by dostal jméno po svém starším zemřelém bratru, což nebylo zcela neobvyklé. Srovnej Maťa, P., Zrození tradice, s. 518.

⁵⁷ V roce 1613 se o mladého Jáchyma Oldřicha Slavatu staral preceptor Ondřej Klezelius. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 2b, kart. č. 15.

⁵⁸ Hrdlička, J., Synové „velkých otců“, s. 253.

⁵⁹ Srovnej výše v kapitole o Kateřině Hradecké z Montfortu s. 83.

⁶⁰ Bohuslav Balbín vyličil Marii Maxmiliánu jako velmi zbožnou, ctnostnou a dobrotivou ženu, která když odvdověla i podruhé, odvrhla život v přepychu a chodila v prostém rouchu, až ji prý lidé pokládali za žebračku, Balbín, B., *Miscellanea historica regni Bohemiae*, kniha V, tit. LXIII., s. 127-130.

ve výši 14 000 kop míšenských až do úplného splacení. Nadto jí ještě Lucie Otýlie přislíbila 2000 kop míšenských.⁶¹

Velkou část ze svých vdovských peněz použila Marie Maxmiliána k podpoře hradeckých jezuitů a kostelů. Spolu s Kateřinou z Montfortu zřídila seminář sv. Víta⁶² pro chudé studenty a tuto fundaci roku 1605 rozmnožila ještě o dalších 16 000 tolarů a přidala i cínové nádoby. Po pohřbu Jáchyma Oldřicha žila s Kateřinou v Klášteříčku, který sloužil jako vdovské sídlo hradeckých šlechtičen, a společně s ní jezuitům věnovala celou řadu cenných bohoslužebných předmětů, a dokonce i globus a velkou část hradní knihovny. Přispěla také na opravu vstupu do kostela Nanebevzetí panny Marie⁶³ a finančně velmi pomohla při záchraně zchátralého kostela sv. Jakuba.⁶⁴ Jeden tisíc kop grošů míšeňských ze svých vdovských peněz věnovala také na mše, které se měly každoročně konat v Počátkách, Žirovnici, Strmilově, Kunžaku a Číměři a měly být obětovány za zemřelého Jáchyma Oldřicha.⁶⁵

Marie Maxmiliána však vdovou nezůstala dlouho a 25. října roku 1605 se na bechyňském zámku slavila její druhá svatba s Adamem ze Šternberka, nejvyšším komorníkem Království českého.⁶⁶ Ještě několik let po svatbě jí ale byla Lucie Otýlie dlužná peníze, které jí náležely po smrti prvního manžela.⁶⁷

Ženskou společnost v Jindřichově Hradci uzavírala Kateřina Hradecká z Montfortu, matka Lucie Otýlie, která po smrti Adama II. z Hradce žila především v Klášteříčku ve městě. Vdovské statky a peníze, které jí Lucie Otýlie vyplácela na základě vzájemné

---

⁶¹ Smlouva mezi Lucií Otýlií a Marií Maxmiliánou z Hohenzollernu z 15. července 1604, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 5a, kart. č. 22.

⁶² Novák, J., *Soupis památek*, s. 257.

⁶³ Tamtéž, s. 212-235.

⁶⁴ Teplý, F., *Dějiny III/2*, zejména s. 73, 158-160; Vávra, J., *O katolických paních*, s. 98; Lífka, B., *Staré knihovny hradeckého zámku*, s. 32; *Více ke kostelíku sv. Jakuba* Novák, J., *Soupis památek*, s. 147.

⁶⁵ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, listina č. 27 (484).

⁶⁶ Pánek, J. (ed.), *Březan, Životy*, s. 577.

⁶⁷ List z 12. ledna 1608, kterým Lucie Otýlie zmocňuje Viléma Slavatu, aby jejím jménem jednal s Marií Maxmiliánou Šternberkovou z Hohenzollernu o penězích, které jí dluží, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 5a, kart. č. 22.

smlouvy z října roku 1604,⁶⁸ jí umožňovaly bohatě podporovat jezuitu a místní církevní stavby. Za podporu hradeckých františkánů byla dokonce v roce 1603 přijata za „duchovní dítě řádu.“⁶⁹ Sama také navštěvovala různá poutní místa v okolí a s dcerou v doprovodu jezuitů a řady hradeckých měšťanů podnikla pouť do Mariazell.⁷⁰ Velmi aktivně se také podílela na společenském životě. Přestože byla už několik let vdovou, stále byla s odkazem na Adama II. z Hradce označována jako „paní purkrabová.“⁷¹ Především v prvních letech po svatbě Lucie Otýlie často doprovázela svou dceru a zetě na cestách směřujících především na Třeboň nebo do Prahy⁷² a spolu s Lucií také rády navštěvovaly lázně.⁷³

6.3.2 Povinnosti a každodenní život nové zámecké paní v letech 1604-1618

Rokem 1604 se Lucie Otýlie stala jedinou majitelkou dědictví po pánech z Hradce, které zahrnovalo hradecké a telčské panství s městy Jindřichův Hradec, Telč, Počátky, Žirovnice a Kardašova Řečice a dále s velkým množstvím vesnic a městeček. Hlavním centrem všech držav byl vedle Telče pro moravskou část Jindřichův Hradec. Význam tohoto poddanského města plynul také z toho, že ležel na tzv. via regia, staré cestě z Vídně do Prahy. Jindřichův Hradec s více než 4000 obyvateli patřil v této době k největším městům v zemi a byl větší než většina tehdejších měst královských.⁷⁴

Na počátku panování Lucie Otýlie bylo holdování všech poddaných nové vrchnosti, Lucie Otýlie obnovila městské rady ve městech a městečkách a konečně v prosinci roku 1606 slavnostně

---

⁶⁸ Srovnej výše v kapitole o Kateřině Hradecké z Montfortu s. 84.

⁶⁹ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, TA pánů z Hradce, sign. II M 1, kart. č. 43.

⁷⁰ Vávra, J., O katolických paních, s. 100; Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia, s. 9.

⁷¹ Koldinská, M - Maťa, P. (ed.), Deník rudolfinského dvořana, s. 43, 308.

⁷² O návštěvách na Třeboni informuje Václav Březan. Pánek, J.(ed), Březan, Životy, s. 582, 596-597, 602, 616, 628

⁷³ Velmi oblíbené lázně byly v Dobré Vodě u Nových Hradů, Tamtéž, s. 616, 629; Navštívily ale také např. Františkovy lázně nebo Teplice.

⁷⁴ Teplý, J., Dějiny I/3, s. 7-18; Ledvinka, V., Rezidenční města, s. 125.

potvrdila Jindřichovu Hradci všechna stará práva a svobody.⁷⁵ Vilém Slavata vystupoval jako spoluvladař Lucie Otýlie a přestože fakticky rozhodoval o všech důležitých otázkách,⁷⁶ skutečným pánem a majitelem byl jen na Stráži. Největší problémy plynoucí z velkého zadlužení celého dominia sice vyřešil ještě Jáchym Oldřich odprodejem několika okrajových statků,⁷⁷ přesto však bylo důležité i nadále usilovat o zlepšení hospodaření na statcích a zmírnit celkové zadlužení. Vilém Slavata i Lucie Otýlie však trávili velkou část roku v Praze⁷⁸ a pokud zavítali na své statky, tak jen na Hradec nebo Telč. O správu jednotlivých panství rozšířených po roce 1615 ještě o Novou Bystřici⁷⁹ se tak fakticky starali jednotliví hejtmani a jim podřízení úředníci. Ti se měli řídit nařízeními a instrukcemi, které Lucie Otýlie spolu s Vilémem Slavatou vydali, neboť „...*poznávajíce při statku našem panství hradeckého toho velikou potřebu býti, zvláště v našem téměř ustavičném doma nebytí, nemohouce samy očitě k hospodářství našemu přihlídati, skrze následující artikule nařízení činíme a poroučíme, aby se ve všem vedle tohoto nařízení našeho bez všelijakého z něho přestupování a nejinač řídilo, spravovalo a hospodařilo...*“⁸⁰ Vedle konkrétních nařízení o tom, jak se má hospodařit na jednotlivých dvorech, instrukce přikazovala přísně hlídat všechny příjmy a výdaje a pečlivě je evidovat, aby bylo možné vždy po nějakém čase provést inventuru. Dále přesně stanovovala konkrétní povinnosti hejtmana, purkrabího a jednotlivých písařů a především pod hrozbou trestu důrazně přikazovala všem

---

⁷⁵ Taměž, s. 23-24, 39; Orth, J., Nástin historicko-kulturního obrazu, s. 22.

⁷⁶ Roku 1614 vydává Vilém Slavata svým jménem a jménem Lucie Otýlie hospodářskou instrukci, která se týká chodu a správy hradeckého panství. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 4a, kart. č. 19.

⁷⁷ Srovnej výše v kapitole o Kateřině Hradecké z Montfortu s. 78.

⁷⁸ Od roku 1604 zastával Vilém Slavata po zemřelém Jáchymu Oldřichovi úřad karlštejnského purkrabí, v roce 1611 se stal dvorským sudím, od roku 1612 byl prezidentem české komory a od roku 1615 nevyšším sudím; Srovnej potvrzení všech hodností Viléma Slavaty od císaře Matyáše z 15. října 1612, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, listina č. 28.

⁷⁹ Sedláček, A., Hrad IV, s. 154-164.

⁸⁰ Hospodářská instrukce Viléma Slavaty a Lucie Otýlie z roku 1614 uložené v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, sign. III A 4a, kart. č. 19; Srovnej Teplý, I/3, s. 77-81.

úředníkům i čeládce dodržovat církevní svátky, světit neděle a minimálně jednou ročně chodit ke zpovědi.

Již z této náboženské části instrukce je patrné, že přísná rekatolizační politika započatá za vlády Jáchyma Oldřicha, v jejímž pozadí stála matka Lucie Otýlie Kateřina z Montfortu, pokračovala na hradeckých panstvích i za nové vrchnosti. Lucie Otýlie byla vlivem výchovy své matky velmi horlivá a přísná katolička a z Viléma Slavaty se postupně stal pod vlivem prostředí a zřejmě i politického kalkulu také velmi nesmiřitelný katolík, který byl ochoten prosazovat rekatolizační politiku i pod pohrůžkou násilí. I přesto, že většina poddaných byla nekatolická, byli v duchu náboženských instrukcí vydaných za Jáchyma Oldřicha z panství vyháněni nekatoličtí kněží, hřbitov byl rozdělen na katolickou a nekatolickou část, jindřichohradecký děkan odmítal sezdávat, křtít a pohřbívat nekatolíky a na všech farách byli nuceni uznat jezuitský patronát. Ne vždy se to však dařilo prosazovat. Například v roce 1606 falešný kněz v městečku Strmilově zabil kostelníka, neboť odmítal přijmout jezuity poslaného kněze.⁸¹

Zvlášť ostře se na Hradecku rozhořely spory o náboženství v době vydání Rudolfova Majestátu. Hradečtí nekatolíci požadovali vydání kostela sv. Trojice,⁸² který si měli v době Adama II. za své peníze a se souhlasem vrchnosti postavit.⁸³ Sami dokonce vyhledali pomoc u Petra Voka. Stěžovali si, že jim byl v rozporu s nově vydaným Majestátem sebrán jejich kostel, že se v Jindřichově Hradci zabraňuje pohřbívat nekatolíky, pokud nebyli u zpovědi, a dokonce že se omezují jejich stará práva. Petr Vok v několika dopisech jak Slavatu tak i Lucii Otýlii nabádal k náboženské snášenlivosti.⁸⁴ Vilém Slavata však všechna obvinění Hradeckých důrazně odmítl a na kostel sv. Trojice prý neměli nárok, neboť „*omylně správu v tom*

---

⁸¹ Teplý, F., Dějiny II/2, s. 74-78; I/3, s. 27; Vávra, J., O katolických paních, s. 99.

⁸² Novák, J., Soupis památek, s. 241-250.

⁸³ Žádost hradeckých poddaných k Lucii Otýlii a Vilémovi Slavatovi z roku 1607. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 2b, kart. č. 15.

⁸⁴ Dopis Petra Voka Lucii Otýlii z 4. března 1610, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 2a, kart. č. 22; Dopis Petra Voka Vilémovi Slavatovi z 5. března 1610, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 2b, kart. č. 15.

*dávají, aby týž kostel na jich měšťanův hradeckých vlastní náklad měl bejti vystaven, ...že tu při městě Hradci jak v žádném jiným kostele, tak taktéž v témž kostele Trojice svaté nikdy žádný jiný náboženství provozováno a exercitýrováno nebejvalo a není, nežli toliko samý římský katolický...*⁸⁵

Vedle potvrzení městských práv Lucie Otýlie krátce po svém nástupu potvrdila také všechny církevní fundace pánů z Hradce. U farního kostela nanebevzetí panny Marie, u kterého spolu s Marií Maxmiliánou a Kateřinou z Montfortu financovala opravení vstupního portálu, původní fundaci ještě rozšířila o nové nadání kaplanům a choralistům.⁸⁶ Stejně tak ihned po svém nástupu potvrdila všechny stávající fundace jezuitům a navíc jim přislíbila pravidelně vydávat některé naturálie a na jaře roku 1606 vydala jezuitům prohlášení, že jim dluží 15 000 kop míšeňských, z jejichž úroků se má platit 300 kop míšeňských semináři pro chudé žáky, který založila Kateřina z Montfortu a Marie Maxmiliána, a další část peněz má být vyplácena jezuitské koleji. Celý seminář byl za velké podpory původní i nové vrchnosti dokončen v roce 1608 poté, co v jeho prospěch Kateřina z Montfortu koupila dům u nežárecké brány a Lucie Otýlie jim věnovala zahradu při kuchyňském dvoře.⁸⁷ V květnu roku 1615 však v ložnici semináře vypukl oheň a zachvátil celý seminář, vyhořela také fara, kostel sv. Máří Magdalény patřící ke koleji, pivovar, mlýn, 70 domů a uhořelo také 8 seminaristů. Lucie i Kateřina prý marně prosily hradecké měšťany, aby pomáhali hasit. S pomocí vrchnosti se podařilo do konce roku opět všechny budovy semináře zastřešit a postupně opravit i ostatní budovy.⁸⁸ Kostel Máří Magdalény byl ale obnoven až ve druhé polovině dvacátých let a to především z peněz potrestaných odbojných měšťanů.⁸⁹ O silném náboženském

---

⁸⁵ Odpověď Viléma Slavatovi Petru Vokovi z 17. března 1610, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 2b, kart.č. 15; Srovnej odpověď Viléma Slavaty Hradeckým na jejich stížnosti z 27. března 1610, Tamtéž.

⁸⁶ Teplý, J., Dějiny II/2, s. 73-74

⁸⁷ Tamtéž, s. 159-167; Srovnej dluhopis Lucie Otýlie z 29. dubna 1606, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 5b, kart. č. 22.

⁸⁸ Teplý, F., Dějiny II/2, s. 76-77, 180; I/3, s. 93-94; Orth, J., Nástin historicko-kulturního obrazu, s. 11; Novotný, M., Jindřichohradecká kolej, s. 373-375.

⁸⁹ Novák, J., Soupis památek, s. 204-208.

přesvědčení a hluboké víře Lucie Otýlie vedle četných fundací svědčí také to, že se obklopovala cennými náboženskými předměty jako byly růžence, monstrance, krucifixy a vlastnila dokonce relikvii paže některého svatého.⁹⁰

Vedle aktivní podpory katolíků a řešení náboženských sporů patřily ke každodenní činnosti nové hradecké paní pravidelné návštěvy. Především v prvních letech po svatbě trávila Lucie Otýlie na hradeckém zámku většinu roku, a proto byly návštěvy příbuzného a přítele Petra Voka v Jindřichově Hradci a naopak časté výlety hradeckých paní na Třeboň téměř pravidelné.⁹¹ Lucie většinou cestovala se svou matkou Kateřinou z Montfortu a někdy je doprovázel i Vilém Slavata. Stejně tak při cestě do svých oblíbených lázní v Dobré Vodě se Lucie s Kateřinou nikdy nezapomněly zastavit v Třeboni.⁹² Zvláště významnou návštěvu přivítal jindřichohradecký zámek v listopadu roku 1605, když se zde při cestě do Polska zastavil arcikníže Maxmilián Arnošt, syn arciknížete Karla Štýrského, se svými sestrami a matkou, v jejímž fraucimoru kdysi žila Kateřina Hradecká z Montfortu.⁹³ Vítanou návštěvou byla také přítelkyně obou hradeckých paní Polyxena z Lobkovic.⁹⁴ Méně veselá událost čekala na obě ženy na konci roku 1611, neboť na třeboňském zámku zemřel Petr Vok z Rožmberka. Ještě těsně před smrtí ho na konci října navštívila Kateřina z Montfortu, ale jeho zdravotní stav byl už velmi vážný a jen několik dní nato zemřel.⁹⁵

Po roce 1616 rozšířila dámskou společnost na Hradci nevlastní matka Viléma Slavaty a vdova po zemřelém Adamovi Slavatovi Sibyla Slavatová, rozená hraběnka z Mansfeldu. I přes občasnou materiální výpomoc, kterou Vilém Slavata posílal svému otci, ocitl se Adam Slavata ve velkých dlužích a poté, co byl nucen

---

⁹⁰ Seznam klenotů, které zůstaly po smrti Lucie Otýlie, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 5a, kart. č. 22.

⁹¹ Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 572, 582, 584, 587, 596, 616, 628; Srovnej poznámka č. 72.

⁹² Srovnej poznámka č. 73.

⁹³ Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 577; Srovnej výše v kapitole o Kateřině Hradecké z Montfortu, s. 59.

⁹⁴ Tamtéž, s. 587.

⁹⁵ Tamtéž, s. 631.

rozprodat všechn svůj majetek, žil od roku 1607 v Kutné Hoře. Od jeho smrti žila Sibyla Slavatová v Jindřichově Hradci a roku 1623 dokonce „*přestoupila paní Sybilla, rozená hrabinka z Mansfeldu, pozůstalá vdova po panu Adamovi Slavatovi, jenž na Horách Kutnách obehvala a tuze se evangelického religionu byla přidržela, ale jsa od pana Viléma Slavaty, jemuž macechou byla, do Hradce Jindřichova, sídla jeho, vylouzena, tam nabádáním jeho k tomu přistoupení svolila.*“⁹⁶

V témže roce dosáhl Vilém Slavata za své věrné a oddané služby Habsburkům rozšíření svého starého rodového erbu, který byl navíc spojen se znakem pánů z Hradce.⁹⁷ Byl to jeden z dalších kroků posilující Slavatovu pozici coby pokračovatele slavného a mocného rodu pánů z Hradce.

V době konfliktu mezi císařem Rudolfem II. a arciknížetem Matyášem⁹⁸ byl Vilém Slavata často vyslán na Moravu jako císařský komisař, aby zde na sněmech zastupoval císaře a aby přispěl k urovnání sporů.⁹⁹ Byl dokonce přítomen u podpisu Libeňského míru, a když se pak arcikníže Matyáš vracel do Vídně, strávil jednu noc na Jindřichově Hradci.¹⁰⁰ V těchto letech stejně jako v době zasedání sněmu a jednání o Majestátu byl Slavata většinu roku mimo Hradec.¹⁰¹ V nepřítomnosti Slavaty zůstávala Lucie Otýlie často se svou matkou v Hradci, popřípadě navštěvovaly lázně či významná poutní místa, stále častěji se však spolu s manželem zdržovala mimo svá panství a žila v jejich pražském paláci. Významnou událostí, kde zaručeně nechyběla ani Lucie Otýlie, byla oslava pořádaná v Praze u příležitosti korunovace Ferdinanda

---

⁹⁶ Mikulec, J. (ed.), Mikuláš Dačický z Heslova, s. 215.

⁹⁷ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, listina č. 29 (492); sign. III A 3a, kart. č. 17.

⁹⁸ Janáček, J., Rudolf II. a jeho svět, Praha 1987, s. 398-438.

⁹⁹ Krofta, K., Zápisky Viléma Slavaty o věcech moravských z let 1607, 1608, 1613-1615, ČČH 16, 1910, s. 44-51; Dobiáš, J., Vilém Slavata, s. 291-294.

¹⁰⁰ Pánek, J. (ed.), Březan, Životy, s. 595.

¹⁰¹ Janáček, J., Rudolf II., s. 439-458.

Štýrského českým králem, kterou z velké části financoval právě Slavata.¹⁰²

6.3.3 Lucie Otýlie v letech stavovského povstání a v pobělohorské době

Na konci roku 1617 a na počátku roku 1618 se před Vilémem Slavatou a především Lucíí Otýlíí jakožto potencionální dědičkou po svém prastrýci Petru Vokovi z Rožmberka otevřela cesta k možnému zisku podílu na rožmberském dědictví. V létě roku 1617 byl totiž zatčen a uvězněn někdejší sekretář a oblíbenec Petra Voka Theoblad Hock obviněný z falšování svého rodokmenu kvůli přijetí do šlechtického stavu a také padělání závěti Petra Voka.¹⁰³ Hlavním důvodem jeho zatčení byla ale snaha Vídně zjistit co nejvíce o stycích posledního Rožmberka s nepřáteli Habsburků.¹⁰⁴ Prohlášení, že Hock zasáhl bez vědomí Petra Voka do jeho testamentu, učinilo celou závěť neplatnou. V důsledku to znamenalo, že Petr Vok vlastně zemřel bez poslední vůle, a proto jeho dědici nemohli být Švamberkové, jak určil v neplatné závěti, ale nejbližší příbuzní po přeslici, což byla Lucie Otýlie a s ní Vilém Slavata využívající podpory radikálních katolíků v české vládě.¹⁰⁵ V boji o rožmberské dědictví postupoval Slavata s Lucíí Otýlíí společně s Vilémem mladším z Lobkovic na Beškovicích, Bílině a Kosti, jehož matka byla dcerou Jáchyma z Hradce. Pokud by se jim povedlo uspět a rožmberský majetek získat, měli si ho mezi sebou rozdělit na dva díly.¹⁰⁶ K vyřešení sporu však již nedošlo, neboť bylo přerušeno stavovským povstáním a po Bílé hoře už nebyla celá záležitost

---

¹⁰² Pánek, J., „Phasma Dionysiacum“ a manýristické slavnosti na Pražském hradě roku 1617 (Jejich dobový a typologický rámec), FHB 17, 1994, s. 117-131; Srovnej Kučera, P., Stavovská opozice v Čechách a volba Ferdinanda Štýrského českým králem, *Studia Comeniana et Historica* 14/28, 1984, s. 5-40.

¹⁰³ Pánek, J., *Poslední Rožmberkové*, s.337-342; Maťa, P., *Zrození tradice*, s. 522-523.

¹⁰⁴ Petráň, J., *Staroměstská exekuce*, Praha 1971, s. 149-150.

¹⁰⁵ Nevlastní sestra Viléma z Rožmberka a Petra Voka z Rožmberka Anna Hradecká z Rožmberka se provdala za Jáchyma z Hradce, což byl děd Lucie Otýlie. Srovnej výše v kapitole o Anně Hradecké z Rožmberka.

¹⁰⁶ Dohoda Lucie Otýlie Slavatové s Vilémem mladším z Lobkovic z 30. března 1618 o společném postupu při uplatňování nároků na rožmberské dědictví, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 5a, kart. č. 22.

aktuální, protože se naskytly nové možnosti zisku majetku v podobě konfiskací.¹⁰⁷

Poslední věc, kterou Lucie Otýlie podnikla ještě před pražskou defenestrací a vypuknutím stavovského povstání, byla koupě tvrze a vesnice Rácov, ke které patřily také dva poplužní dvory, pivovar, sladovna, mlýn a pila, za 14 000 zlatých.¹⁰⁸

Celé stavovské povstání a ještě další dva roky po Bílé hoře strávila Lucie Otýlie mimo svá panství. První rok žila v Praze, kde se Vilém Slavata léčil v domě Polyxeny z Lobkovic, kam byl zraněný po pádu odnesen a kde byl bedlivě hlídán stavy. Vyjma cesty na mši nesměl dům opustit. Pár dní po defenestraci byl spolu s Lucií Otýlíí dokonce stavy donucen podepsat revers, ve kterém se zavázal k dodržování Majestátu, náboženské svobodě na svých panstvích a slíbil, že nebude zastávat žádné úřady. Teprve po ročním pobytu v Praze stavové dovolili Slavatovi odjet s Lucií Otýlíí na léčení do Teplic. Poté, co se dozvěděli o volbě Fridricha Falckého, utekli přes Sasko do Bavorska a usadili se v Pasově u arcivévody Leopolda Pasovského.¹⁰⁹ V bavorském exilu pak strávila celá rodina dva roky.¹¹⁰ Při svém pobytu zde si všichni velmi oblíbili poutní místo v Alt Öttingenu, kam často jezdili i v pozdějších letech.¹¹¹

Na hradeckých panstvích se o pražské defenestraci dozvěděli hned druhý den. Zpočátku sice hradečtí zastávali spíše zdrženlivý postoj k celému povstání, nicméně hned v červnu byli z Hradce vypovězeni jezuité a hradecký děkan. Ihned také vznesli své požadavky na vrácení kostela sv. Trojice a začali se ozbrojovat. Stále však uznávali za svou vrchnost Lucii Otýlii a Viléma Slavatu. Na počátku roku 1619 požadovali na Lucii Otýlii přenesení velkého zlatého kalicha z farního kostela do kostela sv. Trojice, což jim ale

---

¹⁰⁷ Bílek, T. V., Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I-II, Praha 1882-1883.

¹⁰⁸ Smlouva z 9. května 1618, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, sign. III B 5a, kart. č. 22.

¹⁰⁹ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 3e, kart. č. 18.

¹¹⁰ Do Pasova přijeli také synové Lucie Otýlie. Hrdlička, J., Synové „velkých otců“, s. 253.

¹¹¹ V roce 1627 oznamoval jeden ze synů Lucie Otýlie František Vít svým bratrům, že přijede na pouť v do Alt-Oettingnu, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III C 2, kart. č. 24.

Lucie Otýlie odmítla.¹¹² Impulsem vedoucím k otevřenému přidání se Jindřichova Hradce na stranu povstání byl Slavatův útek. Argumentující náboženským útlakem odmítli poslušnost své vrchnosti a usilovali o koupi Jindřichova Hradce, aby se z něj mohlo stát královské město. Stavovští direktori však vzhledem k tomu, „...že statek Jindřichův Hradec a Bystřice není statek dědičný a vlastní Viléma Slavaty, ale paní staré z Hradce. A vezmou-li jí jej stavové, jak jí to na stará kolena vděk bude, že nechce mnoho o tom vypravovati...“¹¹³ Jihočeské statky tak nemohli stavové konfiskovat, protože nepatřily provinilému Slavatovi, ale Lucii Otýlii, a proto Jindřichův Hradec na sněmu se svou žádostí o přijetí mezi královská města neuspěl. Po Bílé Hoře pak Jindřichův Hradec raději kapituloval do rukou císařských. V nepřítomnosti Lucie Otýlie i Slavaty se vyšetřování provinilců ujala Slavatou poslaná komise a panství řídili úředníci, do jejichž rukou složili obyvatelé Hradce i dalších městeček a vesnic přísahu, že uznávají za svou vrchnost Lucii Otýlii a Viléma Slavatu.¹¹⁴

Sám Vilém Slavata s Lucií Otýlií a Kateřinou z Montfortu se do Hradce vrátil až v říjnu 1622. Jejich příjezd byl provázen velkolepými oslavami, které pořádali jezuité, neboť ti se do Hradce vrátili hned po Bílé hoře. Celé uvítání způsobilo v kraji velký rozruch, takže ho zaznamenal i Mikuláš Dačický z Heslova „*Pan Vilém Slavata z Chlumu a z Košumberka, přijevše do Jindřichova Hradce, panství svého, kteréhož byl po manželce své, paní N. z Hradce, poslední dědičce téhož panství, dostal, a byv religionu evangelického, k římskému náboženství přistoupil, jest od poddaných svých a od mnichů ordinis Jesuitarum, jenž se tu v Hradci osadili, slavně*

---

¹¹² Zamítavá odpověď Lucie Otýlie adresovaná Hradeckým z 31. května 1619 z Teplíc, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 2a, kart. č. 22.

¹¹³ Janáček, J. (ed.), Pavel Skála. Historie česká. Od defenestrace k Bílé hoře, Praha 1984, s. 266. Jáchym Ondřej Šlik uvedl jako majitelku Kateřinu Hradeckou z Montfortu, ač musel bezpečně vědět, že jedinou majitelkou je Lucie Otýlie.

¹¹⁴ Teplý, J., Účastenství hradeckých na českém povstání a jak je Vilém Slavata potrestal (1618-1622), SHK 19, 1918, s. 1-17, 140-156; SHK 20, 1919, s. 56-77, 130-146; SHK 21, 1920, s. 31-44, 72-96; Týž, Dějiny 1/3, s. 110-214; Více k vojenským akcím na českém jihu Kalista, Z., Století andělů a ďáblů, s. 52-56; Volf, M., Zásahy ozbrojených poddanských houfů do stavovského povstání 1618-1620, JHS 35, 1964, s. 1-11.

*přivítán.*¹¹⁵ Lucie Otýlie na oslavu šťastného návratu potvrdila nadaci svého bratra Jáchyma Oldřicha a přislíbila ročně vyplácet 25 kop grošů českých ve prospěch špitálu u sv. Jana Křtitele na podporu chudých lidí.¹¹⁶

Spolu s jezuity byli za stavovského povstání vyhnáni z Hradce také františkáni a jejich klášter a kostel byl vydrancován a vypálen. Po návratu se Lucie Otýlie s Kateřinou z Montfortu s přispěním Slavaty pustily do obnovy celého kláštera a kostela, který byl dostavěn a slavnostně vysvěcen arcibiskupem Harrachem v roce 1625. Při té příležitosti jim ještě Lucie s Kateřinou věnovaly nádherná cenná bohoslužebná roucha.¹¹⁷ Také Jezuité po návratu do Jindřichova Hradce našli kolej poničenou, takže byli nuceni žít zatím provizorně na zámku, ale před návratem Lucie Otýlie se Slavatou už bylo možné se do koleje vrátit.¹¹⁸ Postupně byl také obnoven kostel sv. Máří Magdalény, který pařil ke kolejí a při požáru roku 1615 vyhořel.¹¹⁹ Vedle obnovy církevních budov „...*tu hned poddaní k náboženství římskému přinuceni jsou*...“¹²⁰ Za své věrně služby katolické církvi a šíření víry byl Vilém Slavata roku 1622 pochválen od papeže Řehoře XV.¹²¹ a roku 1629 byli spolu s Lucií Otýlíí za přízeň věnovanou jezuitům pochváleni a odměněni také od jezuitského řádu.¹²²

Po roce 1620 čekala na Viléma Slavatu zářivá politická kariéra. Nejprve císař Ferdinand II. zrušil na žádost Slavaty revers, který byl nucen po defenestraci podepsat stavům,¹²³ v roce 1621 byl

---

¹¹⁵ Mikulec, J. (ed.), Mikuláš Dačický z Heslova, s. 213

¹¹⁶ Potvrzení nadace Jáchyma Oldřicha z 27. prosince 1622, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 2a, kart.č.22.

¹¹⁷ Teplý, F., Dějiny II/2, s. 253-254; Novák, J., Soupis památek, s. 192-193.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 186;

¹¹⁹ Novák, J., Soupis památek, s. 204-209.

¹²⁰ Mikulec, J. (ed.), Mikuláš Dačický z Heslova, s. 213.

¹²¹ Listina z 22. července 1622 uložená v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, listina č. 33.

¹²² Listina z 29. června 1629 uložená v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, listina č. 44.

¹²³ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, listina č. 30 (494); srovnej sign. III A 3e, kart. č. 18.

povýšen do hraběcího stavu¹²⁴ a v roce 1625 získal spolu s Martinicem a Adamem z Valdštejna zajištění přednostního postavení před ostatními pány, což bylo následně ve prospěch Slavaty rozšířeno na oprávnění užívat originální titul vladaře domu hradeckého, který měl přímo navazovat na někdejší výsostné postavení rožmberského vladaře v české stavovské obci. Odkaz na Rožmberky mělo také připomínat polepšení Slavatova erbu o dva medvědy–štítonoše, které ve svém erbu užívali Rožmberkové jako připomínku fiktivního italského původu.¹²⁵ Od roku 1630 byl Slavata a jeho nejstarší syn oprávněn užívat privilegovanou hodnost palatina.¹²⁶ Po Bílé hoře byly také Slavatovy navráceny všechny úřady a navíc byl jmenován nejvyšším komorníkem, pak hofmistrem, pro svůj rod získal dědičně nejvyšší číšnictví a po smrti Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic se stal také nejvyšším kancléřem.¹²⁷ Přestože v politické oblasti stoupala Slavatova hvězda závratnou rychlostí, k výraznému majetkovému obohacení svého postavení oproti jiným šlechticům nevyužil. Z konfiskovaných statků koupil pouze panství Košumberk, získal zápis na mělnické panství¹²⁸ a jako náhradu za válečné škody na panství získal Slavata s Lucíí Otýlíí od císaře 50 000 kop grošů míšeňských.¹²⁹

Vzhledem ke svým povinnostem byl Slavata nucen většinu roku trávit ve Vídni, kde s ním žila i Lucie Otýlie a na svá panství jezdili jen párkrát za rok.¹³⁰ V Jindřichově Hradci tak trvale zůstávala jen Kateřina Hradecká z Montfortu a společnost jí dělala Sibyla Slavatová z Mansfeldu. Kateřina žila ve svém Klášteříčku přísným

---

¹²⁴ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, listina č. 31 (495); listina č. 35 (499); Srovnej sign. III A 3a, kart. č. 17.

¹²⁵ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, listina č. 42 (518); sign. III A 3a, kart. 17.

¹²⁶ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, listina č. 45 (522); sign. III A 3a, kart. č. 17.

¹²⁷ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, sign. III A 3a, kart. č. 17; srovnej Jireček, J., *Leben des Obersten Hofkanzlers*, s. 11-12.

¹²⁸ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 4a, kart. č. 19; listina č. 36 (503); Srovnej Maťa, P., *Zrození tradice*, s. 523-525.

¹²⁹ List z 6. dubna 1624, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 2a, kart. 22.

¹³⁰ Do Vídně si také nechali posílat klenoty a různé cennosti, jako například v roce 1625, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, sign. III a 4a, kart. 19.

náboženským životem, věnovala se různým dobročinnostem,¹³¹ ale současně také sledovala dění na panství a informovala o novinkách do Vídně. Zvláště výrazně se nepřítomnost vrchnosti na panstvích projevila v chování jednotlivých hejtmanů a správě panství. Kateřina proto psala Slavatovi o činnosti hejtmanů a jednala se Slavatou a Lucíí Otýlíí o jejich případné výměně, neboť zprávy o jejich nepřipustném chování se dostaly už i do Vídně a „...s manželkou si pro to užili a užívají nemalého posměchu...“¹³²

Společnost Kateřině z Montfortu dělal v Jindřichově Hradci také její nejmladší vnuk, který trávil hodně času v místní jezuitské koleji, neboť jak psal své matce „...věku mého v dvaceti druhém létě jsem. Pročež vše dobře při sobě uvazujíc uznávám, že jsouce z připuštění Božího na zdraví svém velice neduživý, tak že sám od sebe bez pomoci jiného nikam se hnouti nemohu. Pročež nechci na žádný ženění mysliti, nýbrž úmysl umyslil jsem a dokonale se na tom ustanovil, v čistotě bez ženění v tom stavu jak nyní jsem zůstatí a pánu Bohu mému z jeho Božskou pomocí pokud mně živobyťi na tomto světě popřáti ráčí, stavu svobodném v čistotě sloužiti...“¹³³

Raději než u vídeňského dvora žil na jihočeských panstvích také nejstarší syn Adam Pavel. Jeho svatba ve Vídni v roce 1626 byla významnou událostí pro celou rodinu,¹³⁴ neboť jeho manželkou se stala Marie Markéta z Eggenberku, dcera mocného císařského rádce Oldřicha z Eggenberku.¹³⁵ Jejich manželství však rozhodně nebylo šťastné. Po několika letech vzájemných dohadů a skandálů, kdy byla celá záležitost veřejně probírána u dvora, a poté, co Marie

---

¹³¹ Vávra, J., O katolických paních, s. 102.

¹³² SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 4a, kart. 19; Srovnej Kubeš, J., Vilém Slavata a jeho hejtmani. K anatomii prestiže raně novověké šlechty, Historický obzor 2001, s. 70-75.

¹³³ Dopis Františka Víta Lucii Otýlii z 2. ledna 1627, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 2a, kart. č. 26.

¹³⁴ Svatby se neúčastnila již sedmdesátiletá Kateřina z Montfortu, proto jí Adam Pavel o průběhu svatby alespoň informoval v dopise a současně děkoval za věnované svatební dary. Korespondence mezi Adamem Pavlem a Kateřinou z Montfortu uložena v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III C 2, kart. č. 24.

¹³⁵ Svatební smlouva mezi novomanžely sepsaná ve Vídni v zastoupení Viléma Slavaty a Lucie Otýlie a Oldřicha z Eggenberku z 23. dubna 1626, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, listina č. 37 (508).

Markéta obvinila Adama Pavla dokonce z impotence,¹³⁶ bylo celé manželství v roce 1632 anulováno. Adam Pavel žil po rozvodu na svých statcích v Nové Bystřici¹³⁷ a k vídeňskému dvoru se už nevrátil.¹³⁸

Co se týče politické kariéry i osobního života naplnil lépe představy svých rodičů prostřední syn Jáchym Oldřich, který se rok po svém starším bratru ve Vídni oženil s Františkou z Meggau, dcerou císařského tajného rady Leonharta Helfrida z Meggau.¹³⁹

Velmi smutná zpráva zaskočila celou rodinu na konci března, kdy v Hradci ve věku 76 let zemřela Kateřina Hradecká z Montfortu. Ještě před smrtí odkázala 5 000 tolarů hradeckým jezuitům a 10 000 tolarů ve prospěch semináře a nezapomněla ani na svého oblíbeného vnuka Adama Pavla.¹⁴⁰ Zprávu o smrti Kateřiny z Montfortu se zdůrazněním jejího mimořádného věku si do svého deníku zaznamenal i Adam mladší z Valdštejna „...*Novina přišla, že paní stará purkrabová z Hradce umřela, bylo jí 76 let...*“¹⁴¹ Kateřina Hradecká z Montfortu byla pohřbena v rodinné hrobce pánů z Hradce v hradeckém kostele Nanebevzetí panny Marie.¹⁴²

Lucie Otýlie trávila poslední roky života ve Vídni. Se svou matkou, ke které měla velmi silné citové pouto, se v posledních

---

¹³⁶ Obvinění z impotence zřejmě nebylo oprávněné, neboť hradecký páter vyzýval Slavatu, aby svého syna napomenul, neboť se šíří zprávy, že přivedl do jiného stavu dívku v Nové Bystřici a teď má poměr i s dcerou hradeckého měšťana. Slavata na to reagoval tak, že „...já jsem to za žert pokládal, to vymlouval a až posavad tomu nevěřím...“ přesto pátera prosil, aby Adama Pavla také napomenul, neboť by z toho mohla vzniknout nakonec aféra a navíc to je špatný vzor pro poddané. List Viléma Slavaty páteru hradeckých jezuitů z 24. května 1631, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 2b.

¹³⁷ Lucie Otýlie postoupila Adamu Pavlovi Novou Bystřici po jeho svatbě jako podíl na dědictví. Výpis z desk zemských uložený v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III C 4a, kart. č. 27.

¹³⁸ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III C 1, kart. č. 23.

Srovnej Hrdlička, J., Synové „velkých otců“, s. 256-265.

¹³⁹ Svatební smlouva uzavřená v zastoupení rodičů je uložena v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, listina č. 39 (509); sign. III D 1a, kart. č. 29. O Františce Slavatové z Meggau Kypta, J. E., Zrcadlo nábožnosti a dobročinnosti, čili život Františky, hraběnky Slavatové, rozené hraběnky z Meggau, vdovy a paní na Jindřichově Hradci a Telči, obsahující množství výborných naučení, rozjímání a motliteb, Jindřichův Hradec 1862.

¹⁴⁰ Zajištění nadace zemřelé Kateřiny z Montfortu, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III A 2b, kart. č. 16.

¹⁴¹ Koldinská, M. – Mat'a, P. (ed.), Deník rudolfinského dvořana, s. 308.

¹⁴² Srovnej Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia, s. 10.

letech vídala pouze při občasných návštěvách na Hradci. Velmi oblíbeným místem, kam často a ráda jezdila bylo poutní místo Alt Öttingen, které poznala v době bavorského exilu. K blízkým přátelům Lucie Otýlie bezesporu patřila Polyxena z Lobkovic se svým manželem¹⁴³ a také Adam mladší z Valdštejna, který Lucii Otýlii navštívil ihned, jak se dozvěděl o smrti její matky Kateřiny z Montfortu.¹⁴⁴ V posledních letech bývala také často nemocná, což jí znemožňovalo cestovat a navštěvovat svá panství.¹⁴⁵ V prosinci roku 1632 se ve Vídni opět rozstala. V tu dobu byl Vilém Slavata zrovna v Jindřichově Hradci a než se stihl vrátit, 2. ledna roku 1633 ve Vídni „...večer v sedm hodin Pán Bůh povolal Její Milost paní Lucii, hrabinku Slavatovou, poslední rodu hradeckého, z tohoto světa...“¹⁴⁶ Celý leden se za zemřelou Lucii Otýlii konaly ve Vídni motlitby a mše,¹⁴⁷ pohřbena ale nebyla jako ostatní členové rodiny v Jindřichově Hradci, nýbrž podle svého přání v bavorském Alt Öttingu.¹⁴⁸ Vilém Slavata pak věnoval místnímu kostelu 3000 zlatých rýnských na konání mší a motliteb za zemřelou Lucii Otýlii.¹⁴⁹

Důležitým právním úkonem pro další vývoj územní domény pánů z Hradce na českomoravském pomezí byla závěť Lucie Otýlie, jakožto jediné dědičky po pánech z Hradce.¹⁵⁰ Na jejím základě měly po smrti Lucie Otýlie přejít všechny statky v doživotní užívání Viléma Slavaty. Ten je však nesměl nijak měnit, prodávat či dále zadlužovat. Byl také povinen platit dluhy pozůstalé po Lucii Otýlii.¹⁵¹ Vilém Slavata směl sice statky doživotně užívat, jedinými dědici po Lucii

---

¹⁴³ Výpis z lobkovického archivu, regist dopisu Lucie Otýlie poslaný 11 prosince 1626 Vojtěchu Popelovi z Lobkovic, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 2a, kart. č. 22; O jejich přátelství také Stloukal, K. (ed.), Královny, s. 268, 271.

¹⁴⁴ Koldinská, M – Mařa, P. (ed.), Deník rudolfinského dvořana, s. 308.

¹⁴⁵ Dopis Lucie Otýlie z 29. května 1629, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 5a, kart. č. 22.

¹⁴⁶ Koldinská, M.- Mařa, P.(ed.), Deník rudolfinského dvořana, s. 237; Srovnej Vávra, J., O katolických paních, s.102-103; Muk, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia, s. 11.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 328.

¹⁴⁸ Reisner, V., Hrob hraběnky Lucie Otýlie Slavatové, s. 49-50.

¹⁴⁹ Mešní nadace pro Alt Öttingen z roku 1633 a 1638, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, sign. III A 5a, kart. č. 20.

¹⁵⁰ Závěť Lucie Otýlie sepsaná ve Vídni 6. července 1632, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 5a, kart. č. 22.

¹⁵¹ Srovnej seznam věřitelů Lucie Otýlie, kterým se na sv. Havla 1632 vyplácely úroky, SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III B 5b, kart. č. 22.

Otýlii se ale stali její synové. Rozsáhlou českomoravskou doménu rozdělila na dva nedělitelné fideikomisy, na jejichž základě se měly konstituovat dvě prvorozenecké linie Slavatů. Hradecké panství s Žirovnicí, Kardašovou Řečicí a Novou Bystřicí mělo tedy připadnout nejstaršímu synovi Adamu Pavlovi a po jeho smrti přejít na jeho nejstaršího potomka. Obdobně telčské panství a Stráž nad Nežárkou měly přejít na prostředního syna Jáchyma Oldřicha. Oba byli také povinni dodržovat všechny církevní nadace své matky a měli také vyplácet roční deputát svému nejmladšímu bratrovi Františku Vítovi, který vzhledem k nemoci nezdědil pozemkový majetek, ale měl až do své smrti žít v Hradci na zámku nebo v Klášteříčku, měl mít vlastní služebnictvo a ročně mu byli bratři povinni vyplácet 1500 kop míšenských. Tato ustanovení své matky pak vzájemnými smlouvami potvrdili i všichni její synové.¹⁵²

---

¹⁵² Opisy vzájemných smluv o dodržení závěti Lucie Otýlie uložené v SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Slavatů, sign. III C 4a, kart. č. 27; sign. III D 1a, kart. č. 29 a sign. III F 4a, kart. 29.

7. ZÁVĚR

Dějiny každodennosti, dějiny mentalit a dějiny ženy patří ve světové historiografii již několik desetiletí k velmi oblíbeným tématům. Je to přístup, ve kterém se na rozdíl od „velkých politických a událostních dějin“ zásadním způsobem uplatňují také další obory jako je sociologie, psychologie, etnologie, dějiny kultury, dějiny umění, antropologie, ekonomie a řada dalších. V zorném poli těchto společenských věd je možné prameny nazírat z různých úhlů pohledů a dosáhnout tak mnohem plastičtějšího a také komplexnějšího pohledu na dějiny, které se nezajímají jen o velké události, války a diplomacii, ale také o zdánlivé maličkosti a samozřejmosti, které vždy provázely život každého člověka. Důležitým přínosem takovéto práce s prameny je také uvědomění si, že výklad dějin je vždy jen interpretace a naznačení možné cesty a že něco jako dokonalé poznání minulosti neexistuje a nikdy existovat nemohlo. Jeden problém viděn optikou různých společenských věd nabízí více možných pohledů a způsobů řešení.

Do českého prostředí začal pronikat tento přístup k dějinám v devadesátých letech dvacátého století a navázal na domácí tradici kulturní historie z přelomu devatenáctého a dvacátého století a díla Josefa Pekaře, Zdeňka Kalisty, Františka Kavky nebo Josefa Války. Na prvním místě je nutné zmínit nepřekonatelné a dnes již klasické dílo Josefa Petráně Dějiny hmotné kultury.

Jak dokládají výše citovaná díla použitá v této práci, velký zájem historiků se od devadesátých let soustředil na do té doby zapovězenou problematiku šlechty. Nešlo ani tak o zpracování dějin jednotlivých rodů, jako o poznání šlechty jako společenské vrstvy a místa, které zaujímala v dění českých zemí raného novověku. Objevila se tak témata jako fungování aristokratického dvora, aristokratická kariéra, úloha rituálu v životě šlechtice, šlechtická rodina, vzdělání a výchova nebo třeba vnímání smrti. Významným

centrem takto zaměřeného bádání je Historický ústav Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Další přístup uplatňující se v české historiografii při studiu šlechty vychází z hospodářských dějin. Především na základě bohatého pramenného materiálu Rožmberků a pánů z Hradce se historikové zajímají o finanční hospodaření šlechty, fungování velkostatků a vrchnostenskou správu. A právě kombinace obou přístupů umožňuje poznání života šlechty ve všech jeho možných aspektech. Například účetní materiál v sobě skrývá nejen informace hospodářského charakteru, jak fungoval ten který statek, ale také informace o výdajích šlechty za klenoty, nádobí, oděv, potraviny, knihy a obrazy, ale také o služebnictvu, úřednících a dalších dvořanech. A naopak znalost šlechtické mentality a každodennosti dokáže například vysvětlit, proč se šlechta tak výrazným způsobem zadlužovala.

Pro pochopení myšlení a každodenního života šlechty jsou zcela zásadním pramenem deníky a osobní korespondence mezi šlechtici. Jsou to naprosto jedinečné prameny pro poznání citových vztahů mezi mužem a ženou a dětmi. Tyto prameny spolu se svatebními smlouvami a testamenty jsou také hlavním zdrojem informací o světě urozených žen v raném novověku, jak dokazuje ve svých pracích rakouská historička Beatrix Bastl.

Na základě studia osobní korespondence, závětí, rodinných smluv a různého účetního materiálu vznikla také tato diplomová práce. V centru zájmu stály osudy tří šlechtičen a manželek pánů z Hradce. Jak bylo v úvodu řečeno, cílem celé práce bylo poznat osudy a každodenní činnosti žen v mužském prostředí nejvyšší aristokracie. Poslední páni z Hradce poskytovaly nejen dostatečný pramenný materiál, současně nebylo téma žen tohoto rodu dosud systematicky zpracováno. A proto záměrem práce bylo nejen poznat život urozených žen přelomu 16. a 17. století, ale také doplnit a rozšířit pohled na poslední pány z Hradce o ženský element.

Osudy Anny Hradecké z Rožmberka, Kateřiny Hradecké z Montfortu a Lucie Otýlie Slavatové z Hradce se vyznačovaly řadou

styčných momentů, současně je ale možné rozpoznat i některé rozdílné okamžiky a proměny vnímání a prožívání některých aspektů života v čase. Ze třech příkladů není sice možné vyvodit nějaké obecné závěry, mohou ale sloužit k naznačení možných tendencí v životě českých urozených žen.

Všechny tři případy ve shodě s tvrzením Beatrix Bastlové a dalších autorů¹ potvrdily zásadní roli některých okamžiků v životě raně novověkého člověka. Na prvním místě to byl sňatek. Žena se vstupem do manželství oddělovala od své původní rodiny a stávala se paní v nové rodině svého manžela. Tento předěl nevyznívá tak zásadně jen v případě Lucie Otýlie, neboť její postavení jakožto dědičky po pánech z Hradce bylo jiné než u většiny ostatních nevěst. Ona se vyplacením věna neoddělovala od původní rodiny, ale naopak zajišťovala majetkovou kontinuitu pánů z Hradce a Slavatů. Pro každodenní život všech žen bylo ale manželství naprosto zásadní. Jejich osudy byly pevně spojeny s osudy manželů a jako manželky těchto šlechticů byly svým okolím také vnímány. Dokladem toho může být označení Kateřiny z Montfortu Adamem mladším z Valdštejna jako *paní purkrabová*.

Přestože manželství hrálo v životě všech žen stejnou roli, sňatková politika stojící u jeho vzniku se již lišila. Zatímco sňatek Anny Hradecké z Rožmberka s Jáchymem z Hradce a spojení dvou starých českých panských rodů byl typický hlavně pro konec 15. a počátek 16. století, sňatek Adama II. z Hradce s cizinkou Kateřinou z Montfortu byl již příkladem dvorského sňatku vycházejícího z iniciativy Habsburků a jejich zájmu o spříznění věrných katolických rodů z různých částí monarchie, a tak upevnění monarchie jako celku i vlastního postavení panovníka. Sňatky vycházející z dvorského prostředí se ale mezi českou šlechtou plně prosadily až v 17. století. Sňatek Lucie Otýlie s Vilémem Slavatou byl sice sňatkem mezi dvěma českými rody, ale i zde stály v pozadí habsburské zájmy a také zájmy katolické církve.

---

¹ Srovnej výše v kapitole o Světě urozených žen v době renesance a baroka.

Další důležitou rovinou života raně novověké šlechtičny byl vztah k manželovi a dětem. Skvělým pramenem umožňujícím toto studovat jsou osobní dopisy Anny Hradecké z Rožmberka. Pro ni byla rodina skutečně centrem všeho dění. Nelze však říct, že u Kateřiny z Montfortu nebo Lucie Otýlie tomu tak nebylo. Prostě se pro to jen nezachovaly pramenné doklady. Rodina byla v životě ženy raného novověku opravdu hlavním místem sebeuplatnění. O tom také svědčí častá těhotenství a porody především v prvních letech manželství a toužebné očekávání dědice. Případ Anny Hradecké z Rožmberka je ale zřejmě odlišný v tom, že mezi manželi vzniklo opravdu silné pouto, které nestálo jen na úctě a vážnosti, jak bylo zřejmě běžné u ostatních manželství, ale také na vzájemných citech. Jakkoliv hodnotit city a intimní život u tehdejší šlechty je však velmi obtížné, neboť naše interpretace se opírá o prameny osobní povahy, které měly zůstat veřejnosti utajeny, a to může být také důvod, proč se nedochovalo v hojnější míře. Historikovi může být při studiu rodinných vztahů užitečné sledovat vzájemná oslovení, četnost společných pobytů manželů, účetní materiál může poskytnout informace o různých darech a podobně, vždy je ale nutné správně odlišit, co bylo opravdu projevem lásky a citů a co bylo součástí společenských klišé a etikety.

Dalším důležitým okamžikem v životě ženy byla smrt manžela. Anna Hradecká i Kateřina z Montfortu prožily velký kus života jako vdovy. Kateřina přežila svého manžela dokonce o 35 let. Společné oběma bylo, že ani po smrti manžela se v jejich ekonomickém i společenském postavení nic zásadního nezměnilo. Anna vystupovala jako poručnice nedospělých dětí a i nadále se jako hradecká paní starala o chod panství. Po smrti Adama II. sice převzal rodové dědictví syn Jáchym Oldřich, vliv Kateřiny z Montfortu na jeho rozhodování byl ale nesporný. Společná jim byla také materiálně dostatečně zajištěná léta strávená ve vdovském sídle hradeckých paní v Klášteříčku. Anna se sem ze zámku přestěhovala poté, co se novou paní na Hradci stala její snacha. Obdobně Kateřina po nástupu Jáchyma Oldřicha trávila v Klášteříčku většinu

svého času. Pouze Lucie Otýlie zemřela dřív než její manžel. I kdyby tomu tak nebylo, její postavení vdovy by se od vdovského stavu ostatních žen v zemi lišilo. I jako vdova by totiž až do své smrti vystupovala jako jediná majitelka a paní na statcích pánů z Hradce.

Největší rozdíly mezi hradeckými paními byly ve způsobu jejich výchovy a prostředí, ze kterého pocházely, což zásadně ovlivnilo i jejich další aktivity. Anna Hradecká z Rožmberka měla k Jindřichovu Hradci velmi blízko. Prostor, ve kterém se narodila bylo velmi podobné hradeckému a sama byla dokonce v Hradci vychovávána. Její svět byl z velké části vymezen hranicemi panství. V pozdějších letech sice žila také v Praze, a dokonce i v Římu, dvorský způsob života pro ni ale vždy zůstal cizím a svým způsobem také nepochopitelným a zbytečným. Život u dvora pro ni znamenal zbytečné výdaje a neustálou nepřítomnost na vlastních panstvích, což rozhodně nemohlo prospívat jejich rozkvětu. Převážná část života Anny se tedy odehrávala ve venkovské rodové rezidenci, která byla v té době honosně přestavována a upravována podle vzoru italské renesance.

Ze zcela jiného kulturního okruhu pocházela Kateřina z Montfortu. Z prostředí štyrského dvora arcivévody Karla byla zvyklá na naprosto jiný způsob života, a proto se s venkovským jindřichohradeckým prostředím nikdy zcela nesžila. Jak sama přiznala, nikdy se pořádně nenaučila česky a cizorodě zde působil také její okruh služebníků a dvořanů, kterými se obklopovala. Odlišné životní postoje a nároky byly také zřejmě důvodem, proč tchyně Anna Hradecká z Rožmberka odešla ze zámku do Klášteríčku.

Obdobně jako její matka měla i Lucie Otýlie blízko k životu u dvora a poklidný venkovský způsob života jí zřejmě příliš nevyhovoval. Dokladem toho je, že na jindřichohradeckém zámku žila trvaleji jen v prvních letech manželství a postupně se sem vracela stále méně často. Posledních deset let života žila téměř nepřetržitě ve Římu a v Jindřichově Hradci se nenechala ani pohřbit. Zatímco pro Annu Hradeckou z Rožmberka představoval dvorský

život ještě něco zcela nového a cizího, pro Lucii Otýlii to byla už naprostá samozřejmost a nezbytnost.

Rozdíly mezi manželkami posledních hradeckých velmožů se také projevovaly způsobem trávení času. Hlavní zájem Anny se soustředil na dohled nad panstvím a nad úředníky a služebníky. Sama také pracovala na panské zahradě a spolu se svým fraucimorem a dalšími ženami žijícími na Hradci trávila čas ručními pracemi a úpravou šatů. Přestože byla osobně přesvědčená katolička, tolerantní náboženské poměry na panství jí nijak nevadily.

Naproti tomu Kateřina a po ní i Lucie Otýlie již byly v náboženské oblasti ovlivněné tridentským koncilem a počínající rekatolizací. Toto nekompromisní náboženské přesvědčení pochopitelně působilo v převážně nekatolickém a do té doby tolerantním prostředí jindřichohradeckého panství velmi nepřátelsky. Katolická víra pro tyto šlechtičny nebyla jen soukromou duchovní záležitostí, ale i způsobem chování, který bylo třeba dávat okázale najevo, a tak také podporovat a upevňovat mocenské postavení rodu. Jasným příkladem toho bylo založení jezuitské koleje v Jindřichově Hradci, které mělo prezentovat pány z Hradce jako přesvědčené katolíky a věrné služebníky Habsburků. Podpora jezuitů a bohaté fundace církevními stavbám byly pro Kateřinu a Lucii Otýlii také způsobem seberealizace a možností uplatnit se v oblasti, která byla společensky ceněná a která byla vidět.

Na příkladu tří generací žen v časovém horizontu zhruba sta let je možné pozorovat určitou postupnou proměnu jejich způsobu života. Především v důsledku formování habsburské monarchie se česká šlechta, a tudíž i způsob jejího života postupně transformoval od uzavřenosti v rámci Českého království směrem k větší otevřenosti a propojenosti s ostatními částmi monarchie. Tento trend je krásně vidět na příkladu sňatkové politiky. Obdobně také došlo k posunu od náboženské tolerantnosti doby Anny Hradecké z Rožmberka k ostré konfesní vyhraněnosti následujících let završených Bílou horou, jak ukazují příklady Kateřiny z Montfortu a Lucie Otýlie.

8. RESUME

Kristýna Míchalová – Wives of the last Lords of Hradec

The thesis focuses on the life of gentlewomen at the turn of the 16th and 17th century. An example of the wives of last Lords of Hradec shows how they were enabled to realize in the “men’s world” of the early modern age and familiarizes the life of the last Lords of Hradec at the same time.

The first chapter called “World of gentlewomen in the Renaissance and baroque times” is a brief introduction into the daily women’s life of the early modern age. It emphasizes the main fatal moments of the life of every woman. Marriage and birth of a descendant were very important landmarks as the family was a place where the woman should be of use. The husband’s death was crucial for both low- or high-born women. The position of every woman relied on the position of her husband, therefore the social situation of each widow was treated by this.

Following chapter describes briefly the history of the Family of Lords of Hradec, who, since the middle Ages, had been ranked among the most significant noblemen in the Czech Kingdom and whose power and position was based on a faithful service to the ruler.

The third chapter is dedicated to Anna Hradecká of Rožmberk (1530-1580). Anna came from an important old Czech Lord’s Kin and her step-brothers were Vilém of Rožmberk and Petr Vok of Rožmberk. Marriage to Jáchym of Hradec in 1547 was a highly prestigious matter, which should stipulate the unique position of both Czech families in the Kingdom. Surviving personal correspondence of the time of separation of the married couple discloses more about the life of the aristocratic family, when Jáchym stayed at the court and Anna lived at the Jindřichův Hradec estate. Anna gave birth to a few children during the marriage, but only Adam II. and the daughter Anna lived to the age of majority. Besides parenting Anna also took

care of running the estate and managed the whole property instead of her underage son after the death of her husband.

Following chapter is dedicated to the wife of Adam II. of Hradec, Katerina Hradecká of Montfort (1555-1631). Kateřina came of an old earl's Kin from Steiermark and her marriage with Adam II. of Hradec arose from political interests of the Habsburgs. Being born in a different culture area she never got used to the Czech environment and did not learn the Czech language properly. She changed the manners of the court of Hradec very resolutely. From all her children only the daughter Lucie Otýlie and Jáchym Oldřich, the last masculine member of the Kin, lived to the age of majority. Kateřina was a very strict Catholic, she supported local churches richly and took an active part in inviting the Jesuits to Jindřichův Hradec. After the death of her husband she influenced the politics of her sick son, Jáchym Oldřich, markedly.

After the death of Jáchym Oldřich in 1604 his sister, Lucie Otýlie (1582-1633) became the sole heiress of Lords of Hradec, who married Vilém Slavata in 1602. Similarly to her mother, Kateřina of Montfort, she devoted her life to charity and was a strict Catholic. Together with her husband they made a strict Re-catholicization of their estate. She was forced to spend the time of Uprising of the Estates in exile, but after the Bílá Hora the sharp political carrier of Vilém Slavata continued. She spent last years of her life in Vienna and was the sole heiress of the large property of Lords of Hradec, which she divided between her sons in the testament.

9. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, fond Rodinný archiv pánů z Hradce.

SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, fond Rodinný archiv Slavatů.

SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, fond Velkostatek Jindřichův Hradec.

BALBÍN, BOHUSLAV., *Miscellanea historica regni Bohemiae*, kniha IV., tit. LVI, s. 113-114; kniha V., tit. LXIII, s. 127-130.

Edice pramenů

BŮŽEK., V. – HRDLIČKA, J. (ed.), *Rodinný život posledních pánů z Hradce ve světle jejich korespondence*, in: *Poslední páni z Hradce*, *Opera historica* 6, 1998, s. 167-271.

ČELAKOVSKÝ, J. (ed.), *Naučení p. Albrechta Rendla z Oušavy synům dané*, *ČČH* 8, 1902, s. 68-70.

DVORSKÝ, F. (ed.), *Listy paní Kateřiny z Žerotína rozené z Valdštejna I-II*, Praha 1894-1895.

DVORSKÝ, F. (ed.), *Staré písemné památky žen a dcer českých*, Praha 1869.

FUČÍKOVÁ, E. (ed.), *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze*, 1989.

HAUSENBLASOVÁ, J. (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II. Eine Edition der Hofstatsverzeichnisse 1576-1612*, Praha 2002.

HAUSENBLASOVÁ, J. (ed.), *Seznamy dvořanů císaře Rudolfa II. z let 1580, 1584, 1589*, *Paginae historiae* 4, 1996, s. 39-149.

JANÁČEK, J. (ed.), *Pavel Skála. Historie česká. Od defenestrace k Bílé hoře*, Praha 1984.

JIREČEK, J. (ed.), *Paměti Viléma hraběte Slavaty, nejvyššího kancléře království Českého I-II*, Praha 1866-1868.

KALISTA, Z. (ed.), Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic, Praha 1941.

KOLDINSKÁ, M. – MAŤA, P. (ed.), Deník rudolfínského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633, Praha 1997.

KRÁL, P. (ed.), Pohřby posledních pánů z Hradce, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 439-512.

KRÁL, P., (ed.), Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550-1650, České Budějovice 2002.

KUBEŠ, J. (ed.), Rodinné vztahy pánů z Hradce a Rožmberků v předbělohorském století, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 291-316.

KUBÍNOVÁ, A (ed.), Rožmberské kroniky krátký a sumovní výtah, JHS 57, 1988, s. 83-91, 131-137, 198-207; JHS 58, 1989, s. 20-28, 81-87, 143-154, 193-209; JHS 59, 1990, s. 28-43, 81-96, 105-164.

MAREK, P. (ed.), Svědectví o ztrátě starého světa, České Budějovice 2006.

MIKULEC, J (ed.), Mikuláš Dačický z Heslova. Paměti (S úvodem Josefa Janáčka), Praha 1996.

PALACKÝ, F. (ed.), Rosenberské kroniky krátký a sumovní výtah, sepsaný na konci léta 1609 v Třeboni od Václava Březana, posledního archiváře Rosenberského, ČČM 2, 1828, s. 39-98.

PÁNEK, J. (ed.), Paměti českého šlechtice z poloviny 16. století. „Sarmacie“ Jana Zajíce z Házmburka, FHB 14, 1990, s. 17-92.

PÁNEK, J. (ed.), Václav Březan. Životy posledních Rožmberků I-II, Praha 1985.

RATAJOVÁ, J. (ed.), Alžběta Lidmila z Lisova. Rodinné paměti, Praha 2002.

REZEK, A. (ed.), Paměti Mikuláše Dačického z Heskova I-II, Praha 1878-1880.

REZEK, A. (ed.), Zápisky Viléma Slavaty 1601-1603, Praha 1887.

RYNEŠOVÁ, B. (ed.), Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I-IV, Praha 1927-1954.

SKÝBOVÁ, A. (ed.), Listy Bílé paní rožmberské, Praha 1985.

TEPLÝ, F. (ed.), Proč se stal Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka z českého bratra katolíkem, SHK 13, 1912, s. 205-221; SHK 14, 1913, s. 25-41, 171-181.

TEPLÝ, F., (ed.), Vilém Slavata vybízí svého bratrance Krištofa Slavatu k návratu do církve katolické a do Čech, SHK 18, 1917, s. 65-70.

TICHÁ, Z. (ed.), Spisování slavného frejříře, Praha 1978.

TISCHER, F. (ed.), Dopisy Sylvie hrab. Černínové, rozené Caretto-Millesimovy, s chotěm jejím Heřmanem hrab. Černínem z Chudenic z let 1635-1651, VKČSN 1908, s. 1-108.

TISCHER, F. (ed.), Dopisy Šťastného Pušperského z Pleší ku panu Jáchymovi z Hradce (1553-1561), Praha 1904.

VRŤÁTKO, A. J. (ed.), Ludvíka z Pernštýna naučení rodičům, jak od nich zvedenu býti sobě žádá, ČČM, 38, 1864, s. 63-81.

ZÍBRT, Č. (ed.), Navedení mladistvého věku ku poctivým mravům. Hrstka staročeských rad a návodů, Praha 1912.

Literatura

ARIÈS, P., Dějiny smrti. 1. Doba ležících, 2. Zdivočelá smrti, Praha 2002.

BASTL, B. Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit, Wien – Köln – Weimar 2000.

BASTL, B., Das Österreichische Frauenzimmer. Zur Rolle der Frau im höfischen Fest und Hofleben 15. bis 17. Jahrhundert, in: Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku, Opera historica 8, 2000, s. 79-105.

BASTL, B., Hofdamen und Höflinge zur Zeit Kaiser Leopolds I. Zur Geschichte eines vergessenen Berufsstandes, in: Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750), Opera historica 5, 1996, s. 187-265.

BASTL, B., Macht der Emotionen? Refugien der Intimität? Die Erhaltung des Names und Ordnung der aristokratischen Familie, in: Aristokratické dvory a rezidence v raném novověku, Opera historica 7, 1999, s. 495-534.

- BASTL, B., Mezi mocí a bezmocí. Úvahy o každodenním životě šlechtičen v raném novověku, *DaS* 16, 1994, 24-26.
- BEDNAŘÍKOVÁ–TURNWALDOVÁ, R. a kol. Česká žena v dějinách národa. Sborník prací uspořádaný péčí Ústředí žen při radě české, Praha 1940.
- BENEŠ, F., Oldřich z Rožmberka tvůrcem fikce o původu Rožmberků z rodu italských knížat Rusínů, *JHS* 38, 1969, . 181-191.
- BÍLEK, T. V., Dějiny konfiskací v Čechách po r 1618 I-II, Praha 1882-1883.
- BŮŽEK, V. – HRDLIČKA, J. a kol., Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku, Praha a Litomyšl 2002.
- BŮŽEK, V. – HRDLIČKA, J., Rodinný život posledních pánů z Hradce, in: *Poslední páni z Hradce, Opera historica* 6, 1998, s. 145-165.
- BŮŽEK, V. –HRDLIČKA, J. a kol., Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce, Praha 1997.
- BŮŽEK, V., Aliance Rožmberků, Zrinských ze Serynu a Novohradských z Kolovrat na počátku 17. století, *JHS* 65, 1996, s. 10-25.
- BŮŽEK, V., K česko-německé dvojjazyčnosti v raně novověkých českých a rakouských zemích, *Historický obzor* 5, 1994, s. 36-40.
- BŮŽEK, V., Nové příspěvky Beatrix Bastlové o šlechtičnách ve dvorské společnosti raného novověku, *FHB* 19, 1998, s. 193-199.
- BŮŽEK, V., Šlechta ze zemí Koruny české na habsburských dvorech v předbělohorském století, in: *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, *Opera historica* 10, 2003, s. 153-189.
- CESNAKOVÁ-MICHALCOVÁ, M., První jezuitská představení v českých zemích, in: *Dějiny českého divadla I.*, Praha 1983, s. 134-139.
- CÍSAŘOVÁ-KOLÁŘOVÁ, A., Žena v hnutí husitském, Praha 1915.
- CÍSAŘOVÁ-KOLÁŘOVÁ, A., Žena v jednotě bratrské, Praha 1942.

- CORI, J. N., Jindřich IV. z Hradce. Nástin životopisný. Z německého originálu Jana Nepomuka Coriho vydal František Fischer, Jindřichův Hradec 1894.
- ČECHURA, J. – HLAVAČKA, M. – MAUR, E., Ženy a milenky českých králů, Praha 1994.
- ČECHURA, J., Hluboká za pánů z Hradce: vznik podnikatelského velkostatku, Sborník Národního muzea v Praze XLVI, 1992.
- ČECHURA, J., Královny a kněžny české, Praha 1996.
- ČECHURA, J., Počátky vyšebrodského kláštera, JHS 50, 1981, s. 4-16.
- ČECHURA, J., Žena a peníze ve zlomových časech: Anna Saloména Harantová – Černínová, Časopis Národního muzea – řada historická 174, 2005, s. 150-190.
- ČERNÁ, M. L., Studenti ze zemí českých na universitě v Orleánsku a na některých jiných francouzských universitách, ČČH 40, 1934, s. 347-362, 548-564.
- DOBIÁŠ, J., Vilém Slavata, Časopis historický 1, 1881, s. 267-309; 2, 1882, s. 34-56.
- DUBY, G. – PERROT, M. (edd.), Geschichte der Frauen III., Frühe Neuzeit, Frankfurt am Main, 1994.
- FRANCEK, J., Eliška Kateřina Smiřická a její příběh lásky, Východočeský sborník historický 3, 1993, 273-298.
- FRITZOVÁ, CH. – RŮŽIČKA, J., Španělský sňatek Vratislava z Pernštejna (1555), Sborník prací východočeských archivů 3, 1975, s. 63-77.
- HAMANOVÁ, B., Habsburkové. Životopisná encyklopedie, Praha 1996.
- HAUBELT, J., České osvícenství, Praha 1986.
- HEJNIC, J. – MARTÍNEK, J., Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě II., Praha 1966.
- HOJDA, Z., „Kavalírské cesty“ v 17. století a zájem české šlechty o Itálii, in: Itálie, Čechy a střední Evropa, Praha 1986, s. 216-239.
- HOLÝ, V., Rozklad rodového majetku Švihovských z Rýzmburka a pánů z Rožmitálu (Příspěvek k poznání vývoje feudální koncentrace

pozemkového majetku v jihozápadních Čechách), in: *Minulostí Plzně a Plzeňska* 3, 1960, 45-79.

HONC, J., Populační vývoj šesti generací 152 českých panských rodů v letech 1502-1794, *Historická demografie* 3, 169, s. 20-51.

HORSKÁ, P. – KUČERA, M. – MAUR, E. – STLOUKAL, M., *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, Praha 1990.

HORSKÁ, P., *Naše prababičky feministky*, Praha 1999.

HORSKÁ, P., Ženy v evropských dějinách, *ĎaS* 16, 1994, s. 4-9.

HORSKÝ, J. – SELIGOVÁ, M., *Rodina našich předků*, Praha 1996.

HRDLIČKA, J., „Kuchyni svou k správě tobě poroučím.“ Kuchyňský personál v rezidencích posledních pánů z Hradce, *JHS* 65, 1996, s. 148-169.

HRDLIČKA, J., Slavnostní stolování na aristokratickém dvoře v raném novověku, in: *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, *Opera historica*, 8, 2000, s. 293-314.

HRDLIČKA, J., Adam II. z Hradce a jeho dvůr, in: *Poslední páni z Hradce*, *Opera historica* 6, 1998, s. 127-144.

HRDLIČKA, J., Poslední páni z Hradce v pramenech a literatuře, in: *Poslední páni z Hradce*, *Opera historica* 6, 1998, s. 33-60.

HRDLIČKA, J., Potraviny, stolování a jídelníček na raně novověkých aristokratických dvorech. Ke stavu a perspektivám výzkumu každodenní kultury, *ČČH* 98, 2002, s. 18-47.

HRDLIČKA, J., Provoz vídeňského domu Jáchyma z Hradce, in: *Poslední páni z Hradce*, *Opera historica* 6, 1998, s. 103-124.

HRDLIČKA, J., Rituál stolování na raně novověkých aristokratických dvorech, in: *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, *Opera historica* 7, 1999, s. 619-653.

HRDLIČKA, J., Synové „velkých otců.“ Vídeňský dvůr očima Adama Pavla Slavaty, in: *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, *Opera historica* 10, 2003, s. 249-273.

HUFTON, O., *Frauenleben. Eine europäische Geschichte 1500-1800*, Frankfurt am Main 1998.

JANÁČEK, J., *Rudolf II. a jeho svět*, Praha 1987.

- JANÁČEK, J., Ženy české renesance, Praha 1976.
- JIRÁSKO, L., Jindřichův Hradec, Praha 1994.
- JIRÁSKO, L., K dějinám Jindřichova Hradce v předhusitském období, JHS 47, 1978, s. 77-96.
- JIREČEK, J., Leben des Obersten Hofkanzlers von Böhmen Wilhelm Grafen Slavata, Praha 1876.
- KALISTA, Z., Češi v Sieně 1574-1646, ČČH 33, 1927, 117-127.
- KALISTA, Z., Století andělů a ďáblů. Jihočeský barok, Praha 1994.
- KAPRAS, J., Manželské právo majetkové dle českého práva zemského, VKČSN 1908, s. 1-85.
- KAVKA, F., Zlatý věk Růží, Praha 1993.
- KIRNBAUER VON ERZSTÄTT, J. E., Die Wappen der Adelsin Niederösterreich (J. Siebmachers großes Wappenbuch, IV. Band, 4. Abteilung, 1. Teil), Nürnberg 1909.
- KKROUPA, J., Dietrichsteinové v polovině 17. století a model tzv. kavalírské cesty, in: Historická Olomouc a její současné problémy 4, 1983, s. 109-117.
- KLABOUCH, J., Manželství a rodina v minulosti, Praha 1962.
- KOL. AUTORŮ, Přehled dějin Československa I /1-2, Praha 1980.
- KOLDINSKÁ, M., Humanistická škola v Hasištejně, AUC-HUCP 21, 1981, s. 23-67.
- KOLDINSKÁ, M., Každodennost renesančního kavalíra, Praha a Litomyšl 2004.
- KOLDINSKÁ, M., Svět Adama mladšího z Valdštejna optikou jeho deníků (Příspěvek ke každodennosti a mentalitě renesančního aristokrata), FHB 18, 1997, s. 121-142.
- KOVÁŘ, M., Novokřtění na dominiu pánů z Hradce, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 387-398.
- KOZÁKOVÁ, A., Právní postavení ženy v českém právu zemském, Praha 1926.
- KRÁL, P., Pohřební slavnosti jako prostředek a místo politické komunikace předbělohorské společnosti, in: Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku, Opera historica 8, 2000, 315-332.

- KRÁL, P., Křtiny, svatby a pohřby k vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století, in: Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740), Opera historica 10, 2003, s. 439-456.
- KRÁL, P., Pohřby posledních pánů z Hradce, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 401-4036.
- KRČÁLOVÁ, J., Renesanční stavby Baltassara Maggiho v Čechách a na Moravě, Praha 1986.
- KROFTA, K, Zápisky Viléma Slavaty o věcech moravských z let 1607, 1608, 1613-15, ČČH 16, 1910, s. 44-51.
- KUBEŠ, J., Rodinné vztahy pánů z Hradce a Rožmberků v předbělohorském století, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 273-288.
- KUBEŠ, J., Vilém Slavata a jeho hejtmani. K anatomii prestiže raně novověké šlechty, Historický obzor 12, 2001, s. 70-75.
- KUČERA, P., Stavovská opozice v Čechách a volba Ferdinanda Štýrského českým králem, Studia Comeniana et Historica 14/28, 1984, s. 5-40.
- KVĚTOŇOVÁ – KLÍMOVÁ, O., Styky Bohuslava Balbína s českou šlechtou pobělohorskou, ČČH 32, 1927, s. 497-541.
- KYBALOVÁ, L., Dějiny odívání. Renaissance (15. a 16. století), Praha 1996.
- KYPTA, J. E., Zrcadlo nábožnosti a dobročinnosti, čili život Františky, hraběnky Slavatové, rozené hraběnky z Meggau, vdovy a paní na Jindřichově Hradci a Telči, obsahujíc množství výborných naučení, rozjímání a motliteb, Jindřichův Hradec 1862.
- LEDVINKA, V., Adam II. z Hradce a poslední páni z Hradce v ekonomice, kultuře a politice 16. století, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 7-32.
- LEDVINKA, V., Dům pánů z Hradce pod Stupni (Příspěvek k poznání geneze a funkcí renesančního šlechtického paláce v Praze), FHB 10, 1986, 269-316.

- LEDVINKA, V., Funkce venkovských rezidencí a pražských paláců jihočeské šlechty v 16. a 17. století, in: Život na šlechtickém sídle v 16. -17. století, Ústí na Labem, s. 28-41.
- LEDVINKA, V., Rezidenční města pánů z Hradce v 16. a na počátku 17. století (Poznámky k vztahům šlechtického a měšťanského prostředí v epoše renesance), in: Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. – 18. století), Prostějov.
- LEDVINKA, V., Šlechtická svatba v Praze roku 1579. K charakteru aristokratických slavností české renesance, Documenta Pragensia 12, 1995, s. 105-113.
- LEDVINKA, V., Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách (Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560-1596), Praha 1985.
- LENEROVÁ, M. a kol., Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století, Praha 2002.
- LENEROVÁ, M., K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století, Praha 1999.
- LIFKA, B., Staré knihovny hradeckého zámku, in: Jindřichův Hradec. Státní zámek a památky v okolí, Praha 1959, s. 32-33.
- LUPKE-NIEDRICH, N., Habsburgische Klientel im 16- J-h: Huho von Montfort im Dienste der Hauses Habsburger, in: Robe, H., Karl V., Politik und politisches system, Konstanz 1996, s. 137-161.
- MACEK, J., Česká středověká šlechta. Soubor studií, Praha 1996.
- MACEK, J., Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526), I-II, Praha 1992-1994.
- MACEK, J., Tři ženy krále Vladislava, Praha 1976.
- MAREŠ, J., Padělané diplomy Rožmberků ČČH 1, 1895, s. 371-384.
- MARKOVÁ, M., Móda na dvoře pánů z Hradce, in: poslední pání z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 319-348.
- MAŤA, P., Nejstarší české a moravské deníky (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny), FHB 19, 1998, s. 99-120.

- MAŘA, P., Oslavy jubilejního léta 1600 v Římě a česká šlechta, JHS 66-67, 1997-1998, s. 111-117.
- MAŘA, P., Rituál zasnub v deníku renesančního kavalíra, ĎaS 18, 1996, s. 11-15.
- MAŘA, P., Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem, in: Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku, Opera historica 7, 1999, 139-161.
- MAŘA, P., Svět české aristokracie (1500-1700), Praha 2004.
- MAŘA, P., Zrození tradice (Slavatovské vyústění rožmberského a hradeckého odkazu), in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 513-552.
- MATĚJČEK, A. – TRÍSKA, K., Jindřichův Hradec , zámek a město, Praha 1944.
- MÍKA, A., Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia, České Budějovice, 1970.
- MUK, J. – VILÍMKLOVÁ, M., Ke vzniku Nového stavení jindřichohradeckého zámku, Historická Olomouc a její současné problémy 4, 1983, s. 173-180.
- MUK, J., Jak se poněmčoval Jindřichův Hradec, Jindřichův Hradec 1933.
- MUK, J., Jindřichův Hradec v životě a díle Bohuslava Balbína, Ohlas od Nežárky 65, 1935, č. 14-19, 21, 24-26, 27-28, 30-41.
- MUK, J., Po stopách národního vědomí české šlechty pobělohorské, Praha 1931.
- MUK, J., Zakladatelka jindřichohradeckého gymnasia Kateřina roz. z Montfortu a její dcera Lucie Otýlie, in: 77 výroční zpráva stát. československého reálného gymnasia v Jindřichově Hradci za školní rok 1936-37, Jindřichův Hradec 1937, s. 3-11.
- NEUMAN, S. K., Dejiny ženy. Populárně sociologické, etnologické a kultúrno-historické kapitoly, III. Žena stredoveká a renesančná, Bratislava 1971.
- NOVÁK, J., Náhrobní kameny jindřicho-hradecké, Jindřichův Hradec 1904.

NOVÁK, J., Slavatové a umění výtvarné, PA 29, 1917, s. 17-36.

NOVÁK, J., Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese jindřicho-hradeckém, Praha 1901.

NOVÁK, J., Zámek jindřichohradecký, Jindřichův Hradec 1905.

NOVÁKOVÁ, S., O vaření sladké kaše na jindřichohradeckém zámku, Jindřichohradecký vlastivědný sborník 7, 1995, s. 89-91.

NOVOTNÝ, J., Jindřichohradecká kolej tovaryšstva Ježíšova v letech 1594-1618, in: Poslední páni z Hradce, Opera historica 6, 1998, s. 371-384.

ORTH, J., Nástin historicko-kulturního obrazu Jindřichova Hradce od konce 15. století až k povstání stavovskému 1618, Jindřichův hradec 1879.

PÁNEK, J., „Phasma Dionysiacum“ a manýristické slavnosti na Pražském hradě roku 1617 (Jejich dobový a typový rámeček), FHB 17, 1994, s. 117-131.

PÁNEK, J., Česká a rakouská šlechta v počátcích habsburské monarchie, ĎaS 12, 1990, s. 26-33.

PÁNEK, J., Čeští cestovatelé v renesanční Evropě (Cestování jako činitel kulturní a politické integrace), ČČH 88, 1990, s. 661-682.

PÁNEK, J., Politický systém předbělohorského českého státu, FHB 11, 1987, s. 41-101.

PÁNEK, J., Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka, Praha 1996.

PÁNEK, J., Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance, Praha 1989.

PÁNEK, J., Rožmberští sirotci na jindřichohradeckém a českokrumlovském zámku (K otázce výchovy české renesanční aristokracie), Jindřichohradecký vlastivědný sborník 1, 1989, s. 1-20

PÁNEK, J., Šlechta v raně novověké Evropě z pohledu českého a evropského bádání, in: Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750), Opera historica 5, 1996, s. 19-45.

PÁNEK, J., Vilém z Rožmberka. Politik smíru, Praha 1998.

PETRÁŇ, J., Dějiny hmotné kultury II/1-2. Kultura každodenního života od 16. do 18. století, Praha 1995-1997.

- PETRÁŇ, J., Staroměstská exekuce, Praha 1971.
- PLAČEK, M., Rod erbu zubří hlavy do počátku 15. století (Pokus o genealogii moravského rodu), ČMM 114, 1995, s. 117-134.
- POLIŠENSKÝ, J. – SNIDER, F., Změny ve složení české šlechty v 16. a 17. století, ČsČH 20, 1972, s. 515-525.
- RADOVÁ, M – RADA, O., Mistr Leopold Estreicher a jeho slavnícká stavební dílna, Umění 18, 1970, s. 370-371.
- RATAJOVÁ, J., Dějiny ženy a koncept genderu v české historiografii, Kuděj 1-2, 2005, s. 159-173.
- REINER, V., Hrob hraběnky Lucie Otýlie Slavatové v bavorském Alt-Oettingenu, in: Výběr prací členů historického klubu při jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 20, 1983, s. 49-50.
- REISENLEITNER, M., Habsburgische Höfe in der Frühe Neuzeit. Entwicklungslinien und Forschungsprobleme, in: Aristokratické dvory a rezidence v raném novověku, Opera historica 7, 1997, s. 97-114.
- REZEK, A., Příspěvky k dějinám českým za králů Vladislava a Ludvíka, ČČM 1882, s. 217-243, 364-384.
- RYANTOVÁ, M., Polyxena z Lobkovic, in: Lenderová, M. a kol., Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století, 2002, s. 67-103.
- RYANTOVÁ, M., Polyxena z Lobkovic, rozená z Pernštejna a její hospodářská činnost, in: Vorel, P., Pernštejnové v českých dějinách, Pardubice 1995, s. 105-114.
- RYBIČKA, A., Smrt pana Jáchyma z Hradce, PaM 15, 1892, sl. 475-476.
- SEDLÁČEK, A., Hrady, zámky a tvrze v Království českého I-XV, Praha 1882-1927.
- SEDLÁČEK, A., Slavata z Chlumu a Košumberka, in: Ottův slovník naučný 23, 1905, s. 339-343.
- SLÁDEK, M., Poznámky k problematice českých pohřebních kázání 16. a 17. století, in: Česká literatura doby baroka. Sborník příspěvků k české literatuře 17. a 18. století, Literární archiv 27, 1994, s. 191-221.

- STLOUKAL, K. (ed.), Královny, kněžny a velké ženy české, Praha 1940.
- STLOUKAL, K., Konec rodu pánů z Hradce, JHS 33, 1964, s. 121-130.
- ŠEBÁNEK, J., Příspěvek ke konci sporu o dědictví Rožmberské, Časopis přátel starožitností českých v Praze 33, 1925, s. 29-34.
- ŠIMÁK, J. V., Spor o dědictví Rožmberské 1523-1528, Časopis musea Království českého 70, 1896, s. 81-112, 308-322, 419-441.
- TEPLÝ, F., Dějiny města Jindřichova Hradce I/1-3, II/2-3, Jindřichův Hradec 1927-1935.
- TEPLÝ, F., Účastenství Hradeckých na českém stavovském povstání a jak je Vilém Slavata potrestal, SHK 21, 1920, s. 31-44, 72-95; SHK 20, 1919, s. 56-77, 130-146; SHK 21, 1920, s. 31-44, 72-95.
- TEPLÝ, J., Pernštejnové ve 13. -14. století, Pardubice 1996.
- TISCHER, T., O smrti pana Jáchyma z Hradce, Ohlas od Nežárky 39, 1909, s. 44-45.
- TŘÍSKA, K., Zámek v Jindřichově Hradci, Praha 1941.
- URBAN, J., Lichtenburkové. Jejich postavení v českých dějinách doby předhusitské, Praha 1992.
- VAN DŮLMEN, R., Kultura a každodenní život v raném novověku (16. -18. století). 1. Dům a jeho lidé, Praha 1999.
- VANÍČEK, J., Šlechta a český stát za vlády Přemyslovců (K formování ideologie české šlechty od 11. do počátku 14. století), FHB 12, 1988, s. 65-107.
- VANÍČEK, J., Vzestup rodu Vítkovců v letech 1169-1269, FHB 1, 1979, s. 93-108.
- VANÍČEK, V., Vítkovci a český stát v letech 1169-1278, ČsČH 29, 1981, s. 89-110.
- VÁVRA, J., O katolických paních v Čechách za doby reformace, SHK 4, 1895, s. 86-103.
- VELÍMSKÝ, T. Hrabišci Všebor a Kojata, ČČH 90, 1992, s. 321-334.
- VOLF., M., Zásahy ozbrojených poddanských houfů do stavovského povstání 1618-1620, JHS 35, 1964, 1-11.

- VOREL, P., Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie, in: Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech v raném novověku, Opera historica 8, 2000, s. 191-206.
- VOREL, P., Páni z Pernštejna. Českomoravský rod v zrcadle staletí, Pardubice 1993.
- VOREL, P., Pernštejnové v českých dějinách, Pardubice 1995.
- VOREL, P., Pernštejnská svatba v Prostějově roku 1550, ČMM 114, 1995, s. 139-162.
- VOREL, P., Velké dějiny zemí Koruny české VII (1526-1617), Praha a Litomyšl 2005.
- VOVES, J., Sociálně-kulturní pohled na pány z Hradce v raném novověku (Diplomová práce z roku 1998 uložená v knihovně FF UK).
- VYBÍRAL, Z., Partnerství nebo poslušnost? Zemská aristokracie mezi zemskou obcí a panovnickým dvorem na počátku konfesijního věku 1547-1619, in: Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740), Opera historica 10, 2003, s. 235-248.
- WAGNER, T. – MATEŠ, F., O původu Vítkovců, ČČH 25, 1919, s. 213-235.
- WIESNER, M. E., Women and gender in early modern Europe, Cambridge 1993.
- WUNDER, H., „Er ist die Sonn, sie ist der Mond.“ Frauen in der Frühen Neuzeit, München 1992.
- ŽEMLIČKA, J., K počátkům a rozrodu Hradišticů, FHB 13, 1990, 7-41.

10. SEZNAM ZKRATEK

AUC-HUCP	Acta Universitas Caroline – Historia Universitatis Carolinae Pragensia
ČČH	Český časopis historický
ČČM	Časopis Českého muzea
ČMM	Časopis Matic moravské
ČsČH	Československý časopis historický
ĎaS	Dějiny a současnost
FHB	Folia historica Bohemica
JSH	Jihočeský sborník historický
PA	Památky archeologické
PaM	Památky archeologické a místopisné
RA	Rodinný archiv
SHK	Sborník Historického kroužku
SOA	Státní oblastní archiv
VKČSN	Věstník Královské české společnosti nauk

11. SEZNAM PŘÍLOH

Obrázek č. 1 – Pohled na jindřichohradecký zámek z jihozápadní strany. (Převzato z Jirásko, L., Jindřichův Hradec)

Obrázek č. 2 – Pohled na jindřichohradecký zámek z jihovýchodní strany. (Převzato z Jirásko, L., Jindřichův Hradec)

Obrázek č. 3 – Zahradní rondel. (Převzato z Jirásko, L., Jindřichův Hradec)

Obrázek č. 4 – Detail stropu rondelu s hradeckým a montfortským erbem. (Převzato z Jirásko, L., Jindřichův Hradec)

Obrázek č. 5 – Anna Hradecká z Rožmberka. Olejomalba neznámého mistra. Roudnická lobkowiczská sbírka. (Převzato z Pánek, J., Vilém z Rožmberka)

Obrázek č. 6 – Dopis Anny Hradecké z Rožmberka manželovi Jáchymovi z Hradce z roku 1557. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec.

Obrázek č. 7 – Epitaf Jáchyma z Hradce a Anny Hradecké z Rožmberka v proboštském kostele v Jindřichově Hradci. (Převzato z Matějček, A. – Tříška, K., Jindřichův Hradec, zámek a město)

Obrázek č. 8 – Kateřina Hradecká z Rožmberka. Kopie ze 17. století. Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec. (Převzato z Jirásko, L., Jindřichův Hradec)

Obrázek č. 9 – Adam II. z Hradce. Kopie z 19. století. Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec. (Převzato z Jirásko, J., Jindřichův Hradec)

Obrázek č. 10 – Lucie Otýlie Slavatová z Hradce. Kopie ze 17. století. Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec. (Převzato z Jirásko, L., Jindřichův Hradec)

Obrázek č. 11 – Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka. Kopie ze 17. století. Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec. (Převzato z Jirásko, L., Jindřichův Hradec)

Obrázek č. 12 – Ložnice Adama II. z Hradce. Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec. (Převzato z Jirásko, L., Jindřichův Hradec)

Obrázek č. 13 - Renesanční atlasová pokrývka od krejčího Jiřího Nikhamera. Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec. (Převzato z Jirásko, L., Jindřichův Hradec)

Obrázek č. 14 – Dopis Kateřiny Hradecké z Montfortu vnukovi Adamu Pavlovi Slavatovi z roku 1629. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec.

Obrázek č. 15 – Spojení erbu Viléma Slavaty s erbem pánů z Hradce. Listina z roku 1616. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec.

Obrázek č. 16 – Rozšíření erbu Viléma Slavaty o dva rožmberské medvědy. Listina z roku 1629. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec.

12. PŘÍLOHY

obr. 1.

obr. 2.

obr. 3.

obr. 4.

obr. 5.

obr. 7.

obr. 8.

obr. 9.

obr. 10.

obr. 11.

obr. 12.

obr. 13.

Mladí jsou lidé si své věci rád a jistě vyhledá
 Uč. yodny at. vyhledá my. nioy. se. ustaviny.
 kiole. sliz. list. pny. of. W. dvi. di. yiof. dhu.
 fgy. fgy. i. ve. gny. mii. hii. god. led. fgy. kce.
 at. fgy. of. vi. pny. my. fce. lony. dot. hii. bu.
 fce. fce. bu. mii. fgy. liof. fgy. di. di. led. gny.
 W. di. fgy. at. gny. ve. gny. god. kce. gny. of.
 fgy. W. dvi. mii. fgy. liof. fgy. of. of. at.
 fgy. di. nio. lony. of. of. di. lony. of. gny.
 mii. fgy. kce. nio. di. di. fgy. mii. of. fgy.
 kce. fgy. of. at. di. lony. of. gny. led. of. fgy.

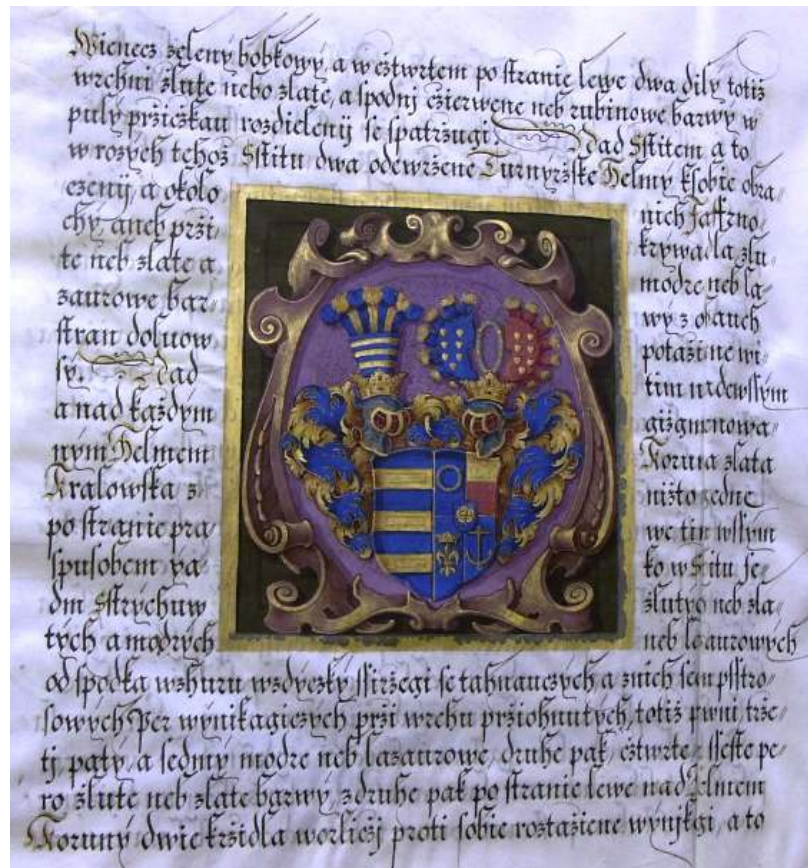
di. fgy. kce. mii.

fgy. fgy. fgy.

ARCHIV
 MUSEA
 PRÁG. ČES.

fgy. fgy. di. di.
 fgy. fgy. mii. of.
 gny. kce. di. di. fgy.
 kce. fgy. led. di. fgy. of. gny. di. fgy.

obr. 14.

obr. 15.

obr. 16.